

პრსენალი

1425
2010

№ 18 (113). 3 - 16 სექტემბერი, 2010 წ. სახელმწიფო-ანალიტიკური ჟურნალი. ფასი 1,5 ლარი.

რისთვის
შეირდება
„მისტრალი“
რუსეთს?..

„კაესსანიანა“ დღემდე
ქოლგები“ ოკუპირებულ
ტერიტორიაზე

სოფიარტი
რამ
ინდივიდუალურ
ჯავახანდასვაზე

ბრაზილიური
ბანკები

ბანკები,
თავისუფლება
და...
ტერიტორიები!..

გეორგი
გეოლოგი ომის
საუკეთესო
გეოგრაფიკები

სომხეთი-
რუსეთის
ფორმალური
სამხრეთ
კავკასიაში

10

ETA -
ბასკეთი და
თავისუფლება

48

რისტვის სჭირდება
„მისბრალი“
რუსეთს?

19

„პერსენალიზებული
ქოლგები“
ოკუპირებულ
ბერიბორიებზე

30

„ვეპოგრული
ხეხსლი“

22

ბრაზილიური
ბანკები -
ჯაუზანგუაჩინია
სამხრეთ
ამერიკიდან

38

სარჩევი

- 4 ახალი ამბები **კალიფორნია**
- 8 თარიღი **თარიღი**
- 8 ომი უკომენტაროდ **კომენტარები**
- 10 სომხეთი-მოსკოვის ფორპოსტი სამხრეთ კავკასიაში **კავშირული პოლიტიკა**
- 11 ახსახათის რიბი **ახსახათის რიბი**
- 11 გაგრის ბატალიონის საბრძოლო გზა **ინფორმაციური თავდაცვა**
- 14 ზოგიერთი რამ ინდივიდუალურ ჯავშანდაცვაზე **საფრთხი**
- 19 რისთვის სჭირდება „მისკრალი“ რუსეთს? **კომენტარი**
- 22 „მგობრული ცეცხლი“ **საინფორმაციო უსაფრთხოება**
- 26 საქართველოს საგარეო დაზვერვა – მითი და რეალობა **საზოგადოებრივი**
- 30 „შაერსანიანალმდევო ქოლგები“ ოკუპირებულ ტერიტორიებზე **კომენტარი**
- 36 კავკასიური მოვლენების მიმოხილვა... **ბანკოვანებადი ქვეყნები**
- 38 ბრაზილიური ტანკები – ჯავშანტექნიკა სამხრეთ ამერიკიდან **ბრუნის სამხედრო სამსახური**
- 43 BMW - Bayerische Motoren Werke AG **ბარკონობები**
- 48 ETA - ბასკეთი და თავისუფლება **„არსენალის“ იარაღის შეღავათი**
- 52 მეორე მსოფლიო ომის საუკეთესო გვიამფრქვევი

კვლევის სვეტი

ორფილის პოლიტექნიკ უნივერსიტეტის ბოლო სემინარში ფართომასშტაბიანი სამხედრო წვრთნები დაიწყო. მასში მუშაობა ქართველი არმიის მეთაურთა საარტილერიო პრეზიდენტი ითქმის მთელი შეხვედრის განმავლობაში და საბრძოლო ტექნიკის მონაწილეობის.

თავდაცვის სამინისტრო ვერჯერობით არ ამბობს, ან სწავლებას, მაგრამ 152 მ-იანი ტანკებისა და 122 მ-იანი რაკეტების გამოცხადება და მათი უსტრუქციონების ხსენება ვერ შეწყდება.

საერთაშორისო, ერთიანი სწავლების ბოლოს სექტემბერში, ორფილის გაიმართება სამხედრო სწავლება, რომელსაც შეეცნის პოლიტექნიკის და სამხედრო ხელმძღვანელები დაეხმება. „არსენალის“ ინფორმაციური სწავლების დღეების მსგეისი მონაწილეობის ჯავშანდაცვა კალიფორნიის შტატის მოთხოვნის გაძლიერებული ქვეითი პატრონი, რომელიც თავდაცვით ზღურძულს იქნება განაგრძობს და მას საარტილერიო მხარდაჭერას სწორედ მუშაობა საარტილერიო პრეზიდენტი გაუწევს.

**ირაკლი ალადაშვილი
გიორგი შორაშვილი**

ყარაღლაბა
გამოიწერეთ „არსენალი“
და მიიღეთ შინ,
ორ კვირაში ერთხელ!
ტელ: 38-26-74;
38-26-73

რედაქციის დაუკითხავად
მასალების გადაბეჭდვა
აკრძალულია

გადაცემულია დასაბეჭდად
30.08.2010

გაზეთ „კვირის პალიტრის“
დამატება ©
რედაქციის მისამართი:
თბილისი, იოსებძის ქ. №49.
ტელ: 38-37-47
სარეკლამო განყოფილება:
ტელ: 37-78-07; 38-78-70
email: arsenalii@kvispallitra.com
ქრნალი გამოდის
ორ კვირაში ერთხელ
პარასკევს

ორფანა კალი აპერიკის არჩიის სარკინით განსლა

ორფანა ძაღლის, მეტსახელად ფიქსი, ამჟამის არჩიის სერვისების წოდება დამსახურებულია მინიმუმ. ამერიკელი სამხედროები ამბობენ, რომ ძაღლი სიცოცხლისადმი ოპტიმისტური დამოკიდებულების მაგალითის მოცემდა და იმ ვეტერან ჯარისკაცებს სულიერად ამხნველს, რომლებიც ვრავიდან და აღიანივიდან დასახინებულნი დაბრუნდნენ.

ღაბრადონისა და ჩაუჩაუს ნაჯვარი ფიქტი წინა თათის გარეშე დაიბადა, ხოლო მორე განუეითარებელ თათს ამპუტაცია დასჭირდა. ორფანა ლეკვი ვინე ჯელ სტრინგფილდო შეეცდოდა. სწორედ ამ ქალბატონმა და მისმა ვაჟმა იმდენი შეეს, რომ გენეტიკურად ოთხჯერა ცხველს ორ ფეხზე გადაადგილება შეა-

სწევს. წყრინამ შედეგი მოიტანა და ძაღლი უკანა თათებზე სიცოცხლე სწრაფად და დამსჯურებლად „დაიარება“.

ქალბატონ ჯულია ფიქტი იმ საავადმყოფოში დასვენდა, სადაც ომდანი იარებით დაბრუნებული ამერიკელი მებრძოლები შეკურნალობდნენ. თორემ ორფანა ძაღლი დაინფილდებული ჯარისკაცების გასართობად ძაღლის არასდროს ზოგუდა და საავადმყოფოს პალატებს სულ ყვეფთა და ზეურვა-თამაშით შემობრუნდა ზოლმე.

ახლა ქალბატონ ჯულია თათის სერვისების-ძაღლი დიდ ბრიტანეთში მაგაუს, რათა აღიანივიდან მისზე იარებით დაბრუნებული ინგლისელი ჯარისკაცები გაამხნევოს.

F-16-ის პილოტი რაკეტებს თვალის მოკრპოვით და რეპარტაუს

ამერიკელმა კომპანია Raytheon-მა 12,6-მილიარდიან კონტრაქტი მიიღო, რათა Visionix სისტემის დასხლეიანი პილოტის ჩაიხუტების განმანდგურებელ F-16 Fighting Falcon-სა და მიოიერზე A-10A Thunderbolt II-ისათ ინტეგრაცია განახორციელოს. Visionix-ის წყადობით თვითმფრინავების პილოტებს რაკეტების ამოქმედება თვალის მიმართით შეუძლებია.

აღნიშული სისტემა კომპანია Gentex-მა შექმნა, რომელიც ჩაიხუტების დამსადებასეა ორიენტირებულია. თეკი ზემოთ ჩამოთვლილ თვითმფრინავებზე ექსპერიმენტს გააპრობოდა, ამჟამის სამხედრო სასაერო ძალებში Visionix-ის სისტემით ყველა განმანდგურებელს აღჭურვივენ.

აღსანიშნავია, რომ ანალიოგური სისტემის გამოყენება პერსპექტიულ ამერიკულ განმანდგურებელ Lockheed Martin F-35 Lightning II-ზეც იგეგმება. F-35-ის პილოტს შეიარაღების გამოყენება იცისა და თვალის მიმართით შეუძლებია, ჩაიხუტების სექციალური დასხლეი კი მას თვითმფრინავის ირეკლე, მილიანი სერვისის გამოსახულებას წარმოადგენს.

აპერიკელი სამხედროებისთვის კალდაბი მაგვირვანდე განსლა

სულ მალე ამერიკის არმიის შეიარაღებაში ახალი სკანერები გაამხნდება, რომლებიც ჯარისკაცებს კვლის უკან „ხევის“ საშუალებას მისცემს. მოწყობილობები Eagle 5PH და Eagle 5MH, რომელია შექმნა კომპანია TiaLinx-მა იზრუნა, რადიოტელეფონის საშუალებით მუშაობს, რომლებიც კვლავში ატანს.

პორტატული სკანერები, რომლებიც საქმეში გამოიხადებულა ამერიკულ სამხედროების აღიანივით გავზარებთა, მულობელს საშუალებას მისცემს, 20 სმ სისეს კვლის უკან, 6 მეტრის დამორებით არსებული ვიარება დაზეუროს. მისი მუშეობით მებრძობი ოლოდ გაარკვევენ, იმდლება თუ არა კვლის უკან მონიალმდეუე ამისთან, სკანერი უკანელი კომპიუტერ-მულობითაც აღიჭურვება, რათა გამოსახულება სამუაერი პენქტს გადაეცეს.

რუსეთი მონაწილეობს დახვეწის პროექტში

რუსეთი თეთმფრინავების დახვეწის დანადგარით აღჭურვას უსწრავის, რომლის დანიშნულება მოწინააღმდეგის დახვეწის საშუალებების შევობიდან გამოყვანა იქნება. დახვეწილი მოწინააღმდეგე A-60-ზე დამონტაჟდება, რომელიც სატრანსპორტო Ил-76-ის ბაზაზე შექმნილია.

აღნიშნულმა კომპლექსმა, რომელზე მუშაობაც საქმიან დიდი ხანია, საბჭოთა კავშირის დროიდან მოყოლებული მამდინარეობს, რამდენიმე წარმატებული გამოცდა უკვე გაიარა. ამ საბრძოლო დახვეწის მხოლოდ ქვეყნის შეიარაღებული ძალები მოიხმარენ, როგორც ჩანს, რუსები მას საექსპორტოდ გერეჯერობით ვერ იმეტებენ.

რუსი სპეციალისტები პროექტზე 1965 წლიდან მუშაობენ. იარაღის აქტიური გამოცდა 1983-84 წლებში მამდინარეობდა, მისი საბოლოო ვარიანტი კი 1990 წელს ჩამოყალიბდა, თუმცა სათანადო დაფინანსების არქონის გამო პროექტი ბოლო დრომდე დაკონსერვებული იყო.

რუსეთის გასაბერი არმია

სულ მალე რუსეთის არმიაში გასაბერი რაეტები გამოიშლებება. მათ შექმნაზე სასწავლო-სარაზრო ორგანიზაცია „რუსხალი“ მუშაობს, საჭირო თანხას კი თავდაცვის სამინისტრო გამოყოფს. გუგის თანხმად, სახეიერო-სარაგლო კომპლექსებისა და სარაკლო დანადგარების შეიღებული რაეტები 2012 წლის გაზაფხულისთვის მზად უნდა იყოს.

გერ კიდევ მარმან გაზაფხულზე გერეკელდა ინფორმაცია, რომლის თანახმად რუსეთის არმია გასაბერი ტექნიკით კარგა ხანია მარავდება. მამნ საუბარი იყო ტანკების მუღაფებზე, რომელთა ნამდვილისგან გარჩევა 100 მეტრის მანძილიდანაც შეუძლებელია. ამ ფაქტთან დაკავშირებით რუსეთის ოპოზიციამა მასხრობდნენ კიდევ, რომ

Cy-27-ის გაბერილი მარეტ

ტრადიციულს აგრეტებს. ცნობდა, რომ მერე მსოფლიო ომის დროს საბჭოთა მერმობი ფინერის ტანკებს აკოფებდნენ, რითაც გერმანული მერეკავი-თეთმფრინავების გერადლეუბას ატვირდობდნენ, რათა ნამდვილი ტექნიკა სხვა ადგილზე გადაეყვანათ.

ქვეყნის არმიის აღმშენებლობისთვის გადადგმული შემდეგი ნაბიჯი რუსეთის გერისკაცებისა და გასაბერი გერერლების შექმნა იქნება.

რუსი სამხედროების თქმით კი, რადიოლოკაციური, საბერი და ინფრარედი დიაგნოზის დახმ შედის პარატებში გასაბერი ტექნიკა ისე აღიქვება, როგორც ნამდვილი და შედეგად მოწინააღმდეგე შეიღობაში შედის. თანაც, გასაბერი არმიის პოზიციებზე გადატანა და განლაგება მალე მარტყება — მარეალითად, ტანკის მკეტის გასაბერად 4 წელი საკმარისია.

გაბერილი C-300

ლირსაუდ ბრიტანულ პოლიციულ ლირსაუდი ნიფსავი!

როგორც ჩანს, ცენტრალურ ინგლისში, ექსტ-მალდენდის საგრაფოს პოლიციამ, სხვა საქმე რომ აღარაფერი აქვთ განსვას საგნად სამართალდამცველის ტრუსი გაუხდიათ, რომელიც, მაღალფარდოვანდ რომ ეთქვათ, კულტურაზე საზოგადოების საერთო წარმოდგენას უნდა შეესაბამებოდეს.

უფრო ზუსტად, საუბარია იმაზე, რომ თვითმკვარე პოლიციელებმა „არამყივრალა“ შეფერილობის და კლასიკური დიზაინის ნივთები ჩაიკვან, რათა მუნდირის შიგნიდან საცვლის გამოსჩენის შემთხვევაში გარშემოწოფოთა ვურადლება არ მიიქციონ.

პოლიციის განყოფილების ხელმძღვანელებმა როგორ პოლიციელებს საცვლელებზე მითითება კომპიუტერული ქსელით, რუბრიკა „დღის რჩევის“ ქვეშ დაუგზავნეს. საცვალზე შეგონებით შეტყუებულმა ერთ-ერთმა სამართალდამცველმა ირონიით უკვე განაცხადა, რომ თუი საბავშვო ბაღის აღსაზრდელი პეონია.

თუის მხრე განყოფილების ხელმძღვანელები აცხადებენ, რომ თანამშრომლებისთვის საცვლებთან დაკავშირებით მითითება მხოლოდ კეთილი რჩევაა, რათა „პოლიციელები პუბლიკის თვალში პრივილეგირალებად ჩანდნენ“.

პლანეტა თალიზაბა საყვარლები ქვაბით ჩაქონეს

ახლახან აღმართის წრდილოეთით გერმანიის სარდლობის საკონტროლო ზონაში თალიზაბაში შექცარებული წყვილი ჩაქონულით დასაჯეს. „დამნაშკვი“ წამება სახალხოდ, სიფელ მულა კულას ზაზრის მიქიდანუ მოხდა.

აღვილობრივების ცნობით, შირაათის წყის დამრღვევი 28 წლის დაქორწინებული მამაკაცი იყო, მისი „უკანონო“ სატრეო კი 23 წლის, სხვაზე დანაშაული გოგონა.

ამ ფაქტს წინ ვიდრე ერთი საციდლით სახალხოდ დასაჯა უსწრებდა, რომელიც აღმართის წრდილო-დასავლეთით, ბაგდადის პროვინციაში განხორციელდა. თალიზაბა „მართლმსაჯულების“ მსხვერპლი „უკანონოდ“ დაიარსებული ქალი აღმოჩნდა, რომელიც შირაათის კანონებით საციდლის იმსახურებს. თალიზაბაში არსული ქალი სახალხოდ აქაქის და შეხვედ დატრიატეს.

მფრინავი ჯარისკაცები

კომპანია SPELCO, რომელიც საპარაშუტო სისტემების შექმნაზე სპეციალიზირებული, ახალი პროექტით წარდგა, რომელსაც Gryphon Next Generation Parachute System ქოდედა, გამოიგონება 1,8 მეტრი სიგრისი ფრით არის წარმოდგენილი და ის მედეხანტებს 9 კმ სიმაღლიდან პლანირებისთვის წაადგება.

ამ სისტემის შემქმნელობმა გამოაცხადა, რომ აღნიშნული ფრით დამკვეთს პროცესი 15 წუთს გასტანს, დამკვეთს ხანგრძლივად დაახლოებით 100 კმ/სთ იქნება, რაც ვეჯდომე მთავარად წინა, ჩამორჩადებული სხედასხე სისტემებისა და „სტელსის“ ტექნოლოგიებზე შექმნილი ფრის ფორმის გამო, Gry-

phon-ით მფრინავი ავიაციის რადარებისთვის თითქმის შეუმჩნეველი იქნება.

Gryphon-ის სისტემაში ხელყოფიერ დაშვების ბოლო ეტაპში პარაშუტის გამოიყენება, თუმცა მწარმოებლებს ეს ფაქტი არ მისწრთ და ტექნოლოგიის დახვეწის ესწრაფვიან, რათა სისტემის პარაშუტის საქმიონება მთლიანად გამოირიცხოს.

ამასთან, კომპანიამ სისტემას Gryphon-ის მრავალი აღჭურვილ ფიქრობენ, თუკ პროექტი წარმატებით განხორციელდა, თამამად შეეფიქრა ვეჯდომე, რომ მფრინავი „სტელსის“ და „სუპერმანი“ ფანტასტიკური კანონის გმირებზე უფარ ჩაითვლებიან.

ბრიტანული ბანკის ელექტრომანობით უარი ვებით ლაჯავონიან

ბრიტანეთის სამხედრო ელექტრისა და ტექნოლოგიების ლაბორატორიის (DSTL) სპეციალისტები ვეჯდომე, ვეჯდომე ახალ სახეობაზე მუშაობენ. ხაზად ელექტრული იმპულსების გამოყენებით ჭურჭებისა და რეაქტიული საშუალებების ასხვლვ-ე-უკვედბას ითვალისწინებ.

ახალი ვეჯდომე მოქმედების პრინციპი ასეთია: სპეციალური სწორები ტანის მამაროლებით მფრინავ ჭურჭებსა და ნაღბებს დაეფიქრობენ და ვეჯდომე იმ საყარული მონაცვების განსხვავდვინ, სადაც კონტაქტი უნდა შედგეს, ითვე წამს ჩარითვის სუპერკონდუქტორებზე დაეფიქრობენ ელექტრული ველის დაცვის სისტემაზე. სუპერკონდუქტორები საფრთხის მოგერიების შემდეგ ითვიდან დაიშვტებან.

პროექტზე მომუშავე პროფესორი ბრინ ვეჯდომე იწმუნება, რომ სუპერკონდუქტორების მუშაობისთვის კოლოსალური ელექტრონერგია სრულებით არ არის საჭირო, რაც ვეჯდომე მთავარად წინა, ამ ახალი სისტემის წყალობით ვეჯდომე, წინის მთავარად შექმნილია შეხვდომე შესაძლებელი გახდება.

DSTL-ში ახალი ვეჯდომე პირველი პროტოტიპი უკვე შექმნილ. ის ლითონის რამდენიმე ფენისგან შედგება, რომელია შირის ძაბვა გამტკბელი. ჭურჭის მოხედობისთანვე ზდება

პირველი ელექტრული კონტრის ჩართვა, რის შედეგად ელექტრომაგნიტური ველი წარმოიქმნება. ველი ჭურჭის ნამსხერვებს უკუგადებს, შედეგად კი დაცვის მომდევო ფენები ადარ ზიანდება და ვეჯდომე შეუძლია ხდება.

მაი უკონტროლო

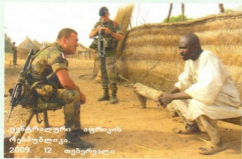
ფოტორეპორტაჟი
პლანეტის ცხელი
წერტილებიდან.

ნაწილი IV

21-ე საუკუნის მსოფლიო რუკაზე 33 მეტ-ნაკლებად ცხელ წერტილს ითვლიან. ომი მიმდინარებს მთელი თავისი სისასტიკით, სხვადასხვა ქვეყნების სააგენტოების საუკეთესო ფოტოკორესპონდენტები კი თავიანთ საქმეს პრაქტიკულად ველზე ჩვეული სიმშვიდით, პროფესიონალურად ასრულებენ, რათა ცეცხლის, სისხლისღვრის, ცრემლისა და ტკივილის ჩვენთვის გადმოცემა და გამოხარება, მთელი თავისი სიხადით შეძლონ.

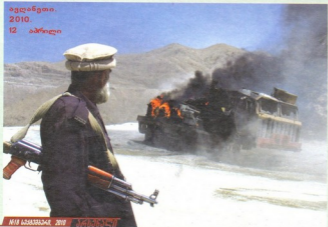
ინდონეზია...
2009
21 ივლისი

ცენტრალური აფრიკის
რესპუბლიკა.
2009. 12 თებერვალი

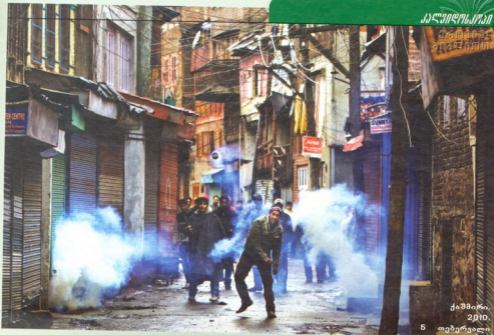
ერაყი.
2005.
20 მარტი

აფღანეთი.
2010.
12 აპრილი

ქაშვირი,
2010.
5 თებერვალი

სომალი,
2009.
1 დეკემბერი

ნეპალი,
2009.
3 მარტი

ავღანეთი,
2010.
8 ივნისი

ვირჯიზეთი,
2010.
18 ივნისი

სომხეთი-მოსკოვი ფორპოსტი სამხრეთ კავკასიაში

რუსეთის და სომხეთის პრეზიდენტებს შორის ხელმოწერულ გეგმაში რუსული სამხედრო ბაზის 2044 წლამდე ფუნქციონირების გაგრძელებაზე თქვა ისეთი არ არის.

რუსეთმა, გენდამ თუ არა ამის აღიარება, საბოლოოდ გაიმარჯვა სამხრეთ კავკასიაში და წყნარ რეგიონიდან დასავლეთის სივრცეში სტრატეგიული ინტერესების ეტაპობრივ გაძვება მხოლოდ დროის საქმეა.

რუსული სამხედრო ბაზის სომხეთის რუსულეთის ტერიტორიაზე 25 წლით ფუნქციონირების შესახებ მოსკოვ-ერევანში ხელმოწერულმა ვერ კიდევ 1995 წლის მარტში დაიწყო. ამ დღეის ხელშეკრულების მე-3 პუნქტით – გეგმის რუსული სამხედრო ბაზა ვალდებული იყო, რუსეთის ფედერაციის ინტერესების გარდა დაეცა სომხეთის უსაფრთხოება ფიზიკური საპროტექციო გარეგანი საზღვრის გასწვრივ კონფლიქტების დასაწყობის მიზნით, რომ გეგმაში დიპლომატიური რუსი სამხედროები ვალდებული იქნებიან სომხეთის ტერიტორია დაეცა NATO-ს წევრი თურქეთისგან და ასევე ირანისგან.

გახელ კვირის დადებული ახალი ხელშეკრულებიდან ეს პუნქტი ამოღებულა და მე-5 პარაგრაფის თანახმად, გეგმის რუსული სამხედრო ბაზა მხად იქნება ნებისმიერი საფრთხის მოსაგერიებლად, რაც სომხეთის შეიარაღებული ძალების რუსული თურქეთისგან და ირანისგან, ისე პოსტსამხედრო შეზღუდული რუსულეთისგან – საქართველოდან და, რა თქმა უნდა, ამერბაიჯანიდან.

ამით ვფიქრობთ წერტილი დაეხუთა. ოფიციალურმა ბაქო შეიძლება დაიფიქრებოდეს რუსული სამხედრო ბაზის ვალდებულება და

ოს ძალით წარმოებული მოახლოება და სხვა ამერბაიჯანული ტერიტორიების ძალით დაპყრობის შესახებულება, რადგან რუსეთი სომხეთს დაეუბრავდ დაეუბრავდ გეგმით რუსეთის პრეზიდენტს მუხამედოვიმ ვრცელნი განაცხადა, ODKB-ს კოლექტიური უსაფრთხოების შესახებ ხელშეკრულების ორგანიზაციის ფარგლებში რუსეთი ვალდებული იქნება, დაეხმოს მის წევრ ნებისმერ ქვეყანას. სომხეთი კი ამ ხელშეკრულების წევრია. ODKB-ს თითოეული წევრზე თვალსაზრისი აქვს იქნება, როგორც აგრესია მისი ვფიქრე წევრის მიმართ და ამუშავდება კოლექტიური უსაფრთხოების შექმნის.

არ გვერბათ ეს ფრანზა? ანა, საქართველო ბოლო ორი ათეული წელია, აქტიურად ცდილობს (სიტყვით მარცხ) NATO-ში გაწევრების სწორედ იმისთვის, რომ წევრ ქვეყანაზე თვალსაზრისი შემოხვედნაში ამოქმედებულიყო ჩრდილოატლანტიკური ალიანსის წესდების მე-5 პარაგრაფი, რომელიც ალიანსის რომელიმე წევრ ქვეყანაზე თვალსაზრისი აქვს აქვს, როგორც თვალსაზრისი მილიანად NATO-ზე და სადასუსო ქმედებების დაქვემდებარება.

ჩვენ ისე სიტყვების და შეპყრობების დონეზე დავიჩინო, სამეფიეროდ, ჩვენს მუხამედოვს სომხეთის უსაფრთხოებისთვის რეალურად აამუშავა მსგავსი შექმნის, თუცა NATO-ის საბირთვიანი ბაზიდან – ODKB-დან.

ამით ვარცხნი, არა მარტო ამერბაიჯანის შემდგომი ქმედების სურათი (ვახაგის რაინდობა წლის განმავლობაში მანაქ), არამედ კიდევ უფრო დაიძაბა სიტუაცია საქართველოს გარშემო.

როგორ გვერბათ, თუკი გეგმის რუსული სამხედრო ბაზა ვალდებულია და

ეცეს სომხეთის ინტერესები ნებისმერ მუხამედოვ ქვეყნის მიმართ, თვალსაზრისით, როგორც ODKB-ს წევრი, ვალდებული არ იქნება, რუსეთის სამხედრო დასაფრთხილების შესახებ სამხედრო-პოლიტიკური დასაფრთხილება ამოუხიზოს სამხრეთ კავკასიაში?

ანუ ხვალ, რომ რუსეთის სამხედრო აგრესიის განახლება დაიწყოს საქართველოს წინააღმდეგ, კრებო არ გამოიხიზოს სომხეთის გეგმის რუსული სამხედრო ბაზის შესახებულება? ან არ დაუბრუნებს ერევანიდან მდებარე „ერევან-იუნიონ“ სამხედრო ავიადრომიდან 18 რუსული MiF-29 ტიპის გამანადგურებელი ქართულ ცამ შემოსაქრულად, ან არ დაიწყებენ რუსული C-300B და სომხური C-300HC ტიპის საზენიტო-სარაკეტო კომპლექსები სამხრეთით საქართველოს სადგირ სერვისი გა-ქართველებსა და სამხრეთ რაკეტების დამზადებას? და ისე არ მათეგება რუსული ვაჯანკორანი სომხეთ-საქართველოს საზღვრის საკონტროლო-გამაძვრ პუნქტის სადასაფრთხილად, როგორც უკვე მოხდა 2008 წლის ავგუსტის ომის დროს?

გვიხდა თუ არა ამის დაეუბრება, როგორც ODKB-ს წევრია, სომხეთი უკვე ახალი ორბიტაზე ხელშეკრულებითაც ვალდებული ხდება, ომის რუსეთის მხარედამარცხ რაც ძალზე საშუალოა, მაგრამ მოითხოვს საქართველო-სომხეთის ორმხრივი ურთიერთობის გადახედება და ახალი ურთიერთხელშეკრულების გაფორმება.

რადა დასამაღია და, საქართველო დღეი ხანა ცდილობს ურთიერთ ბალანსი შეინარჩუნოს მუხამედოვ სომხეთისა და ამერბაიჯანის საომარ მდგომარეობასთან დაკავშირებით აქ წმინდა ქართული ინტერესებიცაა, რადგან ერთ-ერთი მხარისთვის დაეხმარება მხარდაჭერას შეიძლება მოეხიზოს სომხეთი ურთიერთობის მოსახლეობის გარეგან მართლად შეარბილებული გამოხედება ახალქალაქის რაიონში ან ამერბაიჯანული მოსახლეობისა – შიდა ქართლში.

თუცა თვითი ბოლო ხელშეკრულებით იმ ქვეყანასთან, რომელიც საქართველოს ტერიტორიის ორი რეგიონი აქვს ოკუპირებული, ოფიციალურმა ვრცელნი ძალზე გამოწვევი ნიბივად ვადაცა, დაარბიდა არ სხეული ბალანსი, რაც აღბათ ხელს შეუწყობს ოფიციალური თბილისისა და ბაქოს კიდევ უფრო დაახლოება, მით უმეტეს, რომ საქართველოსა და ამერბაიჯანის ტერიტორიების დღეი ხანა ოკუპირებულია და ორთვე ქვეყნის ერთმანთი პრობლემები მუხამედოვ

გაგრილ გაგალიონის საბრძოლო გზა

მსუბუქი და მანქანებისა
ძველი გაგრილის პარკში

რუსეთ-საქართველოს სახელმწიფო საზღვრიდან სამ ათწლეულზე კოლომეტრი დაშორებული ქალაქ გაგრილა და მის გარშემო მდებარე ქართული სოფლების მოსახლეობა დიდი ძალი იყო, რომელსაც სპეციატანკები ანგარიშს უწყევდნ და დაპირისპირებას უწევდათ ერთმანეთს.

მოხვეული კონფლიქტისთვის აფხაზები ფარულად უსადგომოდ და მდგომარეობის გამწვანების შემთხვევაში მოქმედების გეგმაც სურდათ შეუმსუბუქებო.

1992 წლის 14 აგვისტოს, პარაკსეც, როცა აფხაზები დაპირისპირება იმში გადაიხარდა, ამოქმედდა წინასწარმოხადებული გეგმა და სანადგრო ოპერაცია თუ ავტომობილი ცეცხლისასროლი ახრალით დაიწყო. დაიწყო აფხაზებმა თანამშრომლებმა ერთად ბატონის გადასახვევ და მთავის შესახვევ გადასვლა. თითონებურად მოწყობილ საკონტროლო-გამძევ საგანგებოზე ავტომობილებისა და მოქალაქეთა შემოსვლას დაიწყო.

1992 წლის აგვისტოს გაგრა სტრატეგიული მდებარეობის გამო გადამწყვეტ მნიშვნელობას იძენდა და ქალაქის დაცვის გასაძლიერებლად ზღვითა და სასაერო გზით რამდენიმე ფორმირება შეიკრიბა რაღაცნაირად ჯერმსტრატეგიისათვის ერთად გაეგრა. თუ-დაცვის საერთო ხელშეწყობისათვის პოლიციური მხარე მარინაშეიკრიბა დაიწყო.

სამწესობრივად, გაგრაში შეიკრიბა ქვედანაყოფების წინსვლის დამატება ვერა და ვერ მოხერხდა. იყო მოხიზვითა თითონებური მართვების, შემოღობიანი მოსახლეობის გაძევება თუ მტკვლად აფხაზის შემოხვევა, რაც მდგომარეობას კიდევ უფრო ართულებდა და ქალაქის თავდაცვასაც უარყოფით ხელშეწყობას ახდენდა.

ქალაქის დაცვის სასუბიექტებლობით გამსჭვალული გაგრილის ქართველი მოსახლეობის ერთი ნაწილის ინიციატივით 1992 წლის 15-16 აგვისტოს ქართველი გვარების მოზაქით ბატალიონი ჩამოყალიბდა.

მანძილ ქალაქში უკვე მოქმედებდა „მედიტორის“ საკომო დივიზი ორგანიზაცია, რომელიც იმის მიზნით დღევანდელ კონფლიქტში გაერთიანდა.

მოხალისეთა ბატალიონის სათავეს აფილიბორევი მცხერეთი, გადამგვარი პოლიციური სერგო გულორდვაი წაუყვია.

ბატალიონი დაახლოებით 200-250 კაცს ითვლიდა და მხოლოდ ცეცხლისასროლი იარაღით (ავტომატები, ტყვიამფრქვევები, უკანასკნელთა) იყო შეიარაღებული.

18 აგვისტოს ბატალიონის პირველი დანაწილება შეერთებულია ფარაქიდან სოფელ კოხხიდანმდე 3-კილომეტრის სანაპირო ზოლის დაცვა-პატრულისთვის შედგინდა.

ამ დროისთვის დაპირისპირების ხაზზე წერილ-წერილი შეტანებისა და მოსახლეობის მტკვლად აფხაზის გარდა სხვა მოქმედებები არ შეუძლებოდა.

აფხაზთა კონტროლირებად ტერიტორიებს ქართველები და სხვა ეროვნების წარმომადგენლები ტყვედნენ, ხოლო აფხაზები კი, პირიქით ქართველების კონტროლებდნ რაინებისგან გამოსვლას ცდილობდნენ.

იმის მიუხედავად, სამოქალაქო მოსახლეობა, ძირითადად, აფხაზთა ქალები, ვეგანთა პურისა და პირველად მოთხენილების საგნების შესახვევ ხშირად გადადიოდნენ, უკან კი შექმნილ მდგომარეობას და ქართველ ფორმირებათა შესახვევ მოძიებული ინფორმაციით პრუდუბოდნენ, რამაც მოწინააღმდეგეების გაგრილის ადგილისთვის დღევანდელ ბრძოლისა დალი სამასხური გაქვია.

ვითარება 23 აგვისტოდან გაძველდა. აფხაზების წინააღმდეგ კვლავიდან მოხალისეთა დამატებითი ძალები დავაშტა და სტრატეგიულად მნიშვნელოვანი მამშმშის მთა დაიკავეს.

მწინააღმდეგე, როცა აღახაბი-ბატონით-მთების ხაზს აკონტროლებდა და ორგანიზებული წინააღმდეგობის გეგმის ძალი არ შექმნიდა, მამშ წინსვლისათვის აქტიურ მოქმედებებზე რატომღაც უარი თქვა.

მთიანი შერამისა მშენიძი: „24-25 აგვისტოს პოლიციური გულორდვაის ინიციატივით გაგრილის ბატალიონი და მოსა-

ლსოვით მითვ გავეყვება შეტევა ორი მმართველობის წინააღმდეგ. მტრისათვის ერთმა გვეყვება წინსვლა ბატონის, ხოლო მეორემ კი სოფელ მთავის მიმართულებით დასწყო.

შემოსებულმა აფხაზებმა მოხიკციები უბრძოლველად მატყვეს, სოფელ აღახაბში შეტევა და ამ დროს პრახნება მყოფი, არტყვილია სოფელ ურდა დასწვის და სასწრაფოდ სოფელ დატყვევით. წყვეტ ბრძინება შეუძლებოდა.

არტყვილია შეტყვის ორივე მიმართულებით სამ-სამს გახროლა გავეყვ და საარტყვილი ცეცხლი შექმნა.

მეორე დღეს ბატალიონის შვათარობიდან პოლიციური სერგო გულორდვა გათავისუფლებს, მგარამ რეორგანიზაციის და სამხედრო საქმის მყოფდნ, ბატალიონში სამსახური რეაგით გაგრაქვია“.

მოსიყვის 1992 წლის 3 სექტემბრის ხელშეკრულებას წყნით მოხიკციების უკან დასწვა და ფორმირების გაძველვა მოსწვა, რათაც ფორმირების ხაზი შეუსტგდა, ხოლო მოწინააღმდეგეებს თავდაცვითი ხაზის გასწორება-გამტყვების საშუალება მიეცა.

აფხაზთა მოხიკციები სოფელ აღახაბში იწყებოდა, შეერთებულია ფარაქისათვის მომართვით, რკინის ხაზს და სავერდობილი გზის ცველა და მამშ-მშის მთავ მომართვით. ამ ხაზის სიგრძე დაახლოებით 9-10 კილომეტრი თუ იქნებოდა.

3 სექტემბრის ხელშეკრულების ამოფრთხელი აფხაზები ფორულად ბატონთა-გულადვის რაინში გადამწყვეტ შეტევისათვის ძალების თყმნვას ვაგრაბოდნენ.

1992 წლის 1-ელ ოქტომბრის, შეტყვის დაწყებამდე რამდენიმე საათით ადრე, მწინააღმდეგეებმა გუშისთის სანაპიროდან

ძალების ნაწილს ვაგრაზე შეტყვისათვის გადასთევნა.

მდინარე გუვისთანვე აუზანებს ზურგს რუსეთის არმიის 345-ე სააბრეშუტო-საღვიძრე პოლკი უნგრედა და მოსკოვი ერთობის მისთვის არასასურველი მიმართულებით განეთარება არ დაუწყებდა.

დაუდასტურებელი მონაცემებით, 345-ე პოლკის დემობილიზებული სამხედროთა ერთი ჯგუფი აუზანით მოივრებოდა ჭედან-აფიფების შესაფარლობაში ვაგრის შეტევამ მოწინააღმდეგედა.

შედეგად იქვე ოქტომბერს, სავაშის 7-8 საათზე დაიწყო და ერთდროულად სამი მიმართულებით განეთარდა.

წინ რუსები და კონფედერატები მდლიდნენ, უკან მომავალი აუზანები კი ქართველ მოსახლეობას მარცხედნენ და მოკლდნენ.

2 ოქტომბერს, 10-11 საათებს შორის, ვაგრის ბატალიონის მებრძოლთა ჯგუფი, დაახლოებით 50 კაცი, ტანკის დახმარებით ძველი ვაგზიდან კოლხიდის მიმართულებით კარტაშეტყვის შეიძინა.

შედეგად თვიდან წარმატებით დაიწყო და კოლხიდან აფეთის სასაქონლო მიწებზე მოხერხდა, მაგრამ ძალიან სიძირის გამო შეუჩერდა, ალყაში მოქცევის საფრთხე გახდა და ისე უკან დახევა გახდა საჭირო.

სავაშის პოლკური კოლონელად ორი BMP-1-ითა და 26 მებრძოლი ზღვის სანაპიროდან შეტყვის განეთარებას შეიძინა, მაგრამ შეფრთხილების ფარგლისთან მიწინააღმდეგეკ ნასაფრებში საბრძოლო მანქანების მებრძოლებთან ერთად დაწვა.

6 ოქტომბერს დაიწყო მოწინააღმდეგე რუსეთის საზღვარზე გვიდა და მოივრებოდა ჯგუფებში მუივის რუსეთის მოქალაქეებს სამხედრო ტანსაცმელი ჩაიცვას და საზღვარი ავტობუსებით დატოვა.

ქალაქში ბატალიონის ჩამრჩობის მუბრძობებს მდინარე ფსოვი ფრთხილად გადადნენ და გადაიდნენ რუსეთის ტერიტორიაზე, სადაც ვაგრელთა უმრავლესობა თვითმკვლელობით უკან, საქართველოში დაბრუნდა.

წარმოშობით ვაგრელის, აუზანების უკონომიური რესპუბლიკის მინისტრია საბჭოს თემუგომინარისა და აუზანების თვალყვის საბჭოს თემუგომინარის თამბ ნადავრეშვილის ინიციატივითა და მონაღმებით ვაგრის ბატალიონის ადგილის საკითხი დადებითად გადაწყდა.

ქვედადაყოფის ორგანიზება პარლამენტარმა შორის კატეგორიაში თავი, ფორმირება მიიღო. ხოლო მომზადება-წერანა იაღლევის პოლიკონზე მიმდინარეობდა.

ბატალიონში დაახლოებით 250-მდე კაცი მოკრებოდა და შათ შორის ვაგრელეზთან ერთად ბიჭვინთელები, გუდაგულები და სხვა რაიონების ნაშაბი პირები მასწავრობდნენ.

ბატალიონის სურათითა და ამრჩეობით დიდ დახმარება გუთა ვაგრელმა ბინძურ-მემას სერგოვ აბაშიძემ, ხოლო მთელი საქართველოდან შემოსული ამანათები ვაგრელისათვის უდიდესი მხარდაჭერისა და თანხლების გამოხატულება იყო.

ერთდროულად ვაგრის ვაგრის ვაგრის ბატალიონის 20-მდე მებრძოლი იმ დროს სოხუმში იყო და მიიღეს ნაშაბი-სავაშის პარადი შეზღვევლობის მასალები სტალინის აერატი მომზადდა.

18-19 მარტს ბატალიონი სოხუმში შერაბ ლორთქიფანიძის შუამდგომლობით ჩამოვიდა და სოხუმის 23-ე ბრევიდის შემადგენლობაში 23-ე ბატალიონის სახით შევიდა.

ბატალიონის კიდევ ბევრი მოხალისე შეეწირა და მთელ 350-360-მა მებრძოლმა მოიგინა თვი.

ბატალიონის ერთი ნაწილი დაახლოებით 600 შ სოგრის ხაზზე მოხიციებით მდინარე გუვისთის სანაპიროზე 23-ე და 23-ე ბატალიონების შორის სქიხდა დაკეზბული. სხვა ქვედადაყოფის სოხუმების, ფრეხასთან, ცხუკურეკასთან და კიდევ სხვა ადგილებში იფრქვი განლაგებული.

მთხმე შეთანხმებულად ვაგრელთა განკარგულებაში ერთი 23 მ-იანი საზენიტო ავტობუსი 3Y-23-2 იყო.

ფრისის ბოლოს ვაგრელმა ზურაბ ადამიამ ტანკი მოიგვანა. ერთ-ერთი ფორმირების ტანკი ეკავაშის დახმარებულად ჩაივალა და გზაზე მატყრა, ხოლო

ზურაბ ადამიამ მისი მტრეკეცის დასტყვის ორის განლაგებაში მიგვანა შერაბ.

მაიორი შერაბის მონაღმე: „ქვეყნის ერთანობისათვის ვაგრელით და დიდი იმედი ვეკონდა, რომ ვაგრამა ტანკი №333 პირველი შეიღებდა, ამბობდაც კი შეურაბე წარწერა GA GA გვეკეთებოდა.“

ეკიპაჟი სწრაფად ჩამოყალიბდა უფროსი ლეიტენანტი შერაბ თვალა საბჭოთა არმიის ტანკისტი-ოფიცერი იყო. ხოლო ნუგზარ ქვედემი სავალდებულო-სამხედრო საშახრო ტანკის მესხნის სეციალიზით მოხიდა, მსგელ-შეკინისკადეკი ზურაბ ადამიამ დარჩა.“

შერაბ ლორთქიფანიძის შემდეგ ბატალიონის მეთაურებას ამინარ იამანაშვილმა ჩააბარა, მაგრამ ფელის დასტყვის სოხუმის მისაღებობისათვის ერთ-ერთი ბრძოლის დროს ის მსხვერპლად დაეკარა.

ფელისის პირველი ნახევიდან 1994 წლის იანვრამდე ბატალიონის მეთაურია მაიორი შერაბის ბატალიონი იყო.

მაიორი შერაბის მონაღმე: „50-მდე მებრძოლი და ტანკი №333 მოწინააღმდეგე ტანკისათვის ბრძოლებში, სადაც მე-11 ბრევიდის ქვედადაყოფისათვის ერთად მოქმედებდა და მტერს ტყვედნის ვადისათვის ვეუბნებოდა.“

სოფელ შრომისათვის ბრძოლებში ბატალიონმა 18 მებრძოლი დაკარგა და კიდევ უფრო მეტი დაეკარა.

სოჭის შეთანხმების შემდეგ ტანკი დავიძლეული მებრძოლებმა მათს ფრთხილად საფარი გამოთხარება, შევიდა ტანკი შეიყვანეს, ზემოდან ბრუნენტი დაფარება და ბალახითი ბულტებით დაფარეს. მისი მოგინა პრაქტიკულად შეუძლებელი იყო და საკონტროლო კომანადაც ვერ მოვიდა.

სექტემბერში №333 ავანტიარის მიმართულებით იბრძოდა და ბრძოლის დროს მებრძოლთა კომუნა დაეწინა. მოხუცდებულმა შერაბმა, ეკავაშის შერაბის მარტვი მარტი მთლიანად დახარბა და ტანკი შეიკობინა და გამოვიდა.

ბატალიონის 1994 წლის იანვრამდე კოდონის ზეობაში იყო და ვაგრადებს იყვანდა, მოხუცდებულ იმისა, რომ 1993 წლის ნოემბერში 23-ე ბრევიდამ გუგულა.

ვაგრის ბატალიონის საქართველოს ერთანობისათვის 1992-93 წლების იანვარში 90-ზე მეტი მებრძოლი დაკარგა.

2008 წლის 8 აგვისტოს წინა ბატალიონის მებრძოლთა ჯგუფი მტერთან საბრძოლველად მზად იყო.“

P.S. ვაგრეკი კიდევ ერთი ტანკისა და მისი ეკიპაჟის ბედი. სოხუმისათვის ბრძოლებში დაღუპული მილორავა ეკავაშე მე-2 საბრძოლო კომუნის ცალკეულ სატანკო ბატალიონის ტანკით იბრძოდა. სტყვას ამ ამტკრების შესახებ ერთ-ერთი უახლესი ნომერმა შემოვიყვანეთ.

„გსოფლიო დატეატრირების სეიფი“

ყოველ ორშაბათს **შურნალ „კრიტიკობთან“** ერთად
თითო კრიმინალური სეიფი!

ცნობილი ავტორები,
კლასიკა და
ბესტსელერები

ჯონ დიქსონ კარი

ჯო ჰორნი

დევილ კამათი

გორის აკუნინი

მარტა კ. სნოუ

ლია ფრანსისი

ფასი 2 ლარი!

(შურნალთან ერთად 3 ლარი)

უკვე გამოშვებული ნიგნები შეგიძლიათ შეიძინოთ ნიგნის მაღაზიებში!

ზოგიერთი რამ ინდივიდუალურ ჯავშანდასაცვას

**ბარბაროსი ტომების
საბრძოლო აღჭურვილობა**

როდესაც ინდივიდუალური ჯავშანდაცვის საშუალებებს ვეცნობით ბევრეთი და ვლექტრონული მედიის საინფორმაციო-სემინარებში მასალებით ან ძველი სტრატეგიების ზოგიერთი თანამშრომელი, ბიზნესმენებსა და დაცვის სპეციალისტებს სისტემაში მომუშავე პერსონალიან საუბრისას, შეეცდებით რომ თურმე არსებობს ობობას ქსელისგან დამზადებული მხოლოდოში ვეჯლაზე მსაღე და ვეჯლანაირი ტეჯისაგან დამკეი ჯავშანდაცვლები; ან რომელიმე ბიზნესმენს აშშ-ში ჟონის დროს შეუქნია 500-გრამაიანი ჯავშანდაცვტო, რომელიც აკეებს ნებისმიერი ცეკვლასაროლი იარაღის ჯავშანგამტარ ტეჯიებს და ა.შ., ზოლი დროს მომზადელებული ასეთი „კომპერტერული ექსპერტების“ არაგების მოსმისა და რაც მთავარია, საქართველოში ინდივიდუალური ჯავშანდაცვის საშუალებებზე ნორმატიული დოკუმენტაციის (ტაქტიკურ-ტეჯიკური მთიზონების, ტეკტიარების, ხმარებისა და ა.შ. წესები) არარსებობის გამო, მთი უმეტეს, რომ პრიფესიული მთავლების შესრულებისას როჯორც საჯარისო, ასევე საპოლიციო სტრუქტურების სწრაფი მანეჯირება და რაც მთავარია,

ძველ ბერძენ მეომართა ჯავშანდაცვრვილობა

მათი კონტინენტის ჯანმრთელობის შენარჩუნება მნიშვნელოვნად დამოკელებულია შესაბამისი დანაჯოფების ოპერატიული მოქმედეების სპეციფიკური თეიხებრებების მაქიმიმალურად გათვალისწინებულთ, მალალი დაცვის დონის და ერგონომიკული ინდივიდუალური ჯავშანდაცვის საშუალებებით მებრძოლია აღჭურვაზე, საჭიროდ მიგეანნია, ამ საკითხზე უუერო სრულეფივლი ინფორმაცია მიგეანდით მკითხველს. მთი უმეტეს,

რომ ამ საქმეში 20- წლიანი გამოცდილება დაკეივროვდა.

მას შემდეგ, რაც წენმა შორეულმა წინაბრება ხელში აიღეს ქეა და კომბალი (არა მარტო მშვილიბიანი მინებესისთვის), იმ დროიდან თეჯდსმის იარაღის გაუმჯობესებასთან ერთად განვითარდა და დაციქნა თეჯდაცვის საშუალებებიც (აბჯრები; ფარები; ჯავშის პერანგები; საფეხტები და ხეხე). დამუშავდა დამკეი მასალებიც, ცხეჯლის მტკიცე ტეჯით დამეჯებული, ჟილაღისა და კო-

რომიელ ლეგიონერთა ჯავშანდაცვრვილობა

მონიციურია ნაკეთობებით დამატარებულა.

ამ საქმის ერთ-ერთი პიონერები იყვნენ ბერძენი ხელოსნები, რომელთა მიერ ჩვენს წელთაღრიცხვამდე დამზადებული ორიგინალური კონსტრუქციები ახლაც ხელოსნების ნიმუშებად შეიძლება ნაითვალდოს.

შედარებით პრაქტიკული გადაწყვეტილებებით გამოირჩევა რომელიღღვიორთა ჯავშანდაცვის საშუალებების კონსტრუქციები, რომელთაც უფრო გაფართოებული ჰქონდათ შეომრის სხეულის დაცვის არეალი.

ინტერესსთკლებული არ არის ახელმეომართა ჯავშანდაცურევილობა, რომელთა კონსტრუქციების შექმნაში ერთიანდებოდა ჩინელი, იაპონელი, მონღოლი ხალხების საომარი ტრადიციისა და ფილოსოფიის თავისებურებანი.

შუა საუკუნეების რაინდების ჯავშანდაცვის კონსტრუქციები მოიცავდა შეომრის მთელი სხეულის ყველა (თუიდან ყუბებამდე) ნაწილის საიმჯლოდ დაცვას, რაც მის უსაფრთხოებასა და ბრძოლისუნარიანობას მნიშვნელოვნად ზრდიდა, მიუხედავად ამისა, ცხენის დაჭრისა და მებრძოლის მიწაზე გადმოვრდნისას, რაინდის ფეხზე დადგომა აღკურთვლონის სიმძიმის გამო შეუძლებელი (სხვის დაუზმარებლად) ხვდებოდა და მისი მოკლეა დიდ საიმჯლეს არ წარმადგენდა. ამ გარემოებამ გამოიწვია ცხენების სიცოცხლისუნარიანობის დაცვის მოთხოვნილებების გაზრდა და შესაბამისად, მრავალჯერო ორიგინალური ჯავშანდაცვი კონსტრუქციების შექმნა (ჩვენ ეპოქაშიც სპეციალისტების ძალიანობისთვისაც შექმნილია ორიგინალური და ბიორადიორებული „ჯავშანდაცვლები“).

XIX საუკუნეიდან მცირე ზომისა და ჰადალი სიქარის სქიონე სხეულებისგან (ხელეუპართისა და ნაღების ნამსხერეყვე; რეკოლეციის; პისტოლეტისა და შაშინის ტყეყეის) დასაკავად, დდი ხნის განმეილობაში არ არსებობდა ვეცქტური ინდივიდუალური დაცვის საშუალება. პათი შექმუშება დაიწყო მხოლოდ XX საუკუნის 60-იან წლებში, ზეტკაცე ქოივლებისა და საეყმეუე კომპოზიციური მასალების შექმნის შემდეგ. სხედასხეა ქეყრის მიერ ჩატარებულმა მრავალმზრთემა სტატისტიკურმა ანალიზმა ცხადყო, რომ მორე მსოფლიო ომის დროს მებრძოლთა დანაკარგის საერთო რაიონობიდან დჭობილი რაიონობამ — 75%, ხოლო კორება და ვეცქნამის კონვლეტების დროს შერთიხული შტატების ჯარში 80%-მდე შეაფინა. ამასთან, დაღვიინდა, რომ მებრძოლთა ეჯმნობეობის მთიერი დამ-

შუა საუკუნეების ცხენოან მეომართა საბრძოლო ეკიპირება

აზიანებელი ფაქტორები შემედნარად ნაწილებს: ხელეუპართისა და ნაღების ნამსხერეყვი — 58%; მცირეკალიბრანი ცეცხლსასხროლი იარაღის ტყეყეები — 35%; თვის მზრეგ ნამსხერეყების ხვედრის შესაბამისად შეაფინეს: 01 — 10გ — 77%; 1.0 — 100გ — 21%; 100 — 4.0გ — 2%.

მებრძოლთა დანაკარგის შესამცირებლად, ჯერ კიდევ კორის ომის დროს, შერთიხული შტატების საშხდროებმა მასობრივად გამოიყენეს ინდივიდუალური ჯავშანდაცვის საშუალებები, რამაც მნიშვნელოვნად შეამცირა მებრძოლთა დანაკარგი, ხოლო ჯავშანდაცვის საშუალებების სავლდეულო ხმარებამ პოლიციის უწყებებში 2.3-ჯერ შეამცირა დაღუპულ პოლიციელთა რაიონობა.

საბჭოთა საშხდროებმა ჯავშანდაცვის საშუალებების მასობრივად

გამოყენება დაიწვეს ავღანიის საომარ ოპერაციებში, ამავე პერიოდში ფოფელ საბჭოთა კავშირის რეგიონებში დაწვეზულმა კონვლეიტებმა და კრომინოგერულმა სიტუაციამ ბიძგი მისცა ძალიანი სტრუქტურების კონტრანტრისიოის სხედასხეა კონსტრუქციისა და დანამსხერეყების, ინდივიდუალური ჯავშანდაცვის საშუალებების შემუშავება-დამზადებას. ამ საქმეში აქტიურად მონაწილეობდნენ ფოიილი საშხდრო-სამრეყული კომპლექსის საწარმოები, ჩატარდა ფართო კვლევითი ექსპერიმენტული საშუაოები ახალი ზეტკაცე მასალებისა და უნიფიკირებული კონსტრუქციების შესაქმნლად; შემუშავდა ნორმატიული დოკუმენტაცია, რომლის მიხედვითაც განისაზღვრა ინდივიდუალური ჯავშანდაცვის კრიტერიუმები და კლასიფიკაციები. მსოფლიოში გერ-

ჩინელ მებრძოლთა ჯავშანდაცურევილობა.

ცლებული უპირველესად სხვადასხვა კონსტრუქციის ცეცხლსასროლი იარაღი (პისტოლეტი, რევილვერი, კრამბინი) და მათთვის განკუთვნილი ერთმანეთისგან განსხვავებული მასალის გულბრტვისგან დამზადებული ტყვიები და შაი გარსება, რომელითაც დასაცავდა არის გათვალისწინებული სხვადასხვა მოდიფიკაციის ჯეჟმანდაცვის (მათ შორის ისინი, რომლებიც დანიშნულია დაიცვან მომხმარებელი ზედაუპარასი და ნაღმების ნაშხრეებისგან, ახვე მწველურები და მჭურვი ცივი იარაღის ზემოქმედებისგან). მეტად მნიშვნელოვანია, საბრძოლო ოპერაციების დროს ცივი-ბალი მალისა და ტექნიკის გასანადგურებლად დაგებული ნაღმების გაუქმების მებრძოლ საზოგადო ოპერაციების ჩატარების საკითხი. გამანადგურლის სიციცხლის მაქსიმალურად დასაცავად შექმნილია სპეციალური დანიშნულების ჯეჟმანდაცვის კონსტრუქციების კომპლექტები.

ზემოთქმულიდან გამომდინარე, ერთი და იმავე ჯეჟმანდაცვა ვერ დაიცავს მომხმარებელს ერთდროულად ნებისმიერი თვდასხმის იარაღის დამზინებული ზემოქმედებისგან, ამიტომ მათი ბალისტიკური მახასიათებლების (მასა; სიჩქარე; კინეტიკურია; ტერაია; მასალა; და სხვ.) შესწავლის შემდეგ მსოფლიოს მრავალ ქვეყნებში შემუშავდა ნორმატიული დოკუმენტაციები, რომელთა ტაქტიკურ-ტექნიკური მოთხოვნების აუცილებელი გათვალისწინებით შემუშავდება ინდივიდუალური ჯეჟმანდაცვის საშუალებების ბალისტიკური

დაცვის სხვადასხვა დონისა და კონსტრუქციების შემუშავება.

ინდივიდუალური ჯეჟმანდაცვის საშუალებებში იგულისხმება მომხმარებლის სხეულის უშუალოდ ყველა ნაწილზე (თავი, სახე, ტანი, მხრები, მუცელი, მუცლის ქვედა არე, ბარბაქები, წიწვები, ტერაიები) ჯეჟმანდაცვის ელემენტების განთავსება, რომელთათვის შემუშავებულია ერთმანეთისგან პრინციპულად განსხვავებული ტაქტიკურ-ტექნიკური ნორმატიული დოკუმენტები და კონსტრუქციები.

ინდივიდუალური ჯეჟმანდაცვა სამუდომოდ უნდა იცავდეს მომხმარებელს ცივი და ცეცხლსასროლი იარაღისგან და შეიძლება ბალისტიკური იყოს სხვადასხვა სახის მალბო, მოსახამი, კოსტუმები, ქურთუკი, შარვალი, კომბინეზონი, ფულტრი, წინსაფარი, ნაფხურტი და ა. შ.

შემადგენელი ნაწილების ფიზიკურ-ტექნიკური თვისებებისა და სხვადასხვა ტაქტიკურ-ტექნიკური დანიშნულებიდან გამომდინარე, ჯეჟმანდაცვის კონსტრუქციები იყოფიან პირობით ჯეჟმანდაცვაში: მოქნილი ჯეჟმანდაცვა (ზედადანი სიმტკიცის ქსოვილებით დამზადებული);

სხიტი ჯეჟმანდაცვა (ზედადანი სიმტკიცის ქსოვილებით, კომპოზიტური, კომბინირებული, მათ შორის მახასიათებლებს შეადგენს);

დაცვის დონე; დაცვის ფართი; სისქე წონა, ურგონბო ელემენტი, ღირებულება მოქნილი ჯეჟმანდაცვაში, რომელიც გათვალისწინებულია მჭრელი და წვეტიანი ცივი იარაღის, პისტოლეტისა და რევილვერის ტყვიებისაგან, აგრეთვე ზედაუპარასი და ნაღმების ნაშხრეებისაგან მებრძოლია ტროის და დასაცავად. შედგება ზემტკიცე ძაღვისაგან შედგენილი მრავალფენოვანი ქსოვილების კომპოზიციისგან. ამ მიმართულებით 70-იან წლებში ფრანკ „დოპრინის“ მუცნიერებმა შექმნეს არამდული სინთეტიკური ბოჭკო საფარის დასახლები KEVLAR, რომლის მაღალმა ფიზიკურ-ტექნიკურმა თვისებებმა მისცა ბიძგი მისი ჯეჟმანდაცვის საშუალებებში გამოყენების.

80-იან წლებში მსოფლიო ბაზარზე გამოჩნდა „ველარის“ ანალოგიური ტიპის ზემტკიცე ქსოვილი, წარმოების საფარში დასახლები TVARON-ი.

სხვადასხვა ქვეყანაში შემუშავდა ანალოგიური ზემტკიცე მახალბო. რუსეთში CBMT, აპონიაში TEXNORA და PBO, პოლინდური მაღალმოლეკულური პოლიეთილენის ზემტკიცე მასალა DYNEEMA და სხვა, რომელიც ფართოდ გამოიყენება ქსოვილი ჯეჟმანდაცვის დამზადებაში.

მუხედავად ზემოთ აღნიშნული მახალბების მაღალი ფიზიკურ-ტექნიკური თვისებებისა, მათ ნაკლებად სპეცი გამოყენება ისეთი მაღალი სიმტკიცისა და ურგონბო ტყვიებისაგან დასაცავად, როგორც არის AKM, AK-74, M-16, CBD და სხვა. ამ შემთხვევაში უმოთხრესი სასიცოცხლო ორგონბოს დასაცავად (გულმკრდის და ზურგის არეში განთავსებლად) გამოიყენება ფლადის, ტიტანის, კრამბიკი და კომბინირებული ჯეჟმანდაცვა, რომელთა ბალისტიკური მდგრადობის ერთ-ერთი მთავარი ნიშან-თვისებაა მახალბის სიმტკიცე და პლასტიკურობა.

ჯეჟმანდაცვის, რომლებიც დაკომპლექტებულია სპეციალური ფლადისგან დამზადებული ჯეჟმანდაცვით იარაღი და სიმძლავრე იცავს ადამიანს მაღალი ურგონბო ტყვიებისაგან, მაგრამ საფრადებოა, რომ ზემტკიცე მძიმე და მუხედავად მათგან დაკომპლექტებული ფულტრების სიიარისა, მათი მახასიათებელია ახსნულების ეფექტი, რაც საფრთხეში ადგებს როგორც იარაღი მო-

NATO-ს ჯარების გამანადგურების დამცავი კომპლექტი

მზარებელს, ასევე ვარშემო მყოფი შეიშრების სიციხელესაც. უფრო მეტი დაცვის საიმედოობიდან გამომდინარე, მათ ცელიან მსუბუქი, შედარებით ძვირად ღირებული კომპოზიციური, გრამიკული ან ზემტკიცე თერმოპლასტიკური პოლიეთილენის ჯეჟმითა, რომელსაც ფართოდ იყენებენ სამხედრო ტექნიკაში.

ქვემოთ მოცემულ გრაფიკზე მოველი საჯეჟმე მასალებიდან ვველანე ააფაა ფოლადის, ხოლო მსუბუქე — პოლიეთილენის ფოლა. აქ კარგად ჩანს სააკაიციო და კომპოზურ ტექნიკაში გერეცლებული წონასა და ღირებულებას შარის თანაურდობის ცნობილი კანონზომიერება, — „რაც მსუბუქეა, ის ძვირია, რაც მძიძეა, ის ააფაა“. აქევეა გამომდინარე, ინტერესს იმსახურებს მნიშვნელოვნად დაბალი მასის და მაღალი ბაღისტიკური მდგრადობის, პოლიეთილენის მასალისგან დამზადებული კონსტრუქცია, რომელსაც თერმოპლასტიკების შეხვედ შესწევს უნარა, შეაჩეროს ისეთი ცვეხლასხროლი აარადის მაღალი სიჩქარის და ჟერფიის ფოლადის ტყვიების, როგორცაა AKM, M-4 და სხვა.

მუხედვეად იმისა, რომ ვველა განეითარებულ სახელმწიფოში ფრქვიკონრებს მის ტერიტორიაზე გერეცლებული ცვეხლასხროლი აარადის ტაქტიკურ-ტექნიკური მახასიათებლების მოთხერების მიხედვით შეუმუყებელი ნორმატიული დოკუმენტაცია და ჯეჟმანდაცვის საშუალებების შესაბამისი კლასიფიკაცია, სახელმწიფო სტანდარტის სტატუსით მსოფლიოში მაინც დომინირებს აშშ-ის თესტიციის სამინისტროს ერერული ინსტიტუტის მიერ შე-

ამ სტატიის ავტორის მიერ საქართველოში დამზადებული ფარული ტარების (საერთო და საპოლიციო) ჯეჟმანცილებტები ტაქტიკურ-ტექნიკური მახასიათებლები TT-ს (ტოკარევის) ტიპის პისტოლეტის რბილგულარიანი ტყვიებისა და ხელფეშობარის ნამსხერვეებისგან დაცვის ფართი (საბაზო) — 34 დმ²; TT-ს ფოლადის გულარიანი და სანაფირო თოფების ტყვიებისგან დაცვის ფართი — 15დმ²; საერთო წონა — 2,5-კგ.

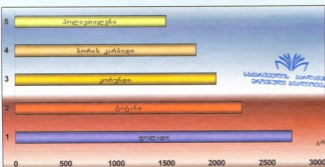
შეუმუყებელი სტანდარტები, რომელთა ძირითადი მოთხერებე გამოყენებულ იქნა სხვა ქვეყნების მიერ ნაციონალური დოკუმენტაციების შეუმუყებისას და რომელთა მოთხერებეზე დაერწმობით ტარდება ადგილობრივი წარმოების ასევე იმპორტული ჯეჟმანდაცვის საშუალებების შექმნა და მათი სერტიფიცირების რაქრაციებე.

სტანდარტების მოთხერებე (დაცვის დონეების კლასიფიკაცია, ცვეხლასხროლი აარადის ტყვიების გულარები, ასევე გამოცდების ჩატარების მეთოდიკები და სხვა) რამდენადმე ვანსხედება ერთმანეთისგან, რაც ართულებს და

ხელს უშლის სახელგარეოული წარმოების ჯეჟმანდაცვის საშუალებების შერჩევისას კვალიფიციური შედარებითი ანალიზის ჩატარებისას.

სამხედრო საქმის ისტორიაში გაძლიერებული დაცვის მქონე ჯეჟმის გამოჩენის პარალელურად, შეიარაღებაში ინერგება გაბიერებული ახალი თარიბა იარაღი, სხვადასხვა მასალისგან დამზადებული ტყვიის გულარები, მათი ვარსები და სხვადასხვა კონსტრუქციის ჯეჟმანგამტანი ცვეხლამაქნი ტყვიები. უცხო ქვეყნების სპეციალურ საკონსტრუქტორო ბოჯოებში ვანსევეტლემ მიმდინარეობს ცვეხლასხროლი აარადის ტაქტიკურ-ტექნიკური მახასიათებლების ვამდერებისთვის შეუშობა. მაგალითად, რუსეთის ფედერაციის შეიარაღებაში დიდე ხანია, რაც მიღებულა PM (მაკაროვის) და FN-18 ტიპის მოდერნიზებული კონსტრუქციები, რომელთა ბაღისტიკური მახასიათებლებე მნიშვნელოვნად ვაბიერებულა და პირველის მახასიათებულა, ხოლო მეორის აჟარბებს TT-ს (ტოკარევი) ტიპის აარადის ენერგეტიკულ მონაკემებს, რომლის ტყვიაც ჟთიერთ ცველანე ვამჭოლენარბანად ითვლება. რაც შეეება FN-18 ჯეჟმანგამტან ტყვიას, მისი ავტორების მონაკემებით შეუშობა 30 მ მანძილდან ვაბიერატოს მსოფლიოში არსებელი ნებისმიერი პისტოლეტის და რველერის ტყვიებისგან დასაცავად ვანკოუნული მაღალი დაცვის კლასის ჯეჟმანი

ა.გ.გ. -ND და რ.ფ. -FOCT-ის III კლასის ვიხაღვით 7,5 ლეჟ ფარითის სხვადასხვა აარადით დაჟაღვანული ჯავანეილიანის წონითი თანაუარკოვა

**რმ; რა-18 და ტ-ს ბიონ მონსონსკოლი იკარის
ბაქიქარ-ბაქიქარი პასსონთაქლანს ზუქარაითი პონაქაქი**

		ტყვის მახსიათებლები								
იარაღი	კალიბრი	ტიპი		წონა		სიქარე		ენერგია		
		ქველი	ახალი	ქველი	ახალი	ქველი	ახალი	ქველი	ახალი	
№	მმ	3	4	5	6	7	8	9	10	
1	"რმ"	9,2	57-H-181c.	7H16	6,0	6,15	315	435	302	505
2	"რა18"	9,0	9×19 Par.	7H121	8,0	8,25	360	480	518	958
3	"ტ"	7,62	7,62×25TT	—	5,5	—	440	—	545	—

ქველი, ან 15 მ დისტანციიდან ვახერხობს S&B სისქის ფოლიადი ფოლა.

ამასთან, შექმნილია და სხვადასხვა ქველის შეიარაღებში ინერგება ახალი თაობის ვახერხი, ისეთი უმაღლესი სიმტკიცის ვოლფრამის კარბიდის მასალისგან დამზადებული ტყვიების გულარებით, რომელთა სიმტკიცე თითქმის ორჯერ აღემატება NI ანმ დარე FOCT-სტანდარტებით გათვალისწინებულ ჯავშანგარბი ტყვიების სიმტკიცეს და შესაბამისად მათ გამკლავდნარანობას.

ქველით მოქანული ცხრილში ნახერხება ანმ NIJ სტანდარტის IV და რე FOCT-ის მე-6 და 6-A კლასით გათვალისწინებული ცეცხლსასრული იარაღის და ვოლფრამის კარბიდის გულარბი ტყვიების ტექტიკურ-ტექნიკური მახსიათებლების მონაქეუბა, სადაც ნაოლად ნახს ან უკანასკნელის ტყვის გულარბის მნიქნულენი უპარატესობა ნამთიელი ტყვის მახსიათებლებთან შედარებით ჯავშანდაცვის სამუქლებზე მომხმარებლის საიმლო დაცვის სხვა მოთხოვნილებებთან ერთად, ერთ-ერთი მთავარი ფაქტორია დამცვე ვლემენტზე ტყვის გოქული მოხედრის შედეგ

მებრძოლის სხეულის ზედაიბრული დაზიანების ხარისხის შემქცრება, მქლერი ენერგობის მქონე ტყვიამ ჯავშანთვლტზე მოხედრის შედეგ შეიძლება ვერ მოახდინოს გამქული ვასლა, მკერამ (დაცვის შესაბამისი ღრის არახწრო კლასის ნიმუშის მერწვის შედეგად) ადამიანს მქორედ შესაქმნიე ისეთი ტრავმა მაქენოს, რომელიც გამოიწვევს ორგანიზმში შვლა სისქლქვევებს და სასიციქლოდ მნიშუნქლოვანი ორგანოების მძიმე დზიანებას, რის შედეგადც შესაძლებელია ვანიოარდეს შექმნიელი პროცესები, რამაც ვარვეული ღრის ვასელის შემდეგ გამოიწვიოს ლეტალური შედეგი. ამასთან, ნებისმიერი ტყვიამამქლე ჯავშანთვლტი არ არის გათვალისწინებული და ვერ უზრუნველყოფს მომხმარებლის წვერსქვეტრული ცივი იარაღისგან დაცვა. ასეთი პარბების დასაკმაყოფილებლად შექმნიებულია ტექნიკური მოთხოვნები, კლახივაცია და სქეცალური კონსტრუქციის ვილტებე მათი ვამოედების სხვადასხვა ღრის სტანდარტებით.

მთიხელისთვის ინტერნოქლექური არ იქნება, ვეცხსენით რამდენიმე ტრავიკომიქური შემთხვევა: 80-იან

წლებში, რუსეთის ვექერაციის ურადის სამხედრო „კრევის“ ორმა ოფიცერმა, რომლებიც ამტკიცებდნენ, რომ მათი ქვევათ ამერიკაში დამზადებული ვოლფრამი ტყვისგან დამცევი და ერთმანთხე უქეთხი ჯავშანთვლტი, ვადმქვეტეს, ვარკევათ, ვან იყო უქეთხი ნითვის პატრონი. „სქექანტების“ თინდასწრებით ნაქვეს ვალტებე და 20 მ დისტანციიდან „საკროვის“ ტრბის პიტულტებთ ვამბროს ვეული. პარეკმა მთავრმა მზანს აცელა, ხილო მქონე მსროლელის ტყვიამ, რომელიც პირველ მსროლელს ვულმკრდის პარეკლა მხარეს მოხედა, ვერ მოახდინა ჯავშანთვლტში გამქული ვასელა (დამბული თთბობის შემდეგ „სქექანტების“ პირველი მსროლელი ვამოიტხადეს „ვამარუქებლად“ და ამის სათანადოდ აღნიქევატე დადასტურეს), მკერამ „ვამარუქებულმა“, საუბედურად, ისეთი შიდა დაზიანებები მთილო, რომ სასწრაფო ვილტების ამქუტაციამ ვერ უშვლა და პაციენტი ვი კერამ ვარდაიცელა.

2000 წლის დამდეგს რუსეთის ერთი კომპრეკულ ბანკში მლიციის სერვანტმა ნამდეგე შესთავაზა ინკასატორს, ვასსენჯა თევის (საკროვის) ღრის ტყვიამამქლე) ჯავშანთვლტი მარქების თინდასწრებით ინკასატორის მქერ მქლავრად მოქუნელმა წვეტრბან დანის პირმა ნაქრა ჯავშანთვლტი და მლიციელი ვულმკრდის არქში დაქრა. მლიციელი საეადმეოქიში მქევი-სინაქე ვარდაიცელა, ხილო ინკასატორმა არავანზობა მქელელობისთვის მოხიდა სასეული.

ნიქოლოზ იაკოვბიძე

საქართველოს საინფორმაციო აკადემიის წვერ-კორესპონდენტი

(ვატრებულა შემდეგ ნომერში)

* მახსიათებლები	ა.შ.შ.	რ.ფ.	ა.შ.შ.	რ.ფ.	ა.შ.შ.
	7.62×51	7.62×54	7.62×51	7.62×54R	7.62×63
ტყვის წონა ————— გ	8.21	9.6	9.75	10.4	10.69
გულარის წონა ————— გ	5.93	4.8	3.8	5.2	5.17
ტყვის სიქარე ————— მქ	950	840	820	835	870
ენერგია ————— ჯ	3700	3387	3370	3625	4087
გულარის სიმტკიცე ————— Hv	1450	780	870	865	785
გულარის მახალი *	მ-კ	ფ	თ.დ.ფ.	თ.დ.ფ. / ც /	თ.დ.ფ.

ჩისტვიის სჭირდება „მისტრალი“ რუსიის?

ახალი ზომადისათვის რუსებმა სახელი Russia შეარჩიეს

საფრანგეთის ფლოტის უნივერსალურმა სადესანტო ზომად-ლოკმა Mistral-მა რუს ადმირალეზში ინტერესი 2008 წლის რუსეთ-საქართველოს ომის დროს გააღვივა, როცა შვეი ზღვის ფლოტმა ნოვოროსისკიდან საქართველოს სანაპიროზე და, ვერძოდ, აფხაზეთში, შედესანტეთა ოპერატიულად გადმოყვანა ვერ მოახერხა.

2008 წლის 8 აგვისტოს საღამოს ნოვოროსისკის პორტში შვეი ზღვის ფლოტის დიდი სადესანტო ზომადლი

სამეთაურო-საბრძოლო Ka-52-ის „მისტრალზე“ დაფდობა

„ცეზარ კუნიკოვი“ შვეიდა, მე-7 საჰაერო-სადესანტო დივიზიის 150 მედსანტე ტექნიკის 20 ერთეულით მიიღო და 19.00 საათზე პორტიდან გამოსვლა.

იმვე დღის 23.00 საათზე პორტს მუორე დიდი სადესანტო ზომადლი „ხარატოვი“ მოადგა. რამდენიმე საათში პორტზე ისევ მე-7 დივიზიის 450 მედსანტე მოიყვინდა და ტექნიკის 100 ერთეული დაიტვირთა.

დიდი სადესანტო ზომადლი „სარატოვი“ (პროექტი 1171) – მწვობრში ჩადგა 1966 წლის 18 აგვისტოს, წყადწვევა 4650 ტონა, სიჩქარე – 15 კვანძი; იტვის 20 სამზიდან მისმე ატრომობილს ან 7 საშუალო ტანკსა და 313 საზოგადო ქვეთის, ან 20 საშუალო ტანკს; კოილ-მოუწვობელ სანაპიროზე გად-მოტვირთვის დრო 1,5-2 საათია;

დიდი სადესანტო ზომადლი „ცეზარ კუნიკოვი“ (პროექტი 775) – მწვობრში ჩადგა 1984 წელს, წყადწვევა – 4080

ტონა, სიჩქარე – 15 კვანძი, იტვის 500 ტონა ტვირთისა და 225 მედსანტეს;

დაბალი სიჩქარისა და შეზღუდული შეიარაღების გამო სადესანტო ზომადლებს აუცილებლად ესაჭიროება საესკორტო ზომადლების თანხლება, რამაც საჰაერო, წყადზედა თუ წყადქვეშა თიდისხმის საშუალებებისა და დაცვა უნდა უზრუნველყოს.

ნოვოროსისკიდან გამოსულ „სარატოსა“ და „ცეზარ კუნიკოს“ ზღვაში შეუერთდა და საქართველოს წყლებში-საკენ ესკორტირება პატრალ ხარაკტო ზომადლმა „მირაჟმა“ (ზომადლსაწინააღმდეგო დაცვა), კორუტმა „სოხდალექმა“ (საჰაერო აპარატებისა და წყადქვეშა ნავებისაგან დაცვა), საზღვაო მტრალემა ზომადლებმა „გელენზი-კოჟმა“ და „ტურბინისტმა“ (ნაღმებისაგან დაცვა) გაუკურთა.

ამ დროისათვის საქართველოს ტერიტორიული წყლების მახლობლად დაზვერა-დაკვირებისა და ეითარების გა-

კონტროლების მიზნით უკვე დაკურვდა კორუტო „კახიშოვი“ (საჰაერო აპარატებისა და წყადქვეშა ნავებისაგან დაცვა) და სარაკტო კატარა P-109 (ზომადლსაწინააღმდეგო დაცვა).

პერემი დაფრინაუნდნ შვეი ზღვის ფლოტის მუკრავი თოიშიფრინაუები და შეუელმურენები.

აგრესიის გასამართლებლად რუსიომა დეზინფორმაციის ტრადიციულ მუიოდებს მიმართა და საქართველოს შესაძლებლობებზე მონაცემებს სხვადასხვა საშუალებით დამახინჯებლად აურეკლებდა.

ოპრაციამო მიზანმიუე შვეი ზღვის ფლოტის ოფიცრები ინფორმირებული იყენენ, რომ საქართველოს ავიაციის განკარგულებაში იყო NATO-ის ერთ-ერთი წევრი ქვეყნიდან მიღებული უახლესი ზომადლსაწინააღმდეგო რაკეტები.

საქართველოს საზღვრო-საზღვაო ძალების სარაკტო კატარების კლასის „თბილისი“ და „დიოსკურია“ მოდერნიზებულ და თანამედროვე რაკეტული შეიარაღებით აღჭურვილ მკურავ საშუალებებად იყო დახასიათებული.

სინამდვილეში საქართველოს რუსული არმიდის მოვარების შესაძლებლობა არ გააჩნდა, ხოლო ომისწინა პერიოდში შეიარაღებული ძალების სანაპირო დაცვის მიმართულებით მომხალეზაზე თვის არაფინ იმეუხებდა.

ნოვოროსისკიდან ორამშირემდე უთოკლეი მანძილი დაახლოებით 200-220 მილია.

ზომადლების ახაკიდან გამომდინარე, ცურვის სიჩქარე 10-12 კვანძზე

დესანტირების
დასახეური ხერხი

შეტი არ იქნებოდა და ეს მანძილი, სულ მცირე, 20-24 საათში მანძე დაიფარებოდა.

«ცეზარ კუნიკოვი» ონამირსიან 9 აგვისტოს დამთ გამოიწნდა და კვილი-მოუწვობელ ნაპირზე გადმოტვირთვა 10 აგვისტოს 1:10 საათისათვის დაასრულა.

«სარატოვიდან» შედესანტეთა ჩამოსვლა და ტყეჩის გადმოტრანა 10 აგვისტოს 6:30 საათისათვის დამთავრდა.

ამის შემდეგ მუ-7 დევიზის ქვედან-აუიფებმა მარში ონამირიდან ჩრდილო-აღმოსავლეთ მდებარე თბომეურნების მიმართულებით შესარულეს და საჭეს რაიონში 8:00 საათისათვის თვი მოიფარეს.

ქვედანაიფებმა შესიქენეს. დაზუსტდა შესარულეგელი ამოცანები და იმავე დღის 20-21 საათს შორის შედესანტეები საქართველოს სიღრმეში უნგურის ხიდი შემოიქრნენ.

რუსებმა ერთი ბატალიონის კავალსა დაახლოებით 40-42 საათი მოანდომეს, რაც საკმაოდ დიდი დროა და საბრძოლო მოქმედებათა მსვლელობისათვის შეიძლება გადასწვდებიც კი აღმოჩნდეს.

ამ მხრზე «მისტრალი» ბევრად უფრო მოწინაი საშუალებაა. ზომადღზე საბრძოლო ტყეჩითა და აღკურვილობით სრულად გვიანებული საზღვაო ქვეთითა 450-კაციანი ბატალიონი ცხვირობს და მომზადებას გადის, რისთვისაც ვეულანაირი პირობაა შექნელი.

დესანტირებისათვის «მისტრალის» ნაპირთან მისვლა აუცილებელი არ არის. ღია ზღვაში სანაპირო ზოლიდან დამორებით მოედესანტეთა სამოქმედო რაიონში ტრანსპორტირებას შეუღმფრუნები უზრუნველყოფენ. ამისათვის კი ზომადღის ბორტზე სხვადასხვა დანიშნულების 16 შეუღმფრენი ბაზირებს.

სანაპირო დაცვის საშუალებათა (ნადებები, სანაპირო არტილერია, სარაცლო სისტემები) სამოქმედო დიაპაზონის გარეთ მყოფ ზომადღზე თავდასხმა მხოლოდ ავიაციით ან წე-

დენ

**ყველა თაობის
საყვარელი გავითი
1934 წლიდან**

აღუქმდა ნაგები არის შესაძლებელი.
„მისტრალი“ იმპერიალად სამკაბო ხომალდის მოვლემასაც თითქმის და ამისათვის ბორტზე ყველა პირბაა შექმნილი, რაც სახელაო-სადესანტო ოპერაციის ერთგულ ხელმძღვანელობისათვის უტკას არ ნიშნავს.

„ცივი ომის“ პერიოდში აგებული რუსული სადესანტო ხომალდები ერთგურად გამოყენებამდე იყო გათვლილი და თანამედროვე სადესანტო ოპერაციის ჩატარების საშუალებებს მოკლებულია.

ამ პრობლემით შეწყუბებულმა რუსეთის სამხედრო-სახლავო ფლოტის სარდალმა, აღმინაღმა ვლადიმერ ვისოცკიმ 2009 წლის შეიღადამაზე პირველი კომენტარი გააკეთა: „შვი ზღვის ფლოტს „მისტრალის“ მსგავსი ხომალდი რომ ჰყოლიდა, მაშინ ამოცანის შესრულებისათვის 26 საათის მაგივრად 40 წუთი საკმარისი იქნებოდა“.

აღმინაღმა ვისოცკიმ რუსული და ფრანგული ხომალდების შესაძლებლობები გადაჭარბებულად შეაფასა, მაგრამ ოპერაციულობის მხრივ „მისტრალი“ ბევრად მაღლა რომ დგას, ამხე ლაპარაკი ზედმეტია.

„მისტრალის“ მხარდასაჭერად განცხადებები რუსეთის უმაღლესმა პოლიტიკურმა თუ სამხედრო პირებმაც გააკეთეს და კრემლის პროპაგანდისტული მანქანის მხარდასაჭერად 2009 წლის 23 ნოემბერს სანქტ-პეტერბურგში ფრანგული „მისტრალი“ შეიღა.

რუსმა სამხედროებმა ხომალდის შესაძლებლობათა შესამოსუმებლად ბორტზე შეეღმურებინეს – წყალქვეშა ნავსაწინააღმდეგო Ka-27-ის, სატრანსპორტო-საბრძოლო Ka-29-ის და სამოთარო-საბრძოლო Ka-52-ის – დაჯღომა-აფრენის ოპერაციები შესრულდა.

ჩატარდა ერთობლივი სამხედრო-სახლავო სწავლება ბალტიის ფლოტის ხომალდების მონაწილეობით

პარიღში გადაწვევითლება „მისტრალის“ სასარგებლოდ გაკეთდა და საფრანგეთთან მოლაპარაკება დაიწყო, მაგრამ აჯრჯრობით უშედეგო.

ფლისში გემისამართა გაერთიანებული კორპორაციის პრეზიდენტმა რომან ტროციკოვმა თავდაცვის მინისტრ ანატოლი სერდუკოვს წერილით მიმართა, რომელშიც ფრანგულ „მისტრალზე“ უარის თქმისა და სამხედრო კორეის ანალოგიური ხომალდის L6111 Dokdo-ს სასარგებლოდ არჩევნის გაკეთებას ურჩევდა.

„დოკდო“ მწიგობრში 2007 წლის 3

ფლისის ჩადგა და დაახლოებით 650 მილიონი დოლარი დაეჯდა. ფრანგული „მისტრალის“ ზეარაული ღირებულება 510-640 მილიონი დოლარია.

დადებითი პასუხის შემთხვევაში გემისამართა გაერთიანებული კორპორაცია „დოკდოს“ შექმნილ კონკრეტურ Daewoo Shipbuilding & Marine Engineering-ისაგან (DSME) ლიცენზიის ყიდვისა და რუსეთის ერთ-ერთ ვერფზე კორპუსის სამ წელიწადში დასრულების პირობას იძლევა.

მაგრამ თავდაცვის სამინისტროს სპეციალისტებს საკუთარი ქვეყნის გემთმშენებელთა დაპირებების არ ხეკრათ და ხომალდის დასრულებას, სულ მცირე, 7-10 წლით განსაზღვრავს.

საბოლოო გადაწყვეტილება უცნობია, მაგრამ დაიწყო ლაპარაკი საერთაშორისო ტენდერის ჩატარებამდე, სადა ფრანგულ „მისტრალით“ ერთად მონაწილეობას მიიღებს პოლანდიელი L-801 Johan de Witt-ე და ესპანური L-61 Juan Carlos I.

გურკვევლია კონკრეტში რუსული ვერფების მონაწილეობის საკითხიც.

რისთვის სჭარდება რუსეთს ასე ძვირად ღირებული ხომალდი?

თავდაცვის სამინისტრო მიიწევს, რომ ხომალდი საჭიროა შორეული აღმოსავლეთში, სადაც კუნიდის ურთულეობის და გაუმარბული ტერიტორიული საკითხი ააპონიასთან მოუგვარებელია.

ლაპარაკია ბალტიის ზღვაში კალინინგრადის ოლქის გამო ვითარე-

ბის გართილების შემთხვევაში მოქმედების გამორეების შესაძლებლობაზეც.

გენშტაბის აზრით, დაესანტო ხომალდები მნივდობიან დროს სამშვიდობო თუ კემანიტარულ-სამამუცლო ოპერაციებსა და სამალელი მკობრებთან ბრძოლაში გამოდგება.

საქართველოში ჩატარებული „სამშვიდობო“ ოპერაციების შემდეგ მწველდ თუ მოიძებნება ქვეყანა, რომელიც მოსკოვს სამშვიდობო ოპერაციების ჩატარებას სთხვს.

უნევერსალური სადესანტო ხომალდ-დოკი მაინც შემდეგ საშუალებად რჩება, რომელიც ოფიციალურ მოსკოვს შემხებული ქვეყნების დასამშვიდლად და თავის სამხედრო-სახლავო პოტენციალის ასამალდებლად სჭირდება.

P.S. უნევერსალური სადესანტო ხომალდ-დოკის მშენებლობას თერქეთ-იცი გვემეხ და საკონკრუსო მოთხოვნებია: წყალქვეშა – 13500 ტონა, სარტყე – 1716 ტონა, ვითაჯეუი – ორი 150-ტონიანი შეეღმურები გემსაზე, სამი კო – ანგარი, დოკ-კაბრა – ოთხი LCM და ორი LCAC ტიპის კატარა, შეიარაღება – 2X2 40 მმ-იანი აეტომბეი, ორი საზენიტო-სარაეტრო კომპლექსი Phalanx CIWS, ოთხი L7 მმ-იანი ტევიამურევეი, ხომალდი 850 კაციის (კვათაი, შტაბი და დესანტი) მდებარება გათვლილი. კონტრაქტის ზეარაული ღირებულება 500 მილიონი დოლარია.

თეშურ ჩარნიძე

დესანტის გადმოსხმის რუსული ზერბი

„გამობრული ხახლი“

გამოსავლის ძებნაში...

მას შემდეგ, რაც ადამიანებმა ომები გააჩაღეს, საკუთარი სამხედრო ძალებისთვის შეცდომით ეცხლის გახსნის ყველხვევები, ეპოქისა და ტექნიკის მიუხედავად, თითქმის ყველა ომის განუყოფელ ნაწილად იქცა. „გამობრულმა ეცხლმა“ მრავალ სახელისნერო ბრძოლას დააჩნია თავისი ვალი. ნაპოლეონის წინააღმდეგ ვატერლოოს ბრძოლაში პრუსიულმა არტილერიისგებმა შეცდომით დაუშინეს ეცხლი მოკავშირე ინგლისელებს, რაზეც ბრიტანელებმა ხელთ არსებული ყველა იარაღის ეცხლითვე უპასუხეს.

დროთა განმავლობაში ჯარების მიძღვრის ზღვასთან ერთად იზრდებოდა „გამობრული ეცხლი“ გამოყენული დანაკარგიც. პირველი მსოფლიო ომში დაღუპული 978 ათასი ფრანგი ჯარისკაციდან 75 ათასი საკუთრივ არტყელის ეცხლს ემსახურა. „გამობრული ეცხლი“ იშვიათად მოიხდებოდა უდანაკარგოდ, ზოგჯერ კი მისგან გამოყენებული დანაკარგი ბევრად აღემატებოდა მტერთან ბრძოლაში დაღუპულ ოცდაათი ძლის ზარალს. 1944 წლის 25 თვის ამერიკულმა ავიაციამ ქალაქ სერლისთან (საფრანგეთი) ისე დაამარადა საკუთარი ძალები, რომ ამშ-ის სარდალმა იძულებული გახდა, ორი დღეობა ზურგში დაეხრებინათ მათი ხელახალი ფორმირების მართი ამ გაუცებობის გამო დაიღუპა გერმანულ-ტანკითა მტერმა, მთელი მსოფლიო ომში დაღუპულ ამერიკელ ოფიცერთაგან ყველაზე მაღალჩინოსანი სამხედრო.

არ ვიცი შეიძლება თუ არა „გამობრული“ ქროლის რეკავიუდებს ჯარების მკერ წინააღმდეგობის გეგმისთვის სოციალ, მაგრამ ფაქტია, რომ არაერთი საბჭოთა ჯარისკაცი სწორედ საკუთარმა სექსსამსახურებმა გამოასახლეს სიყვარულს.

სამწუხაროდ, ამ მხრე არც საქართველოს უახლესი ისტორია გამოჩაღის. აფხაზეთის ომის დროს არაერთი ქართველი დაღუპა პოლიციურად მის უკან მყოფი ჯარისკაცის ავტომატის ჯვრით.

მთავისი ინციდენტები უაქროფოთად მოქმედებს ჯარისკაცთა მორალურ მდგომარეობაზე.

„გამობრული ეცხლი“ ძველი ბრძოლებმა, მაგრამ მის თვითნებ აცილებას ახალდროს დასიბობა შესწავლითა ვერადადება. საქმე ის არის, რომ ამ დანაკარგს არასოდეს მოუტანია არავისთვის დღეობა, ამიტომ ყველა ცდილობს მის მიმსახურებს, გამოიხდეს დროს რებენ კონტრულ დამსახურებს, მისებებს კი არ ცდილობ.

ამ საგანგებო შემთხვევების ერთ-ერთი მიზეზთაგანა ვერც წოდებული „სოხიციური შეცდომა“, რომელიც იარაღის ხარისხზე დასკვნებული (იარაღი, რომლისგანაც ზუსტად სწორად შეუძლებლად), ხომარა საშუალებების არასრულყოფილება (მაგალითად, ვუმარები, რომლებიც დროზე ადრე ვფიქვბა, არა მარტომალდებულ გრ აღწევს), არაა მართლსაწებლებას და გამოიძლებლბის შეცდებები. ყველა ასეთ შემთხვევაში მტრისთვის განკუთვნილი ხომარა საშუალებები მიუვარვს მხანგებს. წინასწარგანუზრახვლი არტყელური იფდასხმბე და საკუთარი ჯარების საუთაციო დაბომბვები ორეფ მსოფლიო ომის ტაპური მოღუნა იყო. მუ ორე მხებში „ინტერფიკაციის შეცდომა“, როცა ეცხლი წინასწარგანუზრახვლი და დაბომბვები წარმოებს საკუთარი ძალებს სურ, რომელიც მარტინალდებულ იქნა აღქვლი. ამის მიზეზია „ომის ნისლი“ (გერმანული სტრატეგ კალუგეციის გამოთქმა) — ინფორმაციის არასასრისი უტყურ არობა, საკუთარი და მტრის ძალების განლაგების უცოდინარობა, მტრების უხეში შეცდომები და სხვა ვაუგებრობები, რომელიც თან ახლავს ნებისმტერ ომს.

შეგვის ინციდენტების მისმტებებს განსხვავებობა და მტრეგობს მარტინალდებულ დატარებულ თუფდასხმბდა საკუთარი მუწარეგობის სრულყოფიან საბრძოლო დაპარისირებაზე. ასეთი შეცდომები უფრო ხშირად დაბრახსიფებლბა მალდობობლერი ომის დროს შეცდებლბას, როცა დღი როლი უნიჭობა საციფხელ კონტაქტის სისწრაფეს, როცა რატების გასამტებად მუწარეს წამებლბა რჩება. უხეში მოუგინილი ორეფ მტრების თუფდას აცილებას თორიულად ტექნიკის სრულყოფიან შესახელებლი; სამხედროებს იმეღ ქრება რომ ამით თუფდას აცილებდმენ საკუთარი ჯარისკაცების სოციალ, მიუხედავდ ამისა,

სისხლი მარც იღვრებოდა. 1967 წელს ექვს-დღიან ომში ისრაელის კატერგობსა და თეიომორინგვბას შეცდომით მარტინალდებლბა ამშ-ის საოცლოვლი გემ „ღობპრებზე“, მოკებმენუტ, რომელიც საბრძოლო მოქმედებებს აცურებლბოდა. თუფდასხმბს ოცდაათობმტეტი ამტაკების სეციცხელე შეწინა. სირია-ისრაელის ომის დროს (1982 წ.) დაღუპული გერმანული ჯარისკაცების 25% „გამობრული ეცხლს“ შეწინა.

უკანსტრული ოცი წლის განმავლობაში სამხედრო ტექნოლოგიის ძალებე განიითარდა, რამც „სოხიციური შეცდომები“ მნიშვნელოვნად შეამცირა. ამინაყლებს ომებზე ოცდაათობი GPS აინამგზური გაიფერეს. ასეთი „ტეკანა“ იარაღკალუგეციური პერსონალის ხელში მახანს საოცარი სიხუტეობა მახანებს. საბრძოლო ერთელების კომპოტერინატიკა ბრძოლის ველზე ჯარების განლაგებას რეალურად ასახავს. უღდესი დანახარეფის თუფდას ვაგარებენ ინტერფიკაციის ბრძოლებს („მტერ-მოფერე“) — ტრანსმონდრად-დაიშუქებებს საბრძოლო ტეკნიკის ვეკანებს ატვინანტენ, რომ მართლსა საკუთარი ჯარისკაცები არაან ამოღებულნი, თუმცა სიხარული ნაადრეგია, ავტომატეკამ, ვლექტრონიკამ, დახერგულმა და სიბიჭურ მხედვლობის მიწობობობებმა ჯერჯერობით ვერ გაამარეფის თუფდას „გამობრული ეცხლი“ გრებლბება. ამ სისტემაში უზირებთ ცლობებლებიც კი სახედმტერ როლს ასრულებს. მუწარე მარტინალდებლბა (აღდანიო) ამშ-ის სამხედრო-საკაპერი ფლტბა დაარტვა საკუთარ მტრბობლბს,

რომლებსაც ატეხულატორი გამოცდას GPS მიმღებს და დაეფიქსირა რომ ეს მიწისპირადაა ასეთ შემთხვევაში ამ კორდატატებს უჩვენებს, რომლებსაც თითონ იმყოფება. სწორედ ამ წერტილებს ხაზად თანამებრუნებს მიერ დახმარებული რაკეტა. რეალურ სიტუაციაში ტექნიკა არცთუ ვეჭვბურთა, როგორც მისი დამამხადველი ფირმები ამტკიცებენ. მიწისპირაობების მაგალით კონკრეტულია ისინი ერთმანეთს ხელს უშლის. ელექტრონიკა სათუბო მიგრების მოთხრობს და ხშირად არასაიმიოა. მაგალითად, ერთმა სივრცის, გაზრდილ ტენისა და მჭიდრობის სივრცის ხელის ვეჭვბურთა საბრუნო საბრუნოებში სივრცის დონეზე დედა. მათი ხელის მხრივ მიზნის 300 მეტრად, ფრთხილს კა 800 მეტრად შეკრება, მხოლოდ იცვლენ ანუ დანერგა მხოლოდმა 1500 მეტრს, მიუხედავად ამისა, საბრუნო ტექნიკა მანერ შემოსა, მეგრად რა უფლება და ქვეითებს, მათ უშუბებს — ქაქსაში ბრძოლისა? თქვია საქმე აქვე წინ მიმდის. მაგალითად, შემოსვლის სიჩაღის ამტკიცების ფორმებზე მიგრება ცელი მხედველობისა ბრძოლაში „თავისიანის“ გასართვად, მეგრად ეს წერტილებსა და ნაკლებად არის მოსალოდნელი, რომ ამტკიცების გასართვი ამტკიცებით ყველა მეტრად იქნება აღჭურვილი. უფრო მეტიც, რა გარანტია, რომ იმავე ამ მხედვის ატრიალს მიწისპირადვე არ მიმდებებს ფორმებზე, როგორც უხუთი უფითი ტექნიკის განვითარებამ ვერ გაასართვია, მალოდველყოფილივე ბრძოლებზე გადასვლამ ამტკიცებელი ცვლებსა და ნაკლებად დანაკარგი შემცობების ნაკლებად უფრო გზარდა. ექსპერტებს დღემდე ვერ გავითვით, როგორც „შუბლი“ ამტკიცება რაკეტა ამტკიცებს“ ბრძოლაში „კორნაღის“ ნამოვება.

ზოგჯერ შეზღუდვანი კურობულ რეკონსტრუქციის იტყვიან. მაგალითად, კრების იმში საკუთარ სასურველ ძალებს „უჩვენებს“, როცა ამტკიცებელი თვითმფრინავი მოკავშირეთა კონტროლერებად სარეკებს შეიძლება, ამისაგანმომად საქონლისათვის მოკლე და მანუქების აქროს, რადგან MFI-ის ასე არ მოქმედდა, თუკა კალაყის ტერიტორიაზე შეადგენდა. ასეთი რეკონსტრუქციების ატრირების თვითონ დაგვრებულ საფრენმა თვითონვე ვეჭვბურთს. ეს ჰქონდა გარანტია, რომ მტრის თვითმფრინავი არ შეიძლებოდა მოძრაობას, რათა უფრო მაახლოებოდა მიზანს ან მანუქების აქროს ყველაფრის კარგად დასახმად. მათ უშუბებს, რომ ასეთი რეკონსტრუქციის გაკეთებელი ამტკიცებს უკვე მალე მალე ჰქონდათ მთორე მსოფლიო ომში, როცა იტალიის-ამერიკის შტაბსტეხმა ფრანკლიდან აგრერილი გამანადგურებლების პილოტებს უჩვენებს გამოსაჩვენებლად მასი

არ შეეცაოდა ეს თვითმფრინავები ესკორტად ახლდნენ ატრიალის რეკონსტრუქციის დაღრმავებს. ამ ინსტრუქციის აღიარებაში მასი ატრირების მხილად მამის დანერგვებზე, როცა ბრძოლებში უკვე თვითმფრინავებს რამდენიმე სატრანსპორტიკებს ხანდა, თურმე, ვერმოდო პიკირებად მიმდამენ „Sturz-Kampfbomber“-ებს კონსტრუქციულად არ შეეცაოდა მასი.

შუხედვად საკვლედილი დაკრებულსა, საუკეთესო მომხდებისა, დამბს ხედვის უნაღველი ვლახის ხელსაწყოებისა, ამტკიცებისა“ გასართვი სრულყოფილი მიწისპირაობებისა, გაზრდილი იმის დროს მრავალ ნინასწარ გაუთვალისწინებელი ინციდენტია მოსალოდნელი.

საინტერესოა, რამდენად ვეჭვბურთა ყველაზე სრულყოფილი ტექნიკის შემოსება რეალურ ბრძოლაში. რაკეტათა „უდაბნოს ქარაბხელს“ დროს ამტკიცებელი ცვლებს“ მრავალ შემთხვევაში დაეუქონდა, მაშინ ამტკიცებებს, მხოლოდ 18 ტონა დაეატრეს, მეგრად მთავან ცხრა საკუთარი ცვლებად გაანადგურებს, A-10 მოკავშირებსა ორი ბრძოლაში ვეჭვბურთისა-პორტორი Warrior-ი გამოიყენებს მწველობრიდან და ცხრა ვარსისათვის მიღებს. შუხედვად იმდენი, რამდენი ბრძოლაშიც ვეჭვბურთი ხელთ დაიღება იმ ომში. ისე კა ყველაფერი ხვედრებოდა მდიდარი, — ცვლებდნენ არტილერიისტიკი, მტრისაგან, ტანსაცმელი უეჭვდნენ საკუთარი ვარსის მოხიციებს. შევლამების მდებრული გამოცდების განაღრმავების შემდეგ ამტკიცებებს მსგავსი ინციდენტების თვითონ დატრიალდა. უხუბტესი ცვლებსა უკვე აღმოჩნდნენ საკუთარი საშუალო ძალებს, მოკავშირეებს, ნეიტრალურად განწყობილებს და შემობული ქვეყნების ტერიტორიაში.

არ ვცდებით, ამტკიცებელი ცვლებს“

სხვა ქვეყნის ვარსებს არ შეეცაოდა უნაღველად ამტკიცებელი ვარსის ეს პირობებს შედარებით უფრო აფრთხილებია. მაგალითად, რუსეთი ვერცე არ აღიარებს, რომ ავღანეთის ომში საკუთარი თვითმფრინავები ნამოვარა, არადა ამის დამადასტურებელი არაერთი ფოტო არსებობს, რომლებზეც „არსენალი“ უკვე წერდა. სართიოდ, რუსეთი არმა ბევრი უხუბტეობით არის განთქმული. თრფლავ ის, რომ შემოსებრებული თვითმფრინავები ქართულად მოართვს და ეს ლეგენდა რომ ვეჭვბურთითა ერთ-ერთი Cy-23-ის ნამოვლები ვარსისათვის დაეუფლებს კოდე.

შემოსამთვლილი მაგალითები ბრძოლაში ტექნიკური პრობლემებით გამოწვეული შემთხვევები გახლდათ, მეგრად უფრო უახლოვდა იმ „ამტკიცებელი ცვლებს“ თვითონ ავიღების საქმე, რომელიც აღმანერვი ფოტობრუნათა გამოწვეულია. მართალია, დღემდეც ტექნიკა შეუხვედრელი ნებისმიერ ამინდში ბრძოლის საშუალებებს იტყვი, მეგრად ასეთ ვადტრირების ვერ უხუბტენ აღმანერვი. საგანგებო შემთხვევების გამოწვეული მიხედვითა სტრესის და გადაღილიობისა, რომლებიც ბრძოლის დროს შედამ თან ახლავს ვარსისათვის. შუხედვად, შეუხვედრად მტრდება უნაშუხვედლანესი სამკვდრო-სასიცოცხლო გადწყვეტულების სწრაფად მთავის უნარი. ამშის ყველაფერი მდიდრის საშუალებით საკვლევი ინსტრუქციის სპეციალისტებს გამოიკვლავს საშუალო-საზღვაო ძალებისა და საბრუნო ვარსის სპეციალისტთა მდიდრებთან, საინარ პირობებთან მახლოებულ წერტილების დროს. შუხედვად ვასალოარი თუ. ექსპერიმენტულად ნატრებულ ტექსტების შედარებითა, ვარსისათვის, რომლებზეც რამდენიმე დღე უხუბტავ, შეუხვედრად ოპოზის, დაუკვეთილათ იხეთი სიტუაციებში გაქვეყნის უნარი, რომლებიც შეუძლებია იქნება ბრძოლის დროს. მაგალითად, ცვლებს წარმოება სწრაფ რეკეტას, მიზნის

მთორე მსოფლიო ომში დაიღებულ ამერიკელითა 25% ამტკიცებელი ცვლებს“ მანუხვედრულ მოდის ფიტინამის ომში ასეთი დანაკარგის ნილი კოდე უფრო გაიზარდა. უდაბნოს ქარიზობის, ერთების უკვე ომისა და იღანეთის კამპანიების მომადტეხების ვერც არ არის ბოლომდე ცნობილი, მეგრად არის მოახლოება რომ უნდა ატრე შედარება.

ამ ფოტოზე ასახულ აშკობრული ცეცხლის შედეგზე არსებული ნანგრევები არ იდარდებიან. ციხეების მიხედვით ჩამოგდებული Cy-25-ის პილოტი ოსმა სეპარატისტებმა პარიზში დაიშვების დროს, პარნივე დახვრტნი. თვითმფრინავის ჩამოგდება სერფანტის კო რუსულმა მთავრობამ დაიპყრო ჩინ-მდელო დაკადა. მოგვიანებით, რუსულ პრესაშიც კი დაიბეჭდა, რომ სერფანტი თანამებრძოლებს უმონვალოდ უცეცხლით საკუთარი თვითმფრინავის ჩამოგდებისთვის ფოტოზეც აშკობდა ჩინს თვითმფრინავის პილოტზე დახატული ვარსკვლავები და საბორტო ნომერი...

შორს, ისინი მხად იყენებენ ვიზობის სასწავლების ჩასაღრად, თუკა ქროსიანში მან ქრესოდა, რაკა მათი მიმართულებით სროლას იწყებდნენ. მხოლოდ სროლამ მყოფილია ორი პროცენტი რეაგირება აღსაქურად, მაგრამ ნაწილობრივ ისინიც განვიდნენ საიმარ სტრესს. შამს პრ-ოლის დროს ჯარისკაცებს შედგება ახლავს თან, ისინი ხშირად უყრანთ არა მარტო საკუო სამშენს, არამედ ცეცხლა მორავ საგნს. ცნობილია, რომ საკუთარი ჯარისკაცების მამართლებით სროლის არკოე უმშინელო მშენია ჯარების სახეობათ

შორის ქმსობა. ბრიტანეთის კონტროლის პალატამ 2002 წლის მოხსენებაში აღნიშნა, რომ „სხვადასხვა სახეობის ჯარებს შორის ტრადიციული დაპირისპირებები პრობლემად იქცა, რაც ხშირად აშკობრული ცეცხლის“ პროცენტებს იწვევს. 1994 წელს ჩრდილო ერაყის ცაში, ფრენებისასიის დახურულ ზონაში, აშკაელებს F-15-მა ჩამავალი ორი საკუთარი შეუღლ-ფრენი UH-60 დაიღება 26 კაცი, მათ შორის — გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის პერსონალი. პალატებს არ ვერიათ, რომ ამ ადგილას შეუღლფრენები გამონდგ-ბოდნენ, ხოლო კაიბებზე, რატომ არ იყო შეტანილი UH-60 მოძრაობა ავიაციის საბრძოლო განაშენსა, სამხედრო-საპაერო ძალების თუცეცხლა, რომელიც განაშენს შედგენის პასუხისმგებელი იყო. უახლესა, — წენ შეუღლფრენებს ავიაციად არ ვთვლით. აშკიკას სამხედრო ბილითიკას

დაიღება ოცდაათი ჯარისკაცი, ორმოცდაათი დაიჭრა (არტეწიაკ იწყის, ირვ-ელიე სხეულის ნაწილები ფრია და დამწკარი ვეკიბში ბოლიერ. ნანგრევი ავი-ოჯოთია“). — ახე ვადმოსკა თვითმ-იდედმა „ბი-ბი-სის ნიუსის“ დაჭრე-მა კორპორირენტმა დევიდ ხამსონმა ეს იხიციდენტ;

29 მარტი. ერაყის სამხრეთი. საკუთარი ციხეების ქვეშ მოყენებ ბრიტ-ანელები. დაიღება ორი. სამი ჯარისკ-აცი კი დაიჭრა. 3 აპრილი, რაკეტა „პა-ტრიოტსმა“ ჩამოავლი ავიამიდე „კიტხ-ოიდან“ აფრენილი F/A-18 Hornet-ი. იქვე საკუთარი ციხელები განადგურდა

შეუღლფრენი Black Hawk-ი. შედეგი — შვიდი დაღებული და ოთხი დაჭრილი; 6 აპრილს ამერიკელებმა სროლა აუტეტებს რუსი დიპლომატების კოლონას.

25 მარტი ბასრზე საპაერო იერიშის დროს დაიბომბა საცხოვრებელი უხეხი; 26 მარტი რაკეტა ბაღდადის ცენტრ-ში მდებარე ბაზარში წავარდა. დაიღება ოთხმოცეტი კაცი, ოცდაათი დაიჭრა; 28 მარტი. რაკეტა ამჯერად ბაღდა-დის შორეუ ბაზარს მოხვდა. დაიღება 51, დაიჭრა 49 სამოქალაქო პირი; დაიბომ-ბა ენ-ნავაჯიში მდებარე სამედიცინო ცენტრი და ენ-ნახობის პოსტიკალი. „აშკობრული ცეცხლით“ ომის პარე-

გამოქვეყნებული ინფორმაციის მიხედვით „ამ-ის არხა უკანასკნელი 50 წლის განმავლობაში ხელ უყრი ხშირად ურცემს თავისიანებს“. შორეუ მსოფლიო ომში დაღებულ ამერიკელთა 21% ამ მოხსენებშია. 1943 წლის 13 ივლისს, სეკელის ოპ-ერაციის დროს, ამერიკელს მებრძოლებს 33 საკუთარი სატრანსპორტო თვითმფრინავი ჩამავდეს. მათ პირველ შექმსიტეტი იყენებ, დაიღება 338 კაცი.

ვიეტნამის ომში ასეთი დანაკარგის წელი კიდე უყრი ვიბინდა. სერფო კი სეხისმორი ქვეყნის შთარებული ძალებში შტეგის იციდენტების შედეგად დაღუ-კულია სტატისტიკას არ მარბიებენ, — თორღალი ვეცლა მსხერბლი „უფერე შეხისხეცს“ მაქერება. „ელანის ქარიშხლის“ ერაყის შორეუ ომის დროს და აშკობრული ცეცხლისგან“ დაღებულია რიკი-ვი დასახლებული არ არის, სეგრაულია, რამ მათი წილობრივი ხეცდრეც მაღალია.

შორეუ მსოფლიო ომის დროს წილე-მა არხიამ აშკობრული ცეცხლისგან“ აბართი დანახლისი ვაციკადა. 1943 წლის 22 თებერვლის სატერეო მუ-4 მუქსინე-ული კორპუსი ვერსანელების ზურგში რე-იღის ასრულებდა და მიწანაღებუცისა და საბოთო არტეგირიის ჯარებში ცეცხლ-ში მოყვა. საკუთარმა არტეგირიამ, რომელიც მასიკებდა სამხედრო რაკეტ-ებზე არ რეაგირებდა, განიგნა ცოცხალი ძალის უხმესი დანაკარგი, მატერიალური ნაწილი კი მიღლიანდ ხანდაზმდა. რუსეთის არხის სწეულის საიმარე მოქმეცების დროს კი აშკობრული ცეცხლი“ ოთქ-მის სეცელებზე მოღწენ იქცა. 1995 წლის 1-ელ იანვრს ქლავე ჯარებში იერიშის დროს ორმა მოიჭრა Cy-25-ის დაბომ-ბ ტულის 104-ე დევიზი. დაიღება ორ-მოცდაათი ჯარისკაცი. 1995 წლის 10 სექ-ტემბრის პერიოდან ორჯერად დარტეცმა მაილი ამხიერის სეცეარმედილი რანშმა, დაიღეს სამი Mi-24-ის შტეგა (1 მოკლე-ული 7 დაჭრილი). 15 სათიე კი Cy-25 გაუ-ხნა ცეცხლი (8 მოკლეული, 29 დაჭრილი).

ელსაე დაღებში გამოიჩინოდა მოირომე თვითმფრინავები A-10 „ტანდერ-ბოლიტი“. მათი წყლობით 25 მარტს ენ-ნახობაში განადგურდა ამ-ის სახელო ქვეთოთა ტანკა;

27 მარტი. ცეცხლი გაუხნინა საკუ-თარი ჯეიმსკოლონას ენ-ნავაჯიში. გან-ნავაჯე 1 ტანკი M-1 და ოთხი ჯე-მანტრანსპორტოთარი, ორმოცდაათი მოკლეული და დაჭრილი;

28 მარტი. ბასრა. ოვდასხმა ბრიტ-ანელი ჯეიმსკოლონებზე განადგურდა ორი ეროფილი ქვეთოთა საბრძოლო მან-ტრეტი Simitar-ი. ერთი მოკლეულია და ხუთი დაჭრილი.

სამართალს საბაკრო დახვეწის მითი და ხეიდობა

(გაგრძელება)

1919 წლის 29 ივლისის საქართველოს დამფუძნებელი კრების სხდომაზე საქონიის მწვეფე კრიტიკას შინაგან საქმეთა მინისტრმა ნოე რამიშვილმა (რომლის დაქვემდებარებაშიც განსაკუთრებული რაზმი შედიოდა) უპასუხა (სტილი დაცულია — ა.ა.): „ყოველივეს რეგულაციურ ხანაში დემოკრატია იძულებული იყო, მიეშინა არა ჩვეულებრივი ამინისტრაციული ზომებითა, თუკი რეგულაცია ნიშნავს ძველ წესწესობებს დანერგვას, სანამ ნერგვა დამთავრებული არ არის, არასდროს არ შეიძლება მთავრობამ არ მიიღოს არა ჩვეულებრივი ზომები და თუ ეს არა ჩვეულებრივი ზომები საჭირო და აუცილებელი არის სახელმწიფოებრივი თვალსაზრისით, მაშასადამე საჭირო იქნება ეს არა ჩვეულებრივი განსაკუთრებული რაზმები, რომელნიც მიზანს უსახურებთან, შეიძლება ავად, შეიძლება კარგავდეს“. შემდეგ ნოე რამიშვილმა განსაკუთრებული რაზმის დამსახურებებზე ისაუბრა და აღნიშნა ამ რაზმის უწყვეტიანა მუშაობა სიმშვიდით იმის დროს, ახვეწი დენიკუნების, ყალბი ქართული მონეტის (ანუ ფულის ნიშნები-საბანკოტების) დამასაფხვლებების, სპეკულაციისა და რუსულიკის შიდა და გარე მტრების წინააღმდეგ.

დამფუძნებელ კრებამ კენჭისყრით დაამტკიცა ახალი დეკრეტი განსაკუთრებული რაზმის მოქმედების კიდევ უკეთეს თვითგაგრძელების შესახებ წინააღმდეგე მოხილვით ორი კვირა — შერგელა და გოიქია — იყო.

1919 წლის 30 დეკემბერს დამფუძნებელმა კრებამ კვლავ განიხილა განსაკუთრებული რაზმის მოქმედების 6 თვით გაგრძელების და რაზმისთვის დამატებით 40 მტრების გამოყოფის საკითხი. თუ მანამდე რაზმის მოქმედება ფაქტობრივად მხოლოდ ქალაქ თბილისზე, დამატებითი მტრების დამტკიცების შემდეგ მისი შეზღვევნილი 60 კაცამდე იზრდებოდა (1921 წლის დასაწყისისთვის 200 კაცამდე გაიზარდა) და მას მთელი რუსულიკის ტერიტორია უნდა მოეცა. ამ ახალმა წინააღმდეგე კვლავ დიდი ენებათაღილვა გამოიწვია. ისევ აქტიურობდა შერგელა, რომლის გამოხვლავ, ჩვენი აზრით, დეკრეტი არ კარგავს აქტუალობას: „თავისუფალ, დემოკრატიულ ქვეყანაში ფუნქციონირებს საგანგებო და საექსპრესო რაზმების არსებობა ქრინაღმდეგეობა სახელმწიფოს ელემენტარულ ცნებებს. საგანგებო რაზმი თავისი განსაკუთრებული უფლებებით და ახორბული ორგანიზაციით კი არ უწყობს ხელს ჩვენი რესპუბლიკის განმტკიცებას, პირაქით, ის თავისი უკანონო მოღვაწეობითა და თვითნებობით უწყვეტად დემოკრატიის პრესტიჟს არსად, უკროსი არც ერთ თავისუფალ სახელმწიფოში, ასეთი საგანგებო რაზმები არ არსებობენ... უთაფრობით ქვეყანა, სადაც არის საგანგებო რაზმი, არის რუსეთი. ეს საგანგებო რაზმი — თვითნება რაზმი, თვითონ შესდგება კორტრეფულაციით ნერვისსაგან და როგორ უნდა ებრძოს მთ? ეიდერ თქვენი ხართ სათავე ში, შეუღლებელმა რეგულაციის საფრთხე არ მოელოდეს“.

ამას დიდხანს იძიებდნენ სამხედრო პროკურორები და ბოლოს გამოიტანეს დასკვნა, რომ ეს გაუგებრობა ქვეით მუშაობდა ავიაკაცისათვის შეუთანხმებელი მოქმედების ბრალი იყო. 2000 წლის 2 მარტს გროზნის ახლოს №55-ე ბლოკ-სისტამ პოლიტექნიკური სპეციალურები და ეკატერინბურგული მელაიციელები საფრისი იხდნენ და გადაცემულ ჩემების გარეშეცხვას ელოდებოდნენ. მოულოდნელად მათ ცვრილი გაუხსნეს. ჩასაფრებულებმა ცივილიზაციუ უპასუხეს, ამ დროს გამიზნულ ავტოკოლონა, რომელიც ბრძოლაში წავა, სამი საათის შემდეგ გაიჭრა, რომ ჩასაფრებელი რუსი სპეცრაზმელები და მილიციელები მათ შესაცვლელად წამოსული ვაგანგანის დანაშაულებების რაზმების ებრძოდნენ. დაიკა 22 ვარისკაცი, დაიჭრა 50

ზუსთო ჩვენ „მეგობრული ცივილიზაციის“ გამოწვევი მშვენივრ ჩამოთვალეთა მტრამ არ დავიწყებულა კიდევ ერთი, რომელიც აზრად არ მოეცა ნებისსებრა წინააღმდეგე ქვეყნის სამხედრო სარდლობა, — ეს არის საკუთარი ვარისკების ვებმომიზრად და მინამინდობითად გაეღებრა. აღნიშნა, 1982 წლის იანვარში, საქონის ვარისკის ნიშნული დანერგვა მოუახლოვდა ალყაში მოექცა და ითქმის მთლიანად დახრვა საბაზრის მასალა, სამუდამ რაციით გამოიხრებოდა ავიაკაცი კი გამოხრულ მეგობრობაში მყოფი საკუთარი ვარისკაცი და ოფიცერი ამოღებრა. მათი ტყვედ ჩადგო ჩვენი სახელმწიფოს პრესტიჟის დასაცვლელი, თურქუ ასე იმართლებდნენ თვის ამ საშინელი ხახაკალის მომწვეობი პოლიტიკის იმპერიის პოლიტიკის ცვლილებილი და სამხედრო სარდლობა. ეს ამბავი ვერც წოდებული პერესტროიკის დროს გახსურდა.

ახალი სამხედრო ტექნოლოგიები მონიშნაღილვის მიერ მიყენებული დანაკარგის შექცევების უწყობს ხელს, სამხედროად, ხრდის საკუთარი ცივილიზაციან გამოწვეულ ხრადს. ტექნიკა ფუნქციონის ისე ვერ იმარტვებს, როგორც ადამიანს სურს, მათ უწყობს — მონიშნაღილვის აქტიური წინააღმდეგეობის პირობებში, რომელსაც ხელი შეუწდება სამეცნიერო-ტექნიკური პროგრესის მძღვევობან. შტაფის ინციდენტების უმრავლესობის მძღვენი მინიერ ადამიანური ფაქტორი დარჩება. გაუფრთხილებლობა, დიდილილობა, იმ ვარისკაციების შიში და ღამრობა, რომელიც დილაკე აჭერს თვის არ ტექნიკის მართაქ, ხოლო შიშისა და დიდილილობის წინააღმდეგეობა წამლებით მათი გაჭვება, ადრე თუ გვიან, საყალიბდ დამთავრდება. სანამ ადამიანები იმობენ, ბრძოლაში შტაფის ინციდენტები ფუნქციონის მიხედება. მისი გამოწვევი მიმუშეპი კი სათვრა ეღებენ ადმიფიხრას.

„ლიბა“
 სამაჰმურნალო გაერთიანება
 სამსოპათოლოგია

- ერეკციის ხარისხის გაუმჯობესება
- სექსობრივი აქტის გახანგრძლივება
- ყველა სახის სექსუალური დარღვევის მკურნალობა
- სექსუალური წარუმატებლობის მოდოდიის შიშის მოხსნა

ხელმძღვანელი პროფესორი არჩილ ბაქრაძე
 მის: ვაჟა-ფშაველას გამზ. 83/11 ☎ 32 21 21, 31 73 24

ოპოზიციას კვლავ უნახუხა შინაგან საქმეთა მინისტრმა ნ. რამიშვილმა, რომელმაც პირველ რაგმს განსაკუთრებული რაზმის წარმატყუბელი კონტრადიზონებით ოპერაციები აღინაშნა (სტალი დაცულია — ა.ბ.). „პოლი ხანებში ჩვენ ადგილი ჰქონდა ბოლშევიკების გამოხედვებს, რომლებს მოხანა და მოუკიდებლობის მოხსობა და შეერთება სამჭოთა რუსეთთან და თუ ჩვენ შეუძლია უკანასკნელი გამოსვლის საქრობა, ეს იმტომ, რომ ვიცოდით მათ მიერ განზრახული ნაბიჯები, რომელიც უნდა გადაედგა ხალაქო კომიტეტს, რომელიც თავის მხრე ასრულებს სამჭოთა მთავრობის დიქტატებს. არც ბობს ბოლშევიკების საერთო, დენიკის საერთო. დენიკის აქ მარტად ჰყუს თავისი არაოფიციალური აგენტები. საგანგებო რაზმმა მოკვება სამჭოვება, გაგვეკო უმთავრესი ნაბიჯები ბოლშევიკების მოქმედებისა.

საინტერესოა, რომ ნამდვილად შემთხვევითი არ იყო, რომ ამ რაზმის შემქმნის დრო და მართლად ფუნქციები სალორად წაყვდა ბოლშევიკების მიერ რუსეთში შემქმნილ წყებას, ანუ განსაკუთრებულ კომისიას. ეს შინაგან საქმეთა მინისტრის ნოე რამიშვილის დამოუკიდებელ კვებაზე გამოხედვისას კიდევ ერთხელ აღვადგინებ: რამდენიც არ უნდა ვილაპარაკოთ რუსეთის შესახებ, ერთი ამკარაა — თუ რუსეთის მთავრობას არ ექვია იხეიო ბედი, როგორც მთავრობას კრწხისკისას, ეს აიხსნება იმით, ის არ იყდა გულზე დადკრეფილი და თავის მტრების ყველის სამუშაოებთან ვინმოდ... სადაც თვალსაჩინო ადგილი უჭირავს იმ „იერქმინიკებს“, რომლის შემოაზნის არც ჩვენ ვაძრთობთ... მაგარამ უნდა ეთქვას, რომ არც ერთ მთავრობას ვარამედა ხანაში არ შეუძლია ხელი აიღოს რეპრესიებზე და არ მიიღოს მკაცრი ხოხობა“.

დამოუკიდებელი კრების 1919 წლის 30 დეკემბრის სხდომასზე კიდევ ერთხელ იხინა თუი ქართული პოლიტიკოსებისთვის დამახასიათებელმა პოლიტიკური ბძობის პირიქულ დაპირისპირებებზე გადატანის უარყოფითმა თვისებამ.

ოპოზიციონერი ლეო შენგელია თავისი გამოსვლის ბოლოს ქლიკზე გადავიდა და ნოე რამიშვილზე მწარედ იხურდა, რასაც დარბაზში სცილი მოჰყვა: „შეიძლება რამიშვილი ძლიერ დაფუძვლილი იყოს რაზმის წინამძე, ამბობენ, როდესაც სოციალ-დემოკრატიკებს მუდლიათ კომუნისტებისგან

მუქარის წერილი, რამიშვილი ერთი კვირა არ გამოხულა კაბინეტადინ“.

ნოე რამიშვილმა შენგელიას დაცინებას ამკარი სასუი ვაკვა: „აქ იყო ნათქვამი, რომ თითქოს მას შემდეგ, რაც გამოიქცა ბოლშევიკების ფურკელი, რომლითაც ემტყუზოდნენ ტერორისტული აქტივით მთავრობის წყერებს, მამინ მინისტრი კაბინეტიდან რამდენიმე დღით არ გამოხულაო. ყველამ იყის და თუიო შეგველაამაც იყის, რომ შინაგან საქმეთა მინისტრი ასრულებდა თავის საზოგადოების მიერ დაქსრებულ მოყვლიებას მთელი ამ წნის განხედობაში და მიუხედავად ამისა, ეს ჭოი მამც აქ გამოიქცა“.

„არხენაის“ მკითხველისთვის გასაგები რომ ვახდეს, თუ კომუნისტების რა მუქარაზე მანინშედა შენგელია, ცნობილი ბოლშევიკტერორისტ ტერ-პეტროსიანის (კამოს) „მოკვლეობის“ ერთ ეპიზოდს გვიხსენებთ.

**ნოე რამიშვილი
ბოლშევიკ-ტერორისტების
მთავარი სამიზნე**

1918 წლის გაზაფხულზე კამო ლენინის დეკლარით საქართველოში დაბრუნდა და არალეგალურ სადამკვეთო ტერორისტულ ოქროციების დაგეგმვასა და ჩატარებას შეუდგა. მის ფუნქციებში შედიოდა აგრეთვე ქართველი ბოლშევიკების ფულითა და იარაღით მომარტება. კამოს იბილისში რამდენიმე კონსპირაციული ბინა ჰქონდა, სადაც ბოლშევიკები (უმთავრესად ორჯონიკიძე, კიოვი, ქვიარაძე და სხვ.) ერთხელოდნენ და საქართველოში შეიარაღებული აჯანყების მოქმობას გვემდუნენ. საქმიზროდ, საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტროს განსაკუთრებულ რაზმს ეს მუქრებები და კამოს აქტიური სადამკვეთო საქმიანობა დიდხანს რჩებოდა შეუმჩნეველი. მხოლოდ 1919 წლის ბოლოს შესდეს კამოს დაპატიმრება და ის მტრების ციხეში გამოკეტეს.

სწორედ ამ ფაქტს უკუვირდება ზემოთ ხსენებულ დამოუკიდებელ კრებაზე შენგელია-რამიშვილის დაპირისპირების ისტორიული ეპიზოდი. მტრების ციხიდან კამომ წერილი გაუგზავნა საქართველოს მთავრობას და დამკვეთა, თუ სასწრაფოდ ყველა ბოლშევიკს არ გაგვათვისებულებოთ, თუიო ნოე რამიშვილს და მის ოჯახს აფუთქიებთ.

ნოე ფორდანიამ შემუქარებში ამ ფაქტს ოდნავ სხვაგვარად იხსენებს (სტალი დაცულია — ა.ბ.): „მოკვლის აგენტ ბოლშევიკებს, როცა მათ ტერ-

ორი დაეკინძმეს, განსაკუთრებულ მახსენებს და ეს კიდევაც გამოიხედეს, ჩვენ უნახუხეო გადწვევითობით — ითიყოლი მოკვლი პირისთვის სოციალური მახსენს აგენტს დატყვევებული ბოლშევიკი. ამის შემდეგ თავისი განზრახვა ხსნრულში ვერ მოიყვან“.

თავად ქართველი კომუნისტები კი წლების შემდეგ ტრბახიხდნენ: რამიშვილმა ვერ გაბედა, ანგარბით არ გაქცია კამოს გაერთიხლებლისთვის, რადგანაც იცოდნენ მტრების ციხიდანაც ადვილად შეეძლო კამოს მუქარის შესრულებაო. ასეა თუ ისე, კამო მალევე გაათვისებულეს და ის ბაქოში გაუგზავნა, საიდანაც კვლავ განარბობდა ამერტკაცისი ბოლშევიკური სამხედრო ინტერვენციის შვადებას. ნოე რამიშვილის პირიქნების და პოლიტიკური მოდევნების დახასიათებლად ბერი რამოს ოქმა შეიძლება, თქვია ამკარაა, რომ მისი ცხოვრების მთავარი მშხანი ბოლშევიკობით ბძობდა იყო. ამიტომაც ვერ კიდევ დამოუკიდებელ საქართველოში ნოე რამიშვილი ვახდა ბოლშევიკტერორისტების მთავარი სამიზნე. ვერნარად შალვა მალაქვილი ამკვარად ახასიათებს რამიშვილს (სტალი დაცულია — ა.ბ.): „ნოე რამიშვილი იყო ყველაზე ძლიერი პარტიული მუშაკი. დამოუკიდებლობის საქმე მან გააკეთა და არა ფორდანიამ. არ უყვარდა ფორდანი. ჩემთვის არავითხელ უთქვამს: მე შინაგან საქმეთა მინისტრი და შაკე პრეზიდენტიო, თითო არ გაქმნდითაო, კაცო! როცა სტროსხული საქმე არის, მთიხეხე შალვა, ის მტკიცეა, ისა მტკიცეა და ნოე რამიშვილითან წადით, ჩემთან აჯახვისო“. შესახებია, აქ მალაქვილმა ოდნავ ამკვებს ხსენუციას, თქვია შემდეგ: „ის ძალზე საყურადღებო წინადადებას ამბობს რამიშვილზე (სტალი დაცულია — ა.ბ.): „რადკალურად მტრულად ვანწყობილი მენშევიკი იყო, ბოლშევისში რომ სხულდა, როგორც იფაო, ვერ რამიშვილებოდა ბოლშევიკების წყინადიქვლევიო საქართველოში, მისი ხულის წამდემელი იყო ნოე რამიშვილი და ხომარეო, აყო ხეთი ძლიერი, მე, რომ მოგახსენებ“. ასეთი პირიქნება კი ბოლშევიკებისთვის მუდმივ საფრთხეს წარმოადგენდა.

მსინეი ალადაშვილი

ექსპერტი ეროვნული უსაფრთხოების საკითხებში, უმთხრობების ვადამდვარი პოლიკონიკი

(ვაგარშელბა შემდეგ ნომბრში)

პარკინალი

პარკინალი
ზინკინოთეკა

Strela-10M

„პაერსანიანაღებო ქოლგები“ ოკუპირებულ ტერიტორიებზე

გერნალ „არსენალს“ წინა ნომერში ჩვენ დაწვრილებით აღწერეთ აუზ-აუზიში განთავსებული რუსული საზენიტო სისტემა C-300 და მისი შესაძლებლობები. თუმცა ოკუპირებულ ტერიტორიებზე მრავლად არის სხვა ტიპის პაერსანიანაღებო საშუალებებიც. ამ სტატიაში სწორედ მათ შესახებ ვისაუბრებთ.

2008 წლის რუსეთ-საქართველოს ომის შემდეგ ჩვენმა „შვიდობისმეფარე“ მუხიბოლმა ოკუპირებულ ტერიტორიებზე დიდი რაოდენობით სხვადასხვა სახის ტექნიკა შეიყვანა. მათ შორის — ტანკები, ჯავშანტრანსპორტიორები, სხვადასხვა საარტილერიო სისტემები, რა თქმა უნდა, ყველა ამ სახის ტექნიკას ახლავს თვისი საზენიტო საშუალებები, რომლებიც მოტომობროვლი და ჯავშანსატანკო დივიზიების შემადგენლობაში

ახაკის მიუხედავად, კომპლექსი **Стрела-10** კვლავ ეფექტურ პაერსანიანაღმდეგო საშუალებად რჩება

ირიცხება, მათ შორის — საზენიტო-სარაკეტო კომპლექსები **Стрела-10** და **Оса-АКМ**, საზენიტო-სარაკეტო-საქვემზო კომპლექსი **Тунгуска**, რომლებიც ახლოს დისტანციებზე მოქმედებისთვის არის განკუთვნილი და ასევე უფრო ძლიერი კომპლექსი **Бук-М1**. ეს კომპლექსები უკვე ორი წელია, რიგობრ

ოკუპირებული აფხაზეთის, ასევე ცხინვალის რეგიონის ტერიტორიაზე განთავსებულია.

აღბათ გახსოვთ 2008 წელს გორის მახლობლად რუსული ჯავშანსაძირების გადაადგილებისას გადაღებული ვიდეოკადრები. მათში ოკრატორების ობიექტების სატანკო კოლონაც მოიქცა. მას წინ უძღოდა მუხუქად დაჯავშნილი გამწვევ **MT-1Б**, რომელზეც ხეივანად არსებულ კონსტრუქციებზე კონტენერები იყო დამაგრებული. ეს საზენიტო-სარაკეტო კომპლექსი **Стрела-10**-ია, რომელზეც მუშაობდა საბჭოთა კავშირში 1969 წელს დაიწყო. მიუხედავად იმისა, რომ ამ პერიოდში ინტენსიურად მუშაობდნ პაერსანიანაღმდეგო კომპლექსი **Тунгуска**-ზე, უკვე არსებული მობილური საზენიტო კომპლექსი **Стрела-1**-ის ბაზაზე შედარებით

დაბალი შესაძლებლობების მქონე საზენიტო საშუალების შექმნა უფრო მოძველებული იყო. ახალ კომპლექსს, რომელიც ახალი საძალღვე მურეი სამხრეთის განაღებუბისთვის იყო განკუთვნილი, დენიბიონის შემადგენლობაში უნდა ეთოქმედა. მისი ვეღდგანა საბაქური ტრანსპორტი უნდა ყოფილიყო შესაძლებელი, ამიტომაც მისი მაქსიმალური წინა 12.5 ტ-ით განისაზღვრა.

1973 წელს კომპლექსი, სახელწოდებით **Стрела-10СВ**, გამოიცალეს. გამეღობის გაზრდის მიზნით მუხლუბიანი მასი შორის და არწვენი მუხუქად დაჯავშნილი გამწვევ **MT-1Б**-ზე შექმრდა. ამ უკანასკნელის მაღალი ტვირთაწვიობის წყალობით მასზე რაკეტების გამწვევი 4 კონტენერი განაღავეს, კიდვე ოთხი — მანქანის შვეფენ ინახავდა. არასაბროლო მდგომარეობაში კომპლექსის კონსტრუქცია, რომელზეც თითო მზობად ოროზო კონტენერი მავრდებია. კრავუ

ჩვენი დონები:

კომპლექსი:	Стрела-10СВ	Стрела-10М	Стрела-10М2	Стрела-10М3
რაკეტი	9М37	9М37М	9М37М	9М333
სამხრის განაღებუბის დისტანციაცა, კმ	0.8-5	0.8-5	0.8-5	0.8-5
სამხრის განაღებუბის სიზღვევ, კმ	0.025-3.5	0.025-3.5	0.025-3.5	0.01-3.5
სამხრის მაქს. სიჩქარე, კმ/სთ	415	415	415	415
რაკეტის სიჩქარე, მ/წმ	517	517	517	517
რეაქციის დრო, წმ	6.5	8.5	6.5	7
რაკეტის მასა, კგ	40	40	40	42
საბროლო კონტინის მასა, კგ	3	3	3	5

სის ზედა ნაწილი ისე იკვებება, რომ გამწვანების კონტინენტები საბრძოლო მანქანის კორპუსის ზედა ზედაპირის პარალელურია. კომპლექსის ბაზაზე ჩამოყალიბებს საზენიტო ნაწილი, რომლის შემადგენლობაშიც ერთი საბრძოლო მანქანა 9A35 და სამი 9A34 შედიოდა. პირველს სამხრისი პასური რადიოპელენგატორი ჰქონდა, მეორეს კი — არა. საზენიტო კომპლექსი პოტენციურად ან სატანკო პოლკის შემადგენლობაში თვალნათლიანად.

სარაკეტო შეიარაღების სახით კომპლექსის შემადგენლობაში 9M37-ის ტიპის საზენიტო რაკეტები შედიოდა. მისი მსხვერფედი-ფუგასური ტიპის საბრძოლო ჰობინი 3 კგ-ს იწონავდა, მაგრამ დამახინავებელი უფექტის გაზრდისთვის მასში დეროს ფორმის დამახინავებელი ელემენტები გამოიყენებოდა. კომპლექსის შემადგენლობაშია სპეციალური მწვერბოლი, რომელიც რაკეტის გამშვების ოპტიმალურ კუთხეს განსაზღვრავს. იმპულსური რადიოლოკატორი სამხრისი დომინანსი 30-დან 10300 მ-ის დიაპაზონში უზრუნველყოფდა. ცდომილებით არა უმეტეს 100 მ-ისა. ანალოგიური მწვერბოლიც არ რადიოლოკატორისგან მიღებულ ინფორმაციაზე დაფუძნებით რაკეტის და სამხრისი შეხედრის წერტილის სავარაუდო კოორდინატების გათვლას აკეთებდა. ამასთან, გამშვების კუთხეში ცდომილება 0.1-0.20-ს არ აღემატებოდა.

კომპლექსის საბაზო ვარიანტი შეიარაღებაში 1976 წელს მიიღეს, ერთი წლის შემდეგ კი რაკეტის თვითდამხინავადი თავის გაუმჯობესების მიზნით მისი შედგენილობა დაიცო. ახალმა ნაკეთობამ ნაშუადღი **Стрела-10M** მიიღო. ახალ რაკეტა 9M37-ზე თვითდამხინავების თავი სამხრისი სელექტორის ამ უკანასკნელის ფრენის ტრაექტორიის თვისებებზე დიან გამოიყენებოდა ახდენდა. გარდა ამისა, სითბური ზაფხულის მიმართ ის ნაკლებად მგრძობიარე იყო. მიღერინ-

საზენიტო
სარაკეტო-საქვემდებო
კომპლექსი **Тургыска**

ხეული კომპლექსი შეიარაღებაში 1979 წელს მიიღეს. ჯერ კიდევ ერთი წლით ადრე კი დაიწეს მუშაობა რაკეტის სამონტაჟო დამახინავებელი აღჭურვილობის გასაუმჯობესებლად. საბრძოლო მანქანის ბორტებზე დამაგრებს ქიმიკატორი-ფორმის ტერეფები, რომლებიც მანქანის მხოლოდ წყალში ჩასვლისას იშლებოდა. მასთან გამოიყენებოდა, მანამდე სრული საბრძოლო კომპლექტით მას ცურვა არ შეეძლო. კომპლექსის ეს ვარიანტი, ნაშუადღი **Стрела-10M2**, შეიარაღებაში 1981 წელს მიიღეს.

მიღერინიზაციის შემდგომი ეტაპი, რომელიც 1983 წელს დაიწყო, რაკეტისა და მისი შესაძლებლობების გაუმჯობესებას ისახავდა მუშაზე. სამხრისი განადგურების მინიმალური სიმაღლე ახალ 9M333-ის ტიპის საზენიტო რაკეტებზე 0025-დან 001 კმ-მდე შემცირდა. მართალია, რაკეტის მასა 2 კგ-ით გაიზარდა და 42 კგ გახდა, მაგრამ ამოვე დროს საბრძოლო ჰობინის მასაც 5 კგ-მდე განაზღვს და გაზრდილი კვლის დამახინავებელი ელემენტებით აღჭურვეს. **Стрела-10M3** შეიარაღებაში 1989 წელს მიიღეს.

ბოლო დროის განმავლობაში რუსეთი აქტიურად უწყვეტ რეკლამას ამ საზენიტო კომპლექსს და ქვემდებო, რომლებსაც შეიარაღებაში ეს კომპლექსი აქვთ, სივრცის მის გაუმჯობესებულ ვარიანტს, რომელიც ვაქსინირებული **БТР-60**-ის მსახივრა ვითარებებში. დღეს საზენიტო-სარაკეტო კომპლექსი **Стрела-10**-ის სხვადასხვა მოდიფიკაცია სომხეთის, აზერბაიჯანის, ბულგარეთის, ბელარუსიის, ჩეხეთის, ბერძნეთის, კუბის, უნგრეთის, იორდანის, მადრიდის, რუსეთის, სერბეთის, სლოვაკეთის, თურქმენისა და უკრაინის შეიარაღებაშია.

კიდევ ერთი რუსული პერსონალიზირებული საშუალება, რომელიც ოკუპირებულ ცხინვალის რეგიონში ჯერ კიდევ იმის დროს შეიყენეს, საზენიტო-საქვემდებო-სარაკეტო კომპლექსი **Тургыска**-ა. მისი უპირატესობა ის არის, რომ უწყვეტური მოქმედება დამოუკიდებელი ერთეული შემადგენლობაში შეუძლია. ამ კომპლექსზე მუშაობა 1970 წელს დაიწეს და ეს პროექტი მანამ **Шилка**-ს შეცვლას ისახავდა. ახლი ამონაკვლევის კონფლიქტის ამ უკანასკნელის უწყვე-

მარცხენა ფოტოზე, რომელიც 2008 წლის 20 აგვისტოსაა გადაღებული, ცხინვალის ქუჩაში მდგარი ორი Тургыска-ა ისახული. მარჯვენაზე კი იგივე კომპლექსი საბორტო ნომრით „343“ უკვე ცხინვალის მახლობლად საბრძოლო პოზიციაზეა აღბეჭდილი

საჰაეროს გარდა, Tynrycka-ს გამოყენება არანაკლები ეფექტურობით სახმელეთო სამიზნეების წინააღმდეგაც შეიძლება

ტური გამოყენების მიუხედავად, საბრძოლო მოქმედებების მსვლელობისას მისი არაერთი ნაკლი გამოვლენდა, კერძოდ, ჭურვების შეიარაღებული უფექტურობა და სამიზნის დროული აღმოჩენის ხირთულები. პირველის შესთხვევამ კალიბრის გაზრდა 30 მმ-მდე გააძაწა. შესაბამისად, ჭურვის ასაფეთქებელი ნივთიერების მასის გაზრდით საფრენი აპარატის გასწავლურებლად საჭირო ჭურვების რაოდენობა მცირდებოდა, გარდა ამისა, „სილეს-ს“ რადიოლოკაციურ სადგურს სამიზნის აღმოსაჩენად შეზღუდული შესაძლებ

მიიღეს, რომელიც სამიზნეს 10 კმ-ის დისტანციასა და 00025-5 კმ-ის სიმაღლის დაიპაზრნის სწვდებოდა. თუმცა ჯერმანსატანო პოლკის შემადგენლობაში შემავალ ჰაერსაწინააღმდეგო საშუალებების მოქმედებას განსხვავებული სპეციფიკა ჰქონდა და აქ საფრთხეს დაბალ სიმაღლეზე მფრენი ტანკსაწინააღმდეგო მართავდა რაკეტებით შეიარაღებული შეუღლმფრენები ქმნიდნენ. ამ კლასის შეიარაღება ამერიკელებმა პირველად ვიეტნამში გამოიყენეს. საბრძოლო შეუღლმფრენების ჯგუფი რუ

ლიევის წყალობით მოწინააღმდეგეებზე 3-4 კმ-ში იმალებოდა. ამ უკანასკნელის გამოჩენისას კი 15-25 მ სიმაღლეზე აღიდა, უშუალოდ რაკეტებს და კვლევი იმალებოდა. ამ დროს ტანკები სრულიად დაუცველი იყვნენ. აქ მწიფრელოვნ როლს თამაშობდა რაჟეციის დრო, რომელიც Tynrycka-სთვის 8-10 წმ-ს შეადგენდა Oca-AK-ს 30 წმ-ის წინააღმდეგ. აქედან გამომდინარე, ახალ კომპლექსს ტანკებთან ერთად უნდა უმოსრავა.

საქვემოთ შეიარაღდება კომპლექსზე, რომელიც ტულის ხელსაწყო-მწიფრელობათა საკონსტრუქტორი ბიურომ შექმნა, ამჟებ ორგანიზაციის შექმნილი 2A38-ს ტიპის 30 მმ-იანი ორი ორღველიანი საწინაო ავტომატიკა გამოიყენება. ამისთან, ორივე ლულას ჭურვები საერთო ლენტისა და მთქოვლდა. ფრთმატბ აქვს დამრტყმელი მოქმედების ერთი სახროლი შექმნილი, რომელიც ერთდროულად ხან ვრის, ხან მყოფე ლულას ექსახურება. ჭურვების სროლის ტემპი წუთში 1950-2500 გასროლას. ჭურვის საწივის სიქსავე კი 960-980 მ/წმ-ს უტოლდება. ორივე ჭურვებისთვის საბრძოლო კომპლექტი 1936 ჭურვს შეადგენს. ადგილის კუთხის მიხედვით ორივე ჭურვების მოძრაობა სინქრონულია -9/+85 გრადუსის დაიპაზრნის, რისი წყალობითაც მის ეცეხლის წარმოება პრაქტიკულად ვერტიკალურად შეუძლია.

რაც შეეხება რაკეტებს, რომლებიც კომპლექსზე 8 ცალის ოდენობით არის დაკეცებული (ოთხ-ოთხი 360°-ით მზრუნევი კომპლექსის თითო მზარეს), გამოიღებება 9M311-ის ტიპის რაკეტები, მასით 42 კგ, რაკეტა ბიკალიბრული სქემისა და მას ორი საფეხური აქვს. მყოფე საფეხურს მთლიანად იკავებს შეარსაწევიანი რაკეტული ძრავა.

რუსული ნიკ-M1 ცხინვალის მახლობლად ოკუპირებული რეგიონის საჰაერო სივრცეს იცავს

ეს Oca-AKM-ი კი აფხაზეთში ტუდაუთის აეროდრომის ტერიტორიაზე განთავსებული

ბლობები ჰქონდა, თანაც დანაჯგარი უფექტურად მხოლოდ ბატარეის საკომანდო პუნქტიდან მოწოდებული ინფორმაციის შემთხვევაში მუშაობდა. ვეტერნომიური მოქმედებისას კი საჰაერო სამიზნეების აღმოჩენის უფექტურობა 20%-საც არ აღწევდა. გარდა საქვემოთო შეიარაღების გაძლიერებისა, ახალი კომპლექსი, რომელსაც Tynrycka ჰქონდა, საწინაო რაკეტებითაც უნდა ვოფილიყო შეიარაღებული, მაგრამ ასეთი სქემის უფექტურობას ბევრი სპეციალისტი სკეპტიკურად უყურებდა. 1975 წელს შეიარაღებაში Oca-AK

რომელიც მას სტარტის შემდეგმ საჭირო სიჩქარეს ანიჭებს და სტარტიდან 2.6 წმ-ის შემდეგ სივრება, რას შემდეგად სამართო საფრთხე (18.5 კვ) ფრენის ინტენსივობა ავრთხლებს. მისი ფრენის საშუალო სიჩქარე 600 მ/წმ-ია (2130 კმ/სთ), რაც მაქსიმალური 500 მ/წმ-ის (1780 კმ/სთ) სიჩქარით მურჩნი სამიზნის განადგურების საშუალებას იძლევა. რაკეტის 9 კვ-იან საბრძოლო ქობინის ფროსი ფორმის დამაბინარებელი ელემენტები აქვს. საბრძოლო ქობინის დეტრანაცია სამიზნიდან 5 მ დისტანციამზე არაორტატურული ამფეთქით ხდება, პირდაპირი მიზნედას შესთხვევაში კა, რასი აღბათობაა 60 %-ია, კონტატურული ამფეთქით.

ჩვენს დროს:

კომპლექსი	ტუნგუსკა	ტუნგუსკა-M	ტუნგუსკა-M1
რაკეტი	9M311	9M311M	9M311M1
სახეწიწო ავტომატი	2A38	2A38M	2A38M
სამიზნის განადგურების დისტანცია, კმ:			
- რაკეტი	2.5-8	2.5-8	2.5-10
- ქვემეხი	0.2-4	0.2-4	0.2-4
სამიზნის განადგურების სიმაღლე, კმ:			
- რაკეტი	0.015-3.5	0.015-3.5	0.015-3.5
- ქვემეხი	0-3	0-3	0-3
რაკეტის ფრენის სიჩქარე, მ/წმ	600	600	600
სამიზნის მასა, სიჩქარე, მ/წმ	500	500	500
რაკეტის მასა, კვ	42	42	42
საბრძოლო ქობინის მასა, კვ	9	9	9

კომპლექსს ორი რადიოლოკაციური სადგური აქვს. პირველი სამიზნის აღმოსაჩინად გამოიყენება და ამოძრების მიხედვით 50 გრადუსიანი კუთხით ანტენის დაგარამის მიმართვის შესთხვევაში სამიზნეს 16-19 კმ დისტანციამზე პოულობს. სამიზნის აღმოჩენის შემდეგ საქმეში ერთვება სამიზნის გაცილებას იმპულსური რადიოლოკაციური სადგური, რომლის ძაბვის სეკტორი აზიმატის მიხედვით 1200-ია. 15 მ სიმაღლეზე 170-180 კმ/სთ-ის სიჩქარით მურჩნი შეველმურჩნი სამიზნეს, 15 აღბათობით, 11-16 კმ დისტანციიდან კი მის გაცილებას უზრუნველყოფდა.

სამიზნის აღმოჩენისა და მისი კუთხილების დადგენის შემდეგ, სადგური მის ავტონომიურ რეჟიმში მიაყვებებს. სახეწიწო ავტომატების სეროლისას ციწრული მონეობილობა ჭურფისა და სამიზნის შესეფედროს კოორდინატს განსახლერავს და გამოთილებიას, მინქანის გადადავლებიის შემთხვევაში, ამ უკანასკნელის რეჟეე არის გათიყვინიწიწილი. საქმეში შეიარაღების წყალობით კომპლექსის გამოყენება არანაკლები ეფექტურობით სახმელეთო სამიზნეების განსახლერებულადეე შეიძლება.

ტუნგუსკა-ს ოთხი საბრძოლო მანქანის გამოყენებისას ვალდებუა სახეწიწო-სარაკეტო სარტეილოთო ჭრეული, რომელიც Стрела-10-ის ანალოგიურია ოდენობის საბრძოლო მანქანებისგან შემდგარ სახეწიწო ერთეულიან ჭრად მტკომსროლელი ძილქას სახეწიწო დივიზიონში შეიას. კომპლექსი შეიარაღებამი 1982 წელს მიიღეს.

90-იანი წლებს შუახანებში მიდენრინხაციის შედეგად გამოჩნდა კომპლექსი ტუნგუსკა-M. რომელიც წინამორბედისგან, ძირითად, დევიზიონის შემადგენლობაში მუშაობისთვის, ახალი რადიოსადგურებით გამოიწყოდა. ტუნგუსკა-M1-ის გაუყვარებების

წყალობით სამიზნის განადგურების დისტანცია 8-დან 10 კმ-ზე გაიზარდა. დღეს ამ კომპლექსის სხედასხეუ მიდოფიკაციის რუკითის გარდა, ბელორუსიის, უკრაინის, ინდიოთისა და მაროკოს შეიარაღებუბაში.

საბჭოთა კავშირში შექნილი და შეიარაღებამი მიღებულ პრაქტიკულად ყველა სახეწიწო კომპლექსს უწიფიციტების წყალობით სახმელეთო ელტრის ხომალდებზე იყენებდნენ. გამრადლისი არე ტუნგუსკა იყო, რომლის სახლერე არინანტს კორტიკ-ი, საექსპორტოს კი Каштан-ი ქილდა. ხომალდზე დაყვებულ სახეწიწო დანადგარზე, მისი სახმელეთო ვარიანტის მგეფსად, 8 რაკეტა მაგრდება და თავად რაკეტებიც სახმელეთო კომპლექსიანაა უწიფიციტებულ. განსხევაბა მხოლოდ ქვემეხებშია. სახლერე ვარიანტზე ორი ორეულიანია სახეწიწო ავტომატის მგეფლად, ამეე რაოდენობის 30 მმ-იანი ექსეულიანი ქვემეხი 6K30ГШ გამოიყენება. ორეე მათგანს ვაბურა სწრაფსრო-

ლა წუთში 3000 გასროლას აღწევს. მისი საფრელებით სამიზნის განადგურება 4000 მ დისტანციასა და 3000 მ სიმაღლეზე შეიძლება. კომპლექსი Кортиკ-ი 1144 პროექტის არიწურ კრესიწრებზე (6 დანადგარი), 1134.5 პროექტის ვეიამბლ კრესიწრებზე (8 დანადგარი), 20380 პროექტის კრეწრებზე (1 დანადგარი) და 11540 პროექტის სადგარეუ ხომალდებზე (2 დანადგარი) გამოიყენება.

ზემოთ მოყვანილი საჯარისო პერსონალიანდგეეო ორი საშუალების გარდა, ოკუპირებულ ტერიტორიებზე Оса-АКМ-ისა და Бук-М1-ის ტიპის სახეწიწო კომპლექსებზე არის შეყვანილი. თუმცა მათ შესახებ ჩვენს ჟურნალში მარეოთხულ დაწეილია და ამიტომაც არიწე აღარ შექმრელებით თუმცა არეუბობს ვარაუდ, რომ ამ პერსონალიანდგეეო საშუალების გარდა რუკების აუხეაშობა და ცხიბეუბში კიდეე არიწე საჯარისო-სახეწიწო კომპლექსი Top-1 ჰედეფთ შეყვანილი.

მისეე მუშაობა 1975 წელს დაიწყო და

დღეს თივიზი შესაძლებლობების წყალობით Top-ი მისთვლიონი საშუალო დისტანციებზე მოქმედი სახეწიწო კომპლექსებიდან ერთ-ერთი საუკეთესოა

63960 ფონი:
საზენიტო კომპლექსი **Top-M1**
რაკეტა — **9M331**
სამიზნის განადგურების დისტანცია,
კმ — **1.5-12**
სამიზნის განადგურების სიმაღლე,
კმ — **001-6**
სამიზნის მაქს. სიჩქარე, მ/წმ — **700**
რაკეტის სიჩქარე, მ/წმ — **700-800**
რაკეტის მასა, კგ — **165**
საბრძოლო ქობინის მასა, კგ — **14.5**
რაკეტების რაოდენობა — **8**
კომპლექსის რეაქტივის დრო, წმ — **7.4**

Top-იდან რაკეტის გასროლა
რის შემდეგაც ის სამიზნის

ვერტიკალურად ხდება,
მიმართულებით ისრება

ანტენები გვერდითაა შეკრულია ერთიან კომპლექსში, რომელიც ვერტიკალური ღერძის გარშემო 360°-ით ბრუნავს. ველაფერი ეს განთავსებულია მინსკის სატრიაქტორო ქარხნის წარმოებულ მუხლებთან შასზე, რომელიც რვა რაკეტითა და 4-კაციანი გათვლილი 34 ტრას იწონის. კომპლექსზე რიი ტვირთის რადიოლოკაციური სადგური გამოიყენება. პირველი სამიზნის აღმოჩენისთვის არის განკუთვნილი და წრითული ხელთი იმპულსურ რადიოლოკატორის წარმოადგენს. მის მიერ წარმოქმნილი სივრცის სივრცე ამომტების მიხედვით 40-ს, ადგილის კუთხის მიხედვით კი 1.50-ს შეადგენს. მას დაბალ სიმაღლეზე მფრენი შეუვლმფრენის აღმოჩენა, 0.6-

0.8 ალბათობით, 1.5-20 კმ დისტანციამზე შეუძლია. რადიოლოკაციური სადგურ კომპლექსის უკანა მხარეს არის განთავსებული და მარმის დროს ანტენა დაკეცილია აქვს. მეორე რადიოლოკაციური სადგური, რომელიც კომპლექსის წინა ნაწილშია, სამიზნე რაკეტის დამიზნებისთვის გამოიყენება და მას მივრეულ-მფრენიანი ფაზირებულ-ხაურაიანი ანტენა აქვს. სამიზნის აღმოჩენის შემდეგ კომპლექსის გათვლა კომპლექსის სამიზნის დასაფოქსირებლად ანტენით მისივე ატრიალებს. შესაბამისად, პირველი რადიოლოკატორი სამიზნის ამომტს, სიმაღლე და სიჩქარეს განსაზღვრავს, მეორე კი ამ მონაცემების საშუალებით მის

Top-ზე რაკეტის გაშვება პირდაპირ შახტიდან ხდება, ამიტომაც მისზე საპეცილიური ხელსაწყო მატარდებოდა

ის საზენიტო კომპლექსი „ოხას“ უნდა ჩანაქვებოდა. ამ უკანასკნელის არსებობის 15 წლის განმავლობაში შვიცეკლა როგორც საჯარისო პერსპექტივად იმყოფებოდა, ასევე მათი გადარქვის შეიძლება. მილოტრებადი საფრთხი აპარატების გარდა, პერსპექტიულ საზენიტო კომპლექსის ბრძოლა უბელოტო აპარატებისა და ფრთოსან რაკეტებისა უნდა შესძლებოდათ გარდა ამისა, კომპლექსის გამძლეობის ხარისხი ტანკებისა და ქვეითა საბრძოლო მანქანების ტოლი უნდა ვთქვათ. ამ მოთხოვნის დაკმაყოფილებას კი მხოლოდ მუხლებთან შასი უზრუნველყოფდა. კომპლექსზე რაკეტებს სატრიაქტორ-ლოკატორები კონტინერების გარეშე, ვერტიკალურ მატებში ათავსებდნენ, საიდანაც მათ დროის მუხტი ავდებს. საბრძოლო მანქანებზე გაშვები მოწყობილობა და

განლაგებული რადიოლოკაციური სადგურები Kasta-2E1

საექსპორტო ვარიანტი Top-M23 თელავის მახვილ გათავსებული, დღეს კომპლექსი რუსეთის (120 ერთეული), ჯერუს (45 შუაინა 1995 წელს), ჩინეთის, ირანის, კუბის (6), საბერძნეთის (25), ლიბიის (2008 წელს შეკვეთა 20 Top-M23), უკრაინის (10) და ვენესუელის (12 შეკვეთილი) შეარაღდებია. კომპლექსის საზღვაო ვარიანტს კინჯალი ეწოდება და მისი რაკეტები Top-M1-თან არის უნიფიცირებული. ხომ აღდგებულ რაკეტებზე ვერტიკალურად განთავსებულ დღევანდელ ტიპის გამწვებ მწვინობლიბებშია ჩაყენებული. სტარტი

სახმელეთო კომპლექსის ინალგურად ხდება, თითოეული მოდული 8 რაკეტას იტევს. რაკეტის გამწვების შემდეგ დღის დატრიალება და ახალი რაკეტის სასტარტოდ გამზადება ავტომატურად ხდება. რაკეტების გამწვების შორის ინტერვალი 3 წ-ია. კომპლექსი კინჯალი-1134.5 პროექტის ვიანშია კრესტზე (24 მოდული), 1144 პროექტის ატომურ კრესტზე (8 მოდული), 1155 პროექტის დღ წყალქვეშა საესპანადდგო ხომალდზე (8 მოდული) და 11540 პროექტის საღააგო ხომალდებზე (4 მოდული) გამოყენება.

ლაქრანინადდგო საშუალებების განდა, რუტეს რუკებრფულ ტრანტორირებზე რადიოლოკაციური სადგურები აქით განთავსებული. ერთ-ერთი ცხინვალის მახლობლად გადღებულ ფორზე აღბედილი Kasta-2E1-ია, რომელიც საპატრო სერვისი გაკორტროლებისა და დაბაღ და ძაღზე დაბაღ ხომალდზე მწერნი რბიქტების აღმონისთვის არის განკუთვნილი. სადგურს რიგორც წყუელბერი საფრზი აპარატებს, აწვე უსლოტრობისა და საპატრო ბაზირების ფროსანი რაკეტების აღმონება შეუქდა. ის მწდურანინობას +/-50°C-ის ტემპერატურისას და ნებისმიერ კლიმატურ პირობებში ინარჩუნებს, შეუწერბელი შემობია კი 20 დღე-ღამის განმავლობაში შეუქდა. სამიხის აღმონის დისტანცია 5-150 კმ-ს შეაღვენს და 6 კმ-საღლდზე წვება. სამიხის კორდიანტების განსაღღერისას კი ცდომილება დისტანციას 300 მ-ს არ აღმსტება. ონი სატრანსპორტო ერთეულებს შემღარი რადიოლოკაციური სადგურის გათვლა შხილად 2 კაცს შეაღვენს, მარმზღან კი მის საბრძოლო მდომობობაში მღვენის შხილად 20 წუთი სჭირება.

P.S. საქართველოს საგარეო საქმეთა სამინისტროს მტკიცებით, აუზანეთის შემდეგ რუსეთის საოკუპაციო ჯარებს C-300 ტიპის საზრტო-სარაკო სისტემა ცხინვალის რეგიონში განთავსეს...

თეზურ პულსაზმშილი

გაცილებასა და მიზანში ამოღებას ახდენს. ინტერვალი ამ პროცესებს შორის 0,5 წ-ია. საპატრო სერვისი სკანირება მის მიზანობის დროსაც შეუქდა.

რაც შეეება მის სარაკტო შეარადლებას, კომპლექსი მაქვს 8 ერთეული 9M330-ის ტიპის შეარსწვეიანი რაკეტა, რომელსაც ერთბი სტარტის შემდეგ უწლება. სტარტისას რაკეტის ღრის მუტეა მსტრდან 85-90 კმ/ს-ის ტრალი სსქარით აგდებს, რის შემდეგაც რაკეტა ვერტიკალური მდომობობიდან საპატრო მიმართულებით გადაიხრება. გადახრის კოეფიციენტი სადგურს რაკეტის ავტომატურად ავტომატურად შეაქვს, თუკ გადახრის პროცესს კი რაკეტის ცხერში არსებული სპეციალური აბრული ძრავები წარმოადგენს. სამბრო მბრავს 16-21 სსმალდზე ართუება ან მამს, როღსაც რაკეტის გადახრის კოეფიციენტი 50%-ს მაღლესს. ერთი რაკეტით თვითმონრანეის განადგურების აღბობია 0,3-0,77-ს, ხოლო შეუქდობრისას 0,5-0,88-ს შეაქვს.

მიუღღღად იმისა, რომ Top-M1 მოწვეება დამოკიდებულად შეუქდა, ორგანიზაციულად მას დროის საზრტო-სარაკტო პოლენმა ავითობებს. პოლენი ერთი საკომანდო პუნქტისა და ოთხი ბატარიონგან შეეება (თითობი 4 საბრძოლო მბრავისა და საკომანდო პუნქტის).

კომპლექსი შეარადლებამი 1986 წელს მიიღეს, რის შემდეგაც მისი მდგრინობაცია დაიწვეს შეუქდა. ვაქეობებულ Top-M1-ზე სიგნალების დამუშავების ციფრული სისტემა გამოყენებული. გაზრდილია სადგურების მდგრადობა ხარკეებისა და ცრუსამონებების მიმართ. კომპლექსი გამოყენებულ ახალ რაკეტებზე 9M331 საბრძოლო ქობინში დამბაზნებული ეღეშრტები დამატებს. შეიქცაღ რაკეტების განთავსების სქემაც. პრფულად პრაქტიკაში რაკეტები ოთხაღღილიან სატრანსპორტო-გამწვებ კონტეინერში განთავსეს. კონტეინერი შეიქდიან ტიხრებით ოთხ ნაწილად არის დავოფილი და რაკეტებთან ერთად ის 936 კგ-ს იწონის. ხუდიან კონტეინერი დახურულია პლასტიკური ხუფებით, რომლებიც რაკეტის სტარტისას ომსხრევა. მიღგრინობელი ვარიანტი შეარადლებამი 1991 წელს მიიღეს.

არსებობს ვარიანტი Top-M2, რომელზე შეუქობისასაც აქეინტი ელექტრონიკის გაუმჯობესებამზე გაკოდა. ამგამად რუსეთი თვის განკარგულეობამი არსებულ ამ ტიპის საზრტო-სარაკტო კომპლექსებს მიღგრინობიას M2-ის დონემდე უქეობს. ვიზუალურად მისი განსხუვეება წინამობრდი ვარიანტისგან სამიხის აღმონი ბრტყელი ფორზე ბელტაურიანი ბრტყით შეიბლება. მისი

Top-M1-ის შემთხვევაში კი რაკეტების განთავსება ოთხსტეკიანი სატრანსპორტო გამწვებ კონტეინერში ხდება

კავკასიური მოვლენები

განაღმების ეროვნული სააგენტო ANAMA თანამედროვე ტექნიკით არის აღჭურვილი

აზერბაიჯანი

● სლოვაკურმა კომპანია Way Industry-მ ბოლო 6 წელიწადში აზერბაიჯანის ტერიტორიის განაღმების ეროვნულ სააგენტო ANAMA-ს სამი Bozena-4 და ორი Bozena-5 მოდელის შექანიკური გამანადგმელი მანქანა მიაციდა.

● 16 აგვისტოდან ANAMA თერჯოლის საზღვრის მხლდალად ქალაქ გაზინოფუსთან მდებარე ანტიკური ქალაქის კარკამიშის ნაღბებისაგან გასუფთავებული მონიკეების შემსრუბებს შეუდგა. განაღმებითა საშუალებით მიმდინარე წლის თებერვალში დაიწყო და 1000-ზე მეტი ტანკი და ქვეთარსწინააღმდეგო ნაღმია ამოღებულა-გაუქმებულელი. ისტორიული მნიშვნელობის ქალაქში განაღმ-ელებს მუშაობა მხოლოდ ხელით უხდებოდაო, ხოლო აღმოჩენილ საგნებსა და მონეტებს თურქეთის გადასცემდნენ. 680 ათას კვადრატულ მეტრ ტერიტორიაზე განაღმების ტენდერი კონსორციუმ ANAMA-ში შესვალაში კომპანია Nokta Inshaat-მა მოიგო.

● ინტერნეტსაინფორმაციო სააგენტო REGNUM-ის ახალი ამბების მთავარი რედაქტორის მოდესტ კოლდუროვის შეფასებით, ვარაზალში კონფლიქტის განახლების შემთხვევაში ომი 3-5 დღეს გაგრძელდება და ფრონტის ხაზში შესაძნევე ცვლილებებს არ გამოიწვევს.

● აზერბაიჯანელთა მხარეს გადა-

სული სომხეთის არმიის ჯარისკაც კარენ ხარუტუნიანის თქმით, ვარაზალში სამხედრო სამსახურის გასაღელ-ლად მხოლოდ ღარიბი ოჯახებიდან გაწყველებს გზავნიან. შეძლებული ოჯახები შვილების ვარაზალში სამსახ-ურისაგან თავის ასაცილებლად 6-დან 8 ათასამდე დოლარს იხდებიან. კარენ ხარუ-ტიუნიანი სომხეთის არმიის 549-ე ცალკეულ მორტომსროლელ პოლკში მსახურობდა და 2009 წლის ივლისში აზერბაიჯანელებს ჩააბარდა. მას შესა-შე ქვეყანაში გადასვლის სურვილი აქვს.

● რუსეთის საგარეო საქმეთა მინ-

ისტრმა სერგეი ლავროვმა დადასტურა ინფორმაცია აზერბაიჯანისათვის სახენიტო-სარაკეტო კომპლექსი C-300-ის გადაცემის თაობაზე. მისი აზრით, კომპლექსი თავდაცვისათა და რევიონს საფრთხეს არ უქმნის.

სომხეთი

● სომხეთის სახალხო პარტიის ლიდერის, ტიტრან კარაპეტიანის აზრით, ვარაზალში სამხედრო პოსტების გაძლიერება აუცილებელია. მისი თქმით, პოსტები სათანადოდ დაცული არ არის და ამის გამო სასწრაფოდ პოსტებზე ჯარისკაცების რაოდენობის გაზრდასთან ერთად თავდაცვის მჭიდრ-შესაშე ხაზების მშენებლობა არის საჭირო.

● ჯერვანში რუსეთის პრეზიდენტის დამტრია შედეგელებს ვიზიტის დროს ხელი მოქწარა ოქმს, რომლითაც რუსეთის არმიის ვიუშბის 102-ე სამხედრო სომხეთის ტერიტორიაზე 2044 წლამდე დარჩება. ვიუშბის ბაზა 1995 წელს ჩამოვლილია, მისი აქ ვოფნა 2015 წლამდე იყო განსაზღვრული. ბაზაში 3500 სამხედრო იმყოფება, ხოლო შე-არაღებაში ვიუშბის ტექნიკასთან ერთად სახენიტო-სარაკეტო კომპლექსი C-300 და MiG-29 ტიპის ავიაგამანდ-გურებლები აქვს.

● ვიუშბის სამხედრო ბაზა სომხეთის შეიარაღებულ ძალებთან ვრ-

102-ე ბაზა 2044 წლამდე იარსებებს

მიმოხილვა...

თბილისად უზრუნველყოფს ქვეყნის უსაფრთხოებას. ასეთია დიპლომატიის მდივანის ვრცელნი ფონის ერთ-ერთი შედეგი.

ჩრდილო კავკასია

● ჩრდილო კავკასიის სამხედრო ოლქი დაახლოებით 500-მდე სამხედრო უმაღლესდამთავრებული ახალგაზრდა ლეიტენანტით შეიქმნა. შენაერთებისა და სამხედრო ნაწილების პირადი შემადგენლობის დასაკომპლექტებლად წელს ოლქმა რუსეთის ქვედა რეგიონიდან დამატებით კიდევ 200-მდე ლეიტენანტი უნდა მიიღოს.

● მოსკოვის სამხედრო ოლქის სოფოფინანსკო დივიზიონებულ მე-4 სატანკო ბრთვადამი 4-5 ივლისს ათეულიდან ჩრდილოკავკასიულ და რუს ჯარისკაცს შორის მასობრივი ჩხუბი მოხდა. ჩხუბის შედეგად ნაწილის მეთაურმა პაერში ავტობატის ჯერის დახლდით შეიღო. ოლქის სამხედრო როკერატორის შემოწმების შემდეგ შტაბის უფროსის, მეთაურის მოადგილეს აღმზრდელით ნაწილში და კიდევ 6 ოფიცერის დისციპლინური პასუხისმგებლობა დაეკისრა ორი ქვედანაყოფის მეთაურ სამხედრო სამსახურიდან დათხოვნაზე წარდგენილი, ხოლო ჩხუბის მონაწილე სამ პირზე სისხლის სამართლის საქმე აღიძრა.

● დაღესტნის შინაგან საქმეთა სამინისტრო აპირებს ავტოლომობი მოსახლეობისაგან 2-3 ბატალიონის ჩამოყალიბების, სადაც 800-მდე კონტრაქტით მოსახურედ და უფრო სამსახურში მყოფი პირები იმსახურებენ.

● ავღესტოს დასაწყისში ჩრდილო კავკასიის სამხედრო ოლქში არტილერიისტთა შეკრებები დაიწყო, ხოლო 19 ავგესტიდან არტილერიისტები პოლიგონებზე სხვადასხვა ხაარტილერიის სისტემების (Град-ი, Мста, Акация, ტანკაწინააღმდეგეო Рапира, ნადმსატორტრები და პაუციცა Д-30) სწავლაში ვარჯიშობენ. არტილერიისტთა შეკრებებში მიმდინარეობს წყნოვანი, აღიღუმი, ჩრდილო ოსეთში, დაღესტანში, კრასნოდარისა და სტავროპოლის მხარეებში, ვოლგოგრადის ოლქში, აგრეთვე 102-ე, მე-4 და მე-7 სამხედრო ბაზებზე.

თბომაველში ადღერი-გაგრა-ადღერის მიმართულებით პირველი რეისი შესასრულა

კოვლიჩაგური კავშირები

● ოკუპირებული აფხაზეთი
● სოხუმის სეპარატისტული ხელისუფლებამ ცელდებუა წავესტოდნუმორების ხაბჭის სამღერის საიფუმა ყოფილ შინაგან საქმეთა მინისტრი ოთარ ხუცია წავღვა მინამდე ამ მოვლეობას სამხედრო-სამღერო ფლტის ყოფილ სარდლი, 1 რანგის კაცტანი ალექსანდრ ფონსი ასრულელა.

● რუსეთის სამხედრო-საპაერო ძაღების სარდალმა, გენერალ-პოლკოვნიკმა ალექსანდრ ზღინამ 14 ავგესტის რადიოსადგურ „ჭო მოსკვისათვის“ მიცემულ ინტერვიუში აღინშნა, რომ რუსეთი აფხაზეთის აეროდომებდან (ოგულისსებუა ბაბუმურა და ბოშორა) ფრენებს აღადგენს. გენერლის თქმით, „რუსეთი არავის არ ეშუქება, უზრალოდ დასმულ ამოცანებს ასრულებს“.

● 17 ავგესტოს კომანდა Фотონის თბომაველში Foton-მა 59 მტვხურით ადღერი-გაგრა-ადღერის მიმართოლებით პირველი რეისი შესასრულა. მტვხურების დრო ერთი მიმართოლებით 2 საათია. თბომაველი 156 მტვხურს იტყეს და მაქსიმალურია 11,5 კვანის სიჩქარით დაცურაეს. კომანდა გაგრისკენ კერიაში ორი რეისის შესრულებას გვეგმეს.

ოკუპირებული ცხინვალის რეგიონი

● სეპარატისტული ცხინვალის სამხედრო კომისიის ვიტალი ცხორებოვის თქმით, წელს რუსეთის უმაღლეს სამხედრო სასწავლებლებში 18 ახალგაზრდა გაიცვანა. სურვლი 28 ახალგაზრდამ გამოთქვა, მაგრამ გამოცდებითა და სორმატოლებით 18 შეიარა, საიდანაც 2 თავდაცვის სამინისტროს თანამშრომელია, ერთს სუკოვლის სასწავლებელი, დანარჩენებს კი სამშენი სკოლა აქვთ დამთავრებული. სამხედრო კომისარმა ისიც აღიარა, რომ რუსეთის სამხედრო სასწავლებლებში სკოლადამთავრებულები 2005 წლიდან რეგულარულად იგზავნებოდნენ, წელს 4 მათგანი უკან დაბრუნდა და მუშაობა თავდაცვის სამინისტროს სისტემაში დაიწყო.

● „ცხინვალში 20 სექტემბრის ადღუმისათვის მზადება მიმდინარეობს და საარტილერიო პოლკში ბრძანებებს ოსურ ენაზე გაიცემა არის დაგვემდიო“, — განაცხადა პოლკის მეთაურმა, პოლ-პოლკოვნიკმა ვლადერ გაბარაევმა. მან ასევე აღინშნა, რომ პოლკში ზოგიერთი სახის პატაკი მხოლოდ ოსურ ენაზე იწერება.

სეპარატისტული ცხინვალის მორიგი აღღუმისათვის ემზადება

ბრაზილიური

ტანკების შექმნის იდეა ინგლისში პირველი მსოფლიო ომის დროს, 1915 წლის ზაფხულში დაიბადა, როცა გერმანელთა გორაკად დაიკვლია პოზიციების კარგად დაცული ძაღლის უზარმაზარ დანაკარგს იწვევდა ამტკობვე მსხვირპლის შესამკობრებლად სამხედროები მეტეორული, მუხლუჭებიანი, დაჯავშნული საშუალების შექმნის საჭიროებაზე მივიდნენ.

იფრის სორცსქმნამ ერთ წელზე ცოტა მეტ მოითხოვა და 1916 წლის 15 ნოემბერს მდინარე სომის მახლობლად, სოფელ ფლერითან ბრაზილში ბრტანელთა ტანკებში მონაწილეობის პოზიციებს პირდაპირ შეუტრეს.

ახალი ტექნიკა სხვა ქვეყნების სამხედროებსაც მოეწონათ და მალე საკუთარი კონსტრუქციის ტანკების წარმოების ორგანიზება გერმანიამ და საფრანგებმა შექვეს, ხოლო ომის შემდგომ წლებში ამ ქვეყნებს შეუერთდნენ იაპონია, იტალია, პოლონეთი, საბჭოთა კავშირი, ჩეხოსლოვაკია, შვედეთი და სხვ.

ბრაზილიის პოლიციის დაჯავშნული Ford-ი

ტანკები

„არსენალში“ მოსული წერილებისა და კითხვების პასუხად ვერნალი აქვეყნებს პუბლიკაციების ციკლს, რომელიც ეძღვნება ტანკების განვითარებას, ტანკდენციებსა თუ პერსპექტივებს, შეიარაღებისა და ტანკების ელემენტების თავისებურებებს, სხვადასხვა ქვეყნის ტანკების კონსტრუქციულ სიახლეებს, ტანკმშენებლობის დღევანდელ მდგომარეობასა და ა.შ.

ჩვენ უკვე განვიხილეთ ავსტრიის, შვეიცარიის, უკრაინის, პოლონეთის, უნგრეთის, რუმინეთის, იუგოსლავიის, ბულგარეთის, ჰოლანდიის ტანკმშენებლობის ისტორია, ამ ნომერში ბრაზილიელთა მიღწევებზე გიამბობთ...

ბრაზილიელთა პირველი ტანკი Renault FT-17s

სამხრეთ ამერიკის კონტინენტზე პირველად ტანკები შეიარაღებულა ბრაზილიის არმიაში მაილი, 1921 წელს საფრანგეთიდან გაუზღაბესებულ 12 მსუბუქი Renault FT-17s (1 სამთავრო, 4 ტვირთმტრეკითა და 7 ქვეტანკით იყო აღჭურვილი) ჩაიდა და იმავე წელს ქვეყნის დედაქალაქ რიო-დე-ჟანეიროში პირველი სატანკო ასეული ჩამოყალიბდა.

ეროვნული ჯავშანსატანკო ჯარების შექმნის იდეა ეკუთვნოდა კაპიტან პოზე პესოა კაჟალიანტ ლე ალბუკერკეს, რომელმაც ცოდნა-გამოცდილება საფრანგეთის არმიამ სადასაფრანგის დროს მიიღო. ის ვერ დაგუნთა მე-4 პოლიციის ჯავშნოსანთა სკოლაში დამკვირვებლად მსახურობდა, ხოლო შემდეგ კი 503-ე სატანკო პოლიციის შემადგენლობაში პირველი მსოფლიო ომის ფრონტებზე იბრძოდა.

„რენოს“ ტანკებმა საბრძოლო ნათლობა ქვეყანაში შიდა არეულობის ჩახშობის დროს მიიღო და სამთავრობო

ჯავახიანიკა სამხრეთ ამერიკიდან

მსუბუქი ტანკი
X1A2 Carcara

საკუთარი ძალებით რამდენიმე სატერაორი Ford-ის დაჯეუნა და ტვი-ამტრეკვებით შუიარალება მოხერხდა. პოლანდურ მძიმე Wilton-Fijenoord-ის ავტომობილებთან შედარებით ბრაზილიურ ოთხტონიან „ფორდს“ უკეთესი მანევრულობა და მობილურობა ჰქონდა. შორე მსოფლიო ომის წლებსა და მომდევნო პერიოდში ბრაზილიის არმიის სახმელეთო თუ ჯეუმანსატანკო ნაწილები ამერიკული წარმოების ტანკებითა (M3A1, M4, M41, M47) და ჯეუმანტრანსპორტიორებით (M3, M8, M59, M113) აღიჭურვა.

60-იან წლებში სამხრეთ ამერიკის კონტინენტის წამყვან სახელმწიფოს

სამხედრო-სამრეწველო კომპლექსის განვითარების ამბიცია გაუქნდა. ამოქმედდა პროგრამა, რომელიც სამაქული სამრეწველო პოტენციალის გამოყენებით მოხელეებული ამერიკული ჯეუმანტრეკციის მოდერნიზაციის თვალსწინებდა.

პროგრამას სახელმწიფო აფინანსებდა და პირველ ეტაპზე ამერიკული მსუბუქი ტანკების M3A1 Stuart-ის საბრძოლო-საექსპლუატაციო მახასიათებლების გაუმჯობესება იყო დაგეგმული.

ქალაქ სან-პაულოს კომპანია Bernardini-მ საცდელად ორ „სტუარტს“ საეუბლეიანი მოდერნიზაცია ჩატარა.

ძალებს ორჯერ დიდი სამსახურიც გაუწია.

1924 წლის 20 თელის არმიამ ტანკების დახმარებით ქალაქი სან-პაულო შეამპოხეებისაგან გაათავისუფლა, ხლო 1932 წელს ტანკები ისევე სან-პაულოში აჯანყებულ სამხედროებს ებრძოდნენ.

1938 წელს არმიამ „რეზოლის“ სამსახური დასრულდა და ტანკისტთა სკოლას გადაეცა, სადაც კურსანტების მომზადებას 1942 წლის ბოლომდე ემსახურა.

ძველი ტექნიკის გასახლებლად და ბრაზილიის პირობებში ჯეუმანტრეკციის შესამორწყებლად 1937-39 წლებში იტალიიდან Fiat-Ansaldo-ის 23 ტანკეტი L3/35 შეიძინეს.

ტანკეტებს სხვადასხვა შუიარალება ჰქონდა — 18 მითაგანი 7 მმ-იანი ორი Madsen-ისა და 5 კი — 13,2 მმ-იანი Breda-ს ტყეამაფრეციით იყო აღჭურვილი.

გასული საუკუნის 20-30-იან წლებში ბრაზილიას პოლიტიკურ პრობლემებთან ურთად მწვავე ეკონომიკური კრიზისიც შეეხო, ჭკამში გამოხული უამრავი ბრაზილიელის პროტესტის ნახახმობად და არეულობის აღსაკვეთად პოლიციას დაჯეუმული ავტომობილები დასჭირდა.

ძირითადი ტანკი
EE-T1 Osorio

90 მმ-იანი ქვემთის
აღჭურვილი
ჯავშანაცემობილი
EE-9 Cascavel-ი

ტანკის კორპუსის ზედა ნაწილის დაჯავშნა გადაკეთდა და გაძლიერდა. კარბურატორიანი ძრავი დიზელის ძრავად შეცვალა. შეიცვალა დაკიდების სისტემა, ხოლო 37 მმ-იანი ქვემთის ადგილი 90 მმ-იანმა ურანგულმა DEFA D-921A-მ დაიკავა. ცვეხლის მართვის ახალმა სისტემამ ტანკის უწყვეტობა გაცილებით ააძლიერა.

ამ ცვლილებათა მოუხედავად „სტიურარტის“ კომპონირება — ძრავა — კონიში, ტრანსმისია კი წინა ნაწილში ხელუხლებელი დარჩა.

მოღერნიზებულმა ტანკმა აღნიშვნა X1A მიიღო და გამოცდის შედეგით კმაყოფილმა სახელმწიფომ „პერნარდინს“ კიდევ 80 ტანკის გადაკეთება დაუფინანსეს.

მომდევნო მოდელში — X1A1 Carcara-ში კომპონირება ძველი დარჩა, მაგრამ კორპუსი ოდნავ დაერქვალა. ამის გამო დაკიდების კიდევ ერთი ტანკის დაქვემდებარება და საფრთხე ურთიერთის რაოდენობა თითოეულ ბორტზე ორი-დან სამამდე გაზარდა.

1977-78 წლებში „კარკარამ“ საგამოცდო ციკლი წარმატებით გაიარა და „პერნარდინის“ სახელმწიფოებრივი შეკვეთების იმედი გაუქმდა, მაგრამ ბევრი ტექნიკის გამოცდის შედეგების პრაქტიკურმა პროექტმა მზობილი ქვემთის დასაბრუნებელი ვერ გამოიწვია.

მდგომარეობის გამოსწორება „პერნარდინის“ X1A2 მოდელით სცადა. ტანკის სრულიად ახალი შასი ჰქონდა და რადიუსზე უარის თქმით ვიკაბავი 3 კაციანი შემოვიდა.

დასაბრუნებელი მართლაც გაჩნდა და ბრაზილიის არმიამ კომპანია X1A2 ტიპის 50 ტანკი დაუკვეთა.

X1A2 Carcara: მასა — 19 ტონა, ვიკაბავი — 3 კაცი, დიზელის ძრავა — 300-ცხადიანი, სიჩქარე — 55 კმ/სთ-ში, სვლის მარაგი — 750 კმ, შეიარაღება — 90 მმ-იანი ბელგოური ქვემთი Cockerill-ი და შეწყველებული 7,62 მმ-იანი ტყვიამფრეველი M1919A4E1, 12,7 მმ-იანი საზენიტო ტყვიამფრეველი M2HB.

პროგრამა მარტო ტანკების მოღერნიზაციას არ გულისხმობდა და „სტიურარტის“ მოღერნიზებულ შასიზე „პერნარდინის“ ხიდგამდები, თვითმავალი საზენიტო დანადგარი, თვითმავალი ნადმსატყორცი, ხარეომონტო-საევაკუაციო და ზალბური ცვეხლის სისტემის საცდელი ნიმუშები დაამზადა, მაგრამ შეკვეთების მიღება მაინც ვერ შეიძლო.

ძველი ტექნიკის მოღერნიზაციის მომდევნო ეტაპზე დაიწყო ამერიკული მსხვილი ტანკების M41 Walker Bulldog-ების გაუმჯობესება.

ტანკების ერთ ნაწილზე ძრავა-ტრანსმისია შეიცვალა, მორჩეულ ბელგოური 90 მმ-იანი ქვემთი Cockerill-ი დაიხა, კელამზე — ძველი 76 მმ-იანი ქვემთის თანობრი 90 მმ-მდე გაიზარდა და ა.შ.

ტანკების ერთ ნაწილს კორპუსისა და კომპარტის წინა ნაწილების დაჯავშნა გაუძლიერდა, ხოლო სავალი ნაწილის დასაცავად დაკიდებული ეკრანები დამონტაჟდა.

„პერნარდინის“ სპეციალისტებმა 76 მმ-იანი ქვემთის კალიბრი 90 მმ-მდე

ისე გაზარდეს, რომ ლულის სიგრძე, მუხრუჭი, აირების ვესტრატორი და საცემ-სახსლეტი შეინარჩუნეს. გადაკეთებული ქვემთი ძველი 76 მმ-იანი კალიბრით 90 მმ-იან ქვემთს ისრულა.

1985 წლამდე M41B სტანდარტის მისაღწევად მოღერნიზაცია სულ არმიის 368-მა ტანკმა გაიარა, ხოლო საზღვაო ქვეითებისათვის 35 ტანკი M41C მომზადდა.

ძველი ტანკის მოღერნიზაციით მიღებული გამოცდების საფუძველზე „პერნარდინის“ მსხვილი ტანკი MB-3 Tamoyo შექმნა და 1983 წელს ქვემთის თვითმავალი უწყვეტის შესთავაზა.

MB-3 Tamoyo: მასა — 30 ტონა, ვიკაბავი — 4 კაცი, დიზელის ძრავა — 500-ცხ. ძალიანი, სიჩქარე — 67 კმ/სთ-ში, სვლის მარაგი — 550 კმ, შეიარაღება — 90 მმ-იანი ქვემთი და შეწყველებული 7,62 მმ-იანი ტყვიამფრეველი FN-MAG, საზენიტო 12,7 მმ-იანი ტყვიამფრეველი M2 HB;

„ტამიოში“ მრავლად იყო გამოყენებული M41-ის აგრესორები და კვანძები, ხოლო დაჯავშნათა და შეიარაღებით თვისი კლასის სხვა ანალოგებს გაცილებით ჩამორჩებოდა. მაგალითად, ამერიკული მსხვილი ტანკი Stingray იწონია 21,2 ტონას და 105 მმ-იანი ქვემთით იყო აღჭურვილი, ხოლო ავსტრიული SK-105 Karsassier-ის წონა 17,7 ტონას არ აღემატებოდა და ასევე 105 მმ-იანი ქვემთის ატარებდა.

1987 წელს კომპანია 105 მმ-იანი ქვემთის შეიარაღებული „ტამიო“ წარმოადგინა, მაგრამ ამ დროისათვის კონკურენტმა კომპანია Engesa-მ ბრა-

ხილის არმიას უფრო პერსპექტიული EE-T1 Osorio შესთავაზა.

სახელმწიფო ფირმების დახმარებით Engesa-მ „ოსორიო“ საკუთარი ინიციატივითა და მცირე სახელმწიფო მხარდაჭერით, სერული აგრეგატებისა თუ კანქმების საფუძველზე შექმნა.

შედეგებით შეკრული კორპუსისა და კოშკის ელემენტები მრავალმხრიანი ჯეშისაგან არის დამზადებული, ხოლო სავალი ნაწილისა და ბორტების დასაცავად ჯეშანგარანება გამოყენებულია.

პირველი მოდელისათვის ბრიტანულმა Vickers-მა I05 მმ-იანი კუთხვლიანი ქვეითი აღჭურვილი კოშკის კონსტრუქცია შეამუშავა. გამოცდისას ვარკავ, რომ ძირითად ტანსაცმელს I05 მმ-იანი საკმარის არ იყო და მომდევნო მოდელზე ფრანგული GIAT-ის I20 მმ-იანი გულვლულიანმა ქვეითმა შეცვალა.

„ოსორიოში“ გამოყენებულია ფრანგული ფირმა SFIM-ის ცეცხლის მართვის გაუმჯობესებული სისტემა და ჰოლანდიური Philips-ის ღამის სამიზნის პანორამული თბურთბური.

EE-T1 Osorio: მასა — 43 ტონა, დონების ბრავა — 1100 ცხ. ძალიანი, სიჩქარე — 70 კმ/სთ-ში, სელის მარაგი — 550 კმ, შეიარაღება — I20 მმ-იანი ქვეითი და ორი I2,7 მმ-იანი ტყვიამფრქვევი M2 HB;

ორვე მოდელმა გამოცდის სრული ციკლი გაიარა. ბრაზილიის არმიისათვის პირველი მოდელი სამი ტანკი აიგო. მეორე მოდელი ერთ ცალად დამზადდა და არაბულ ქვეყნებში ექსპორტზე იყო გათვლილი.

„ოსორიოში“ მასივ შექმუვებულია I55 მმ-იანი თეთიმავალი პაუზიცა, 30-35 მმ-იანი თეთიმავალი საზენიტო დანადგარი, საინჟინერო-საცეკუაციო მანქანა და ხიდგამდგეი.

ტანკით საუდის არაბეთი და არაბთა გაერთიანებული საამიროები მართლად დაინტერესდნენ, მაგრამ მათ გადაწყვეტილებაზე დიდი გავლენა სპარსეთის უკრაის 1991 წლის კრიზისმა და ქვეყნების პოლიტიკურმა ორიენტაციამ ითამაშა.

პროგრამის წაგარდნას Engesa-ს გაკორტება მოჰყვა. არსებობა შეწყვიტა კომპანიამ, რომლის სახელთანაც დაკავშირებული იყო ბრაზილიაში სამხედრო დაინჟინერების მაღალი გამოვლიობის ავტომობილებისა და ბორბლებიანი დაჯეშული ტექნიკის წარმოება.

Engesa-მ საქმიანობა წვეულებრივი სატყრო ავტომობილების ყველაზე მაღალ წარმომადგენელ ავტომობილზე გადაკეთებით დაიწყო და 1968-69 წლებში კოშკის გენიტიარების სახელმწიფო პროგრამით უნიციტირებული სატყროთა და ბორბლებიანი დაჯეშული ავტომობილების შექმნას შეუდგა.

ჯეშანტექნიკა, რომლის გამოშვებასაც კომპანია აპირებდა ბრაზილიის არმიისთან ერთად, თავიდანვე სხვა ქვეყნებში ექსპორტისთვის იყო გათვლილი, ამიტომ მოთხოვნები მაღალი იყო.

პირველად კომპანია სტანდარტული აგრეგატების გამოყენებით ორი სატყრო ავტომობილის — I,5-ტონიანი EE-15-სა (4X4) და 2,5-ტონიანი EE-25-ის (6X6) სერულ წარმოებას შეუდგა.

ავტომობილებში Mercedes-Benz-ის ბრაზილიის განყოფილებაში დამზადებული ძრავები, გადაცემა და გამანაწილებელი კოლოფები, სამუხრუჭე სისტემები და საჭის მექანიზმები იყო გამოყენებული. გარეწვლად ორვე ავტომობილი ამერიკულ M37-სა და M34-ს ძალიან ჰგავდა.

1970 წლის ივლისში კომპანიამ პირველი საცდელი ჯეშანტრანსპორტიორი CTRA (6X6), ხოლო ნოემბერში კი ჯეშანავტომობილი CRR (6X6) წარმოადგინა.

საგამოცდო ციკლის დასრულების

შემდეგ 1974 წლიდან Engesa-ს მიერ შედგენილი ჯეშანტრანსპორტიორი EE-11 Urutu-სა და ჯეშანავტომობილი EE-9 Cascavel-ის სერულ წარმოებაზე გადავიდა.

„ურტუს“ ავტომობილის ანალოგიური კომპონირება აქვს: ძრავა-ტრანსმისია კორპუსის წინ არის მოთავსებული, ხოლო შუა და კისის ნაწილები დესანტის დათბო.

შედესანტისა ჩახლამა-გადმოსხმისათვის კისისა და ბორტებში კარგია გამოტრული. გარდა ამისა, კორპუსის სახრავზე დამატებით ასავდება ოთხი ლუკა.

კორპუსში დატანებული ამბარბურვანი შედესანტების ცეცხლის ვახხნა სხვადასხვა მიმართულებით შეუძლია ამრული „ურტუს“ წყალში ბორბლების ბრუნვის ხარჯზე დაცურავს, ხოლო საზღვარ ქვეითებისა კი ორი სანიშნავი ხრახნის დახმარებით საშუალოდ 8 კმ/სთ სიჩქარეს ათავარებს.

„ურტუს“ სერული წარმოება 1987 წლიდან გაგრძელდა. საბაზო მოდელის ბაზაზე საქვითური-სამტაბო, სანიტარული, სატრანსპორტიო და სარემონტო-სავეკუაციო მანქანები შექმნა.

EE-11 Urutu: მასა — 14 ტონა, დონების ბრავა — 14 კაცი, ჯეშანი — 6-12 მმ, დონების ბრავა — 260-ცხ.ძალიანი, სიჩქარე — 105 კმ/სთ-ში, სელის მარაგი — 850 კმ, შეიარაღება — I2,7 მმ-იანი ტყვიამფრქვევი, სიჩქარე წყალში 2 კმ/სთ.

ჯეშანავტომობილი EE-3 Jararaca

**ჯეჰმანტრანსპორტიორი
VBTP-MR**

ჯეჰმანტრანსპორტიორი მონაწილეობდა ლიბანის ოპერაციებში, ირანისა და ერაყის ომებში, სადაც სპეციალისტების კარგი შეფასება დაიმსახურა.

ჯეჰმანტრანსპორტიორი EE-9 Cascavel-ი (6X6) „ურუტუს“ კანძებისა და ავრეკატების საფუძველზეა შექმნილი და მართიად დაჯავშნულ ტექნიკას, მათ შორის – ტანკებთან ბრძოლაზე გათვლილი.

„კასკაველს“ ტანკის მსგავსი კონსტრუქცია აქვს: მართვის ორგანოები წინ, საბრძოლო ნაწილი – შუაში და ძრავა-ტრანსმისისა უკან არის მოთავსებული.

ორმრავლი ჯეჰმანის სისტემა შუბლის მხარეს 16 მმ-ს აღწევს და კაიპას (შუბლი, მძლავრ-შეკანი, კოხი და დამ-მარბელები) ტყეებისა და საარტილერიო ჭურჭებისა თუ ნაღმების სამსხვრევებისაგან იცავს.

არმიისთვის მიწოდება 1975 წელს დაიწყო და სახმელეთო ჯარების ქვედანაყოფებში მხედრებისა და ქვეითებისათვის საცემ ხელე მხარდაჭერის დანიშნულების ასრულებს.

ცნობილია „კასკაველის“ რამდენიმე მოდიფიკაცია:

MkI – აღჭურვილია ძველი ამერიკული M 3 ტიპის ტანკის 37 მმ-იანი ქვეშეობი.

MkII – საეკსპლორატორ ვარიანტი – აღჭურვილია H90 ტიპის ფრანგული კომპლექსი და 90 მმ-იანი ქვეშეობი.

MkIII – აღჭურვილია Engesa-ს კონსტრუქციის კომპლექსითა და ლიენზ-ზეური 90 მმ-იანი ბულგარული ნახევრად ავტომატური ქვეშეობით.

EE-9 Cascavel MkIV: მასა – 13,4 ტონა, ჯეჰმანი 6-12 მმ, დახვლის ძრავა – 212-ცხ. ძალიანი, სიჩქარე – 100 კმ/სთ-ში, ხვლის მარაგი – 880 კმ, შეი-

არალება – 90 მმ-იანი ქვეშეობი EC-90 და შეწყვეტილი 7,62 მმ-იანი ტყე-ამურქვეი, ერთი 12,7 მმ-იანი საზენიტო ტყეამურქვეი.

მძიმე შეიარაღების გამო „კასკაველი“ უფრო დაჯავშნული საბრძოლო მანქანაა და ექსპლუატაციაში საიმედო გამოდგა, რა იფიქსირდა ქვეშეობის არმი-აში სამსახურს დაახლოებით 2000-მდე „კასკაველი“ ავრეკატებს.

1987 წელს Engesa-მ წარმოადგინა „კასკაველის“ გაუმჯობესებული მოდელი – EE-17 Sucuri, სადაც ფრანგული მოქანავე კომპერა EL-12, კუთხ-ვილიანი 105 მმ-იანი ქვეშეობი და ნახევრად ავტომატური დატენის შეკანიში გამოიყენა.

სამწუხაროდ, უსახსრობის გამო ეს პროექტი ვერ დახრულდა.

ახვეუ არ გაუმართლა ჯეჰმანტრანსპორტიორი EE-3 Jararaca-ს (4X4), რომლის საცდელი ნიმუში 1979 წლისათვის მზად იყო. რამდენიმე ქვეშეობი 78 ვრუფ-ლის გაყიდვის შემდეგ, „ეარაკას“ წარმოება შეჩერდა.

„ოსორიოს“ მარკიანი პროექტზე დახარჯულმა 100-მა მილიონმა დოლარმა კომპანია Engesa უმძიმეს ფინანსურ კრიზისში ჩააგდო და 1993 წელს თავი გაკოტრებულად გამოაცხადა.

ბრაზილიის ეროვნული ჯეჰმანტრანსპორტიორების პროექტები ბოლოს სრული მარცხით დასრულდა და ქვეყანა ისევ ექსპორტზე დამოკიდებული გახდა.

სატანკო ზარკი 1997-2000 წლებში ბელგიის არმიის 87 Leopard 1A1-ით შეიქცა, ოღონდ ბრაზილიაში გაგზავნამდე თითოეულ ტანკს ბელგიაში 200 ათას დოლარად დარეგულირებული იყო და სარეგულაციო სამუშაოები ნაუტარდა. 1997 წელს ბრაზილიაში 15 მილიონ დოლარად აშშ-ისაგან ახუნდით 91 M-

60A3 მილიონ კონტრაქტის დირექტულ-ბაში ავრეკატე შეიქცა საბრძოლო მასალების, კავშირის საშუალებებისა და სამინიჭების მიწოდება. ტანკები საბოლოოდ ბრაზილიას 11,5 მილიონ დოლარად დარჩა.

სახელეთო ქვეითებისთვის ავსტრალიაში 17 მსუბუქი ტანკი SK-105 შეიქცა. უკვე მოქმედებული დაჯავშნული ტექნიკის შესაცვლელად 2007 წლის დეკემბერში ბრაზილიის თვდაცვის სამინისტრომ იტალიური IVECO-ს ბრაზილიის განყოფილებისათვის პერსპექტიული ჯეჰმანტრანსპორტიორების წარმოებაზე ხელშეკრულება გააფორმა.

ახალი ჯეჰმანტრანსპორტიორი ჯერ „ურუტუსა“ და შედგომში „კასკაველს“ შეცვლის. საბაზო მოდელით ერთად დაჯავშნულია სამკათვრო მართვის, მოძრავი მართვის პუნქტის, სინტარტული, ცეცხლის მართვის, მოძრავი სარემონტო სახელმძღვანელო, სარემონტო-სავეკუატიო და 120 მმ-იანი თვითმავალი ნაღმსატყორცის დამსახურება.

სამხედრო გამოყენებზე გამოიწინა ახალი ჯეჰმანტრანსპორტიორის VBTP-MR-ის პროტოტიპი, რომელსაც კატერ ჯეჰმანდაცე და ვანბრელი მობილურობა აქვს. აღჭურვილია გონდონ-ციონრით, ცეცხლის ჩაქრობის ავტომატური სისტემით, დამის ხვდვის ხელსაწყოებითა და სხვ.

განხილება შეიარაღების სხვა დასხვა ვარიანტი. მათ შორის – დესტრუქტორულ მართვად მოდელი 30 მმ-იანი ქვეშეობით შეწყვეტილი 7,62 მმ-იანი და 12,7 მმ-იანი ტყეამურქვეით, 40 მმ-იანი ავტომატური ვუმბრასტორცნი, ტანკსწინააღმდეგეო მართვად რაკეტებით აღჭურვილი და სხვ.

შოსაღწენდა, რომ ბრაზილიის არმია პირველ 16 ჯეჰმანტრანსპორტიორის გამოსაცვლელად 2011 წელს მიიღებს.

IVECO-სთან განხილება 90 მმ-იანი ან 120 მმ-იანი ქვეშეობით აღჭურვილი დაჯავშნული მძიმე საბრძოლო მანქანის (8X8) შექმნის შესაძლებლობაც.

ბრაზილიის თვდაცვის სამინისტროს ინფორმაციით, ყველა მოქმედებულ M60A3-ისა და Leopard 1A1-ის შესაცვლელად 2012 წლის ბოლოს არმია 250 ვერმანულ Leopard 1A5-ს მიიღებს.

ასევე დაჯავშნულია VBTP-MR ტიპის 630 ცალი ჯეჰმანტრანსპორტიორის შესყიდვა.

Bayerische Motorwerk AG

აღბათ ამ მარკის ავტომობილის წყლის ნებისმიერი წვეთები ერთზე მეტად მიბრუნებულა, თვალი გაუფლავებია და გულში ახვით ავტომობილის ყოვალზე უოცნებია. გერმანული მანქანათმშენებლობის სხვა ქნილებების მსგავსად, ამ მარკის ავტომობილები მაღალი ხარისხითა და რაც მთავარია, სამფლობილო გამოირჩევა. აქვთ ხასიათის მსუხუდევად, მსოფლიოს ითქმის ყველა ახალგაზრდა სწორედ კაოსებზე ლურჯბრძაყელნიანი ლეგითი დამწვევებულ ავტომობილებზე ოცნებობს.

ფრანკ, რომლის ისტორიაც ითქმის 100 წელიწადს ითვლის, თვდასირველად სათვითო მრავლებს უწყებდა.

1896 წლის 3 დეკემბერს გერმანიის ქალაქ აინზინგენში კერნის ვრაპარტმა საარსებო ავტომობილებისა და ელემენტების ფაბრიკა გახსნა. რეალიზდა ეს მისი მტუთვი ფაბრიკა იყო და, აღბათ ვრაპარტი კიდევ დაღმანს გააგრძელებდა მუქი მუქვე ელემენტების, ინვალიდთა ელემენტისა და სხვებზე სამხარეულოების გამოშვებას, რომ არა დაიმღერებია და ბუნების მოტივებზე, რომლებსაც მათთვის დიდი

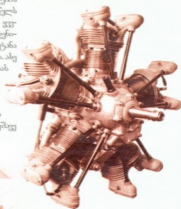
მოგება მოჰქონდა. ამიტომაც გადმწედა, ვრაპარტის ფაბრიკის რაიმე ახალი, კონკრეტული სრულიად განსხვავებული პროდუქტი გამოეშვა.

ფულისა და დროის დამოუკიდებლობით ფრანკებისგან ავტომობილ „დიუკეილოს“ ლიცენზია შეიძინა და ასე ჩაეყარა საფუძველი იმას, რასაც დღეს BMW ქვდება. მამის კა ამ გადასაფიქრებელ სამუდამებს, კარბერტის მოტივებზელი ეტლი“ ქვდა.

ეს პროექტი მხოლოდ სხვისი ქნილების ახლი იყო. მოუხედავდა ამათ, 1899 წლის „კარბერტს“ ამ პერიოდში არსებული ყველაზე პოპულარული რბილი დრეჟინფორბერლიანი მოთვი, რამაც სახელი მოეპოვნა და გაყიდვის გაზრდასაც შეუწყო ხელი. ასე გაგრძელდა 1903 წლამდე მუქი კომპანიის ველი დავლა და წარმოების მოცულობაზე შექცნარდა.

ვრაპარტის ერთ-ერთმა აქტივობებმა მას დახმარების ხელი გაუწვია. ფინანსურ პირებზე მომუშავე

აკობ შაპაროს დღე გულწაქონდა ბრიტანულ ქალაქ ბირმინგემის ფაბრიკაზე, აქ უმუშებდნენ „ოქტონ-7“-ს, რომელიც ლონდონში დიდად პოპულარული იყო. მიღე მათი წარმოების ლიცენზია შაპაროს ხელში ადგმინდა. ამერიკიდან იმის, რაც აინზინგენში ფაბრიკის კონფერენციის ჩამოდიდა, Daimler-ის ქნილების პირველ პარტიას მარეგენა მხარეს ქონდა სიქე, — კონტრეტურ ვრისამის ეს პირველი და ერთადერთი შემთხვევა იყო, როდეს

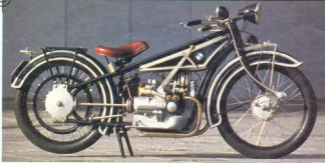
ფრანკ დიშერი (მარჯვნიდან პირველი) თავისი რეკორდული ფრენის შემდეგ და BMW IV-ის ტიპის ძრავა, რომლის საშუალებითაც მან ეს რეკორდი დაამყარა

საქ წინა მგზავრი მარეგენა მხარეს იყდა. 1929 წლამდე ფაბრიკამ 15822 ავტომობილი გამოეშვა და ისიც ახლი. 1927 წლიდან ვრაპარტის ქარხანამ, რომელიც უკვე BMW-ს შესაფერისობაში შედიოდა, საკუთარი Daimler 3/15 PS-ის გამოშვება დაიწყო. ერთ

კარლ ფრენზენბერგის რაბი

თავისი არსებობის განმავლობაში კომპანია ვა-ბანკზე არაერთხელ წახულა. ისე იყო 1923 წელს, როდესაც მან თავისი პირველი მოტოციკლეტი R-32 გამოუშვა

წელიწადში 9000-ზე მეტი უცხოშილი გაიყვანა. იმდროინდელი ზესანდარტებით ვეღაზე ფართო კომპლექტაციის მქონე მანქანა 3200 რაისხმარეა და, საბავშვილო 75 კმ/ს-ის ტალ მაქსიმალურ სიჩქარეზე აუთორება.

შემდგომ კი BMW-ს ისტორიაში კარგი ფრადის რაბი გამოჩნდა, რომელიც საუბაიო ძრავებსა და ავიაციურ უზომოდ იყო შეფერული. რაბს მონქენის მუშავერებში მცირე კომპანია დაარსდა და მუშაობა დაიწყო. ის აეროპლანებზე მუშაობდა. 1912 წელს საუბაიო მოდელის რაბს პირველი იმპორტული გამოეჩინა კარლ რაბს 90 ც.ხ.მ-ანი ძრავით აღჭურვილი აეროპლანი წარადგინა, მაგრამ ტექნიკური ხარვეხების გამო აეროპლანი მინუს ვერ ასცდა, მარცხის მიუხედავად, რაბს შენდობა გამოეჩინათ, რომელიც იგი წლის შემდეგ უნდა ჩატარებულიყო, 125 ც.ხ.მ-ანი ძრავის მქონე ბიპლანის კონსტრუირება დაიწყო, მაგრამ 1914 წელს პირველი მსოფლიო ომი დაიწყო, რაილერ გასაკვირად უნდა იყოს, რაბსთვის ეს ხელსაყრელი იყო — ომს საუბაიო ძრავებზე შეკვეთა გაზარდა, მაგრამ მისი კონსტრუქციის ძრავების ძლიერი ვიბრაციის ქონდათ, რაც აპარატის საიმპლიობას საუფროს ხდოდა. მიუხედავად იმისა, რომ რაბს ბიპლანს არცერთხელ სახარბიელო მფლობელობაში იყო, 1916 წლის 7 მარტს მან თავისი კომპანია დაარვესტორთა სახელწოდებით „ავარიის საუბაიო ძრავები“ (BFW) და სწორედ ამ დროს სტრასზე ახალი პერსონაჟი გამოვიდა, — ვრელი ბანკერი კამილიო კასტელიო, რომელმაც ახალმშობლებზე კომპანიაში 15 მილიონ მარკა დააბანდა. მაგრამ რაბის რეპუტაცია და მისი ფრამ ვერე ამან იხსნა, მალე კომპანიათ კავდე ერთი უცტრიალი — ფრანკ იოსეფ შპის მოეყვინა, მიუხედავად იმისა, რომ მან BFW გაკატრე

ბას გადარჩინა, მან და რაბს საერთო ენა ვერ გამოჩინა, ამიტომ რაბს გაიქცა კოფინილი აქციები და ფინანსარ წყიდა. პომპს კი მის კომპანიათ სახელი შეუცვალა და 1917 წლის 20 ივლისს მიუნქენში ახალი ფინანს დარვესტორთა სახელით „ავარიის ძრავმშენებელი ქარხნები“ — Bayerische Motoren Werke — BMW. ფრამის საქმიანობის მიუხედავად კვლავინდებურად საუბაიო ძრავები იყო. თანდათან პომპს წრელი ფარბეების ვადეა და თავის ახალ ბიზნესმსერეობაში გაერთიანება დაიწყო. მის შორის იყო ქერბის ენარბრების ფრამი.

პირველი მსოფლიო ომის შემდეგ, ვერმანიათ აკრძალა საუბაიო ძრავების სერული წარმოება, მაგრამ კომპანიათ ვანარბობდა ახალი მოდელების ძრავების პროტოტიპებზე მუშაობას. 1919 წლის 9 ივნისს მერბანეი ფრანკ ვერე დემბერი იმ პერიოდისთვის წარმოსთავებულ ხიმალეზე — 9760 მ-ზე აფრინდა. მის DFW C4-

ს ტაბის თეიომტრინაზე BMW-ს მქონე სერის ძრავა იყო დაფრებული. ახალი მსოფლიო ვერელი არავის დაარვესტორბება — ვერსალის ხელშეკრულების თანახმად, ვერმანიათ არ შეიძოდა ავარიანე-ტაბის საერთომშობის ფულერაციის ქვეანათა რიცხვში.

ერეორბსერ ძრავებზე მუშაობა ვერ კავდე 1916 წელს დაიწყო, როდესაც საკმაოდ კომერტი ქვესცილინდრბანი 185-ცხენისძალიანი BMW III-ის ტაბის ძრავა შექმნეს. მან პირველ მსოფლიო ომს ვერმანულ ავიაციის პერმს უპირატესობის მოპოვების საშუალებათ მისცა. ეს ძრავა გამანადვრებლებზე გამოიყენებოდა. ომის პერიოდში მათზე მოთხენია იმენად დიდი იყო, რომ მას არა მხოლოდ BMW-ს ქარხნებში უშეკედნენ, რისი წყალიობითაც ვრელითურად საშუალოდ 200 ცხენს-ძალიან მზადვლოდა.

უფრო ძლიერი ძრავის საჭიროების გამო, 1918 წელს ფრამს 250 ც.ხ.მ-ის სიმძლავრის BMW IV-ის გამოიშვა დაიწყო, მაგრამ მის ფარბესტორულ წარმოებას ომის დასრულება შეუძალა ხელი. ვერსალის ხელშეკრულებით ვერმანიათ 5 წელით აკრძალა 100 ც.ხ.მ-ზე მეტი სიმძლავრის საუბაიო ძრავების წარმოება, რის გამოც 1923 წლამდე ფრამ პრაქტიკულად გაწერული იყო. ომი წლის შემდეგ უკვე არსებულ ძრავებზე ცილინდრების გაზრდის წყალიობით, BMW-მ გამოიშვა 12-ცილინდრბანი V-სებრი მქვესტრე სერის ძრავა, რომლის სიმძლავრეც უკვე 500 ცხენის ძალიან შეადგნდა. ძალიან მალე ამ ძრავაზე სხვადასხვა ტაბის თეიომტრინაზე გამოიყენებოდა ავიალი. ახალ საუბაიო ძრავებზე სულ უფრო მზანდი მოთხენის გამო, ფრამს თანდათან შეამცირა ძველი

Daimler-Benz 3/15 PS — BMW-ს პირველი ავტომობილი საკმაოდ ძვირი, მაგრამ სწრაფი გამოვიდა

მოდელის წარმოება და 1928 წლისთვის თუმცა სამუალოდ 60 ერთეულ BMW VI-ს უწყებდა.

მაღე ამ ძრავის საბჭოთა სპეციალისტებსა დაადგეს თვალი და ველანაირად ცდლობდნენ მის ხელში ჩაეღებას. 1927 წლის 14 ოქტომბრის საბჭოთა კავშირსა და BMW-ს შორის შეეკეს სერვის ძრავების სერული წარმოების ლიცენზიის შესყიდვასზე გაეფორმა ხელშეკრულება, რომლის თანახმადაც საბჭოთა კავშირისთვის შეიყიდული ლიცენზიის ვადა 5 წლით განისაზღვრებოდა. საჭიროების

ძრავა BMW VI იმდენად ეფექტური გამოდგა, რომ საბჭოთა კავშირში მისი ლიცენზირებული ანალოგი ის TB-3-ის ტიპის მძიმე ბომბდამშენსა და BT-7-ის ტიპის ტანკსაც ემორატეს

შეისყვამა, გერმანული მძარე კოლეგებს ფახსო კონსულტაციებს გაუწვედა და ძრავები შეტანილი ველა კონსტრუქციულ ცვლილებას შეატობინებდა. სანაცვლოდ საბჭოთა კავშირი გერმანიულ ფორმას 50 ათას დოლარს და ყოველი გამოყვებული ძრავის ღირებულების 7.5%-ს აძლევდა. 1930 წელს საბჭოთა კავშირში ძრავის სერული წარმოება დაიწყო, ნიმუშით M-17. საბჭოთა სპეციალისტებმა გაუმჯობესების მიზნით ძრავები ცვლილებები შეატანეს, — მისი ფორსირებული ვარიანტის M-17Φ-ის სამძლავრე, რომელიც 550 კვ-ს იწონდა, 730 ცხ.ბ.მდე გაზარდეს. ძრავის I-3 და I-7-ის ტიპის გამანადირობლებსა და ტუმბოების TB-1 და TB-3-ის ტიპის მძიმე ბომბდამშენებზე ამონტაჟდნენ.

ამ დროს კა მიხეილმა BMW-ს საავიაციო ძრავების გარდა, მექანიკურაგანაირი ორჯალბინიანი ძრავების გამოცემა დაიწყო და სულ რაღაც ერთი წელიწადში, 1923 წელს, ჯერ ბერლინის, შემდეგ კი პარიზის აეროსალონებზე ფრანს პირველი მოტოციკლეტი R-32 სესაყიდა იქცა. კიდევ ექვსი წლის შემდეგ ფრანს საბოლოოდ განსაზღვრა მოქმედების კურსი: მოტოციკლეტები, ავტომობილები და საავიაციო ძრავები. 1926 წელს შეეკეს სერვის ძრავების აღქრევილმა პადროთიფიფირინავი Bohrbach RoVil-მა ხუთი მსოფლიო რეკორდი დაამყარა. ერთი წლის შემდეგ მსოფლიო ავიაციამ სხვადასხვა სახის 87

რეკორდი დამყარა. აქედან 29 BMW-ს ძრავები აღქრევილ თეთიფრინავებს ჯრუთა

1932 წელს ლეჟნად ქვეული Dixi წარუღეს ჩაბარდა. წლების წინ შექცილი ლიცენზიის ვადა ამოიწერა, მაგრამ კომპანიაში მხოლოდ მომავალზე ფიქრობდნენ, მომავალი კი გახლდათ ბერლინის ავტომო, სადაც BMW 303-შია დიდი უწარღება დაიმსახურა. ეს დღეს უკვე საქმურად ცნობილი მასშე სერვის პირველი ნიმუში იყო. მას ექვს-ცილინდრიანი ძრავა ჰქონდა და 100 კმ/სთი სისქარეს ათიარებდა. ამ მანქანას მაღალი სიჩქარის გარდა კიდევ ერთი დარსება ჰქონდა — ფორმა, რომელიც 78 წელა უკველდა: პარამიული ნახები და მტაცებლის იჭი, ოჯალური რადიატორის ორი გიოსი და კაბორტე მრველი ლეგი,

რომელსაც გამოსახული თეთრი პროდუქტი ლეჟეცს ეყვს.

შემდეგ იყო 326 cabriolet-ი, რომელიც 1936 წლის პეტად იქცა. 1941 წლამდე ამ ავტომობილმა თითქმის 16 ათასი კაცი გული დააქრო. ეს ფრანს ისტორიაში საუკეთესო მანქანებლდა.

მეორე მსოფლიო ომის დაწყების წინ BMW მსოფლიოში ერთ-ერთი ველამზე სწრაფად განვითარებადი კომპანიაა, რომელიც სპორტული ორიენტაციის ავტომობილებს უწყებს. ამ პერიოდისთვის ფრანს არავითარ მსოფლიო რეკორდის მფლობელი იყო: ყოლვეან გრონავუმ Dornier Wal-ის ტიპის პადროთიფიფირინავით, რომელსაც შეეკეს სერვის ძრავები ჰქონდა, ატლანტის ოკეანე გადალახა, ფრანს პენერმა R-12-ის ტიპის მოტო-

მეორე მსოფლიო ომის დროს გერმანული BMW-ის რეაქტიული ძრავა BMW-003, იმ პერიოდის ყველაზე სწრაფ თვითმფრინავ He-162-ზე გამოიყენებოდა

ციკლებით, რომელსაც ჰიდრულიკური ამორტისატორი და ტელეკომპონი ჩრავლი ჰქონდა (BMW-ს გამოგონება), ახალი მსოფლიო რეკორდი დააყენა — 279,5 კმ/სთ ეს რეკორდი მხოლოდ 14 წლის შემდეგ გაუყვებოდა.

მეორე მსოფლიო ომის კომპანიის გვერდებში რადიკალური ცვლილებები შეიტანა, — შეკვირდა შეიქმნა ავტომატიზაციის წარმოება და პროცესული ცვლილება საუბაოი ძრავები გახდა, თანაც ომის დროს გერმანიის მთავრობამ აკრძალა ავტომატიზაციის კრძო პირებისთვის მიღება. ვერ კიდევ მეორე მსოფლიო ომის დაწყებამდე გერმანიაში რეაქტიული ძრავის შექმნაზე მუშაობდნენ. ომის ამ ტიპის ძრავზე მოთხოვნა გაზარდა და BMW-მაც ამ პერსპექტიულ საქმეს მოსკდა ხელი. 1939 წლისთვის ფრანგმა შექმნა BMW-003-ის ტიპის რეაქტიული ძრავა, რომელსაც ფრანგული კომპანია ჰქონდა. ერთი წლის შემდეგ ძრავა სტრუქტურა გამოცდებს და მისმა წყობა მხოლოდ 260 ცდას შეადგინა. მაშინ რადიკალ მისთვის წყვეტულ მოთხოვნებში 680 ცდასა ფრუგირებდა. ძრავის კონსტრუქციამა მძლეობის ცვლილების შეტანა გახდა საჭირო, მიღებული ცვლილებები ვარაიანტს ნაწილად BMW-003A-0 მიიღო. მისი წყობა 550 ცდასამდე მიიყვანეს და 1942 წლის სტრუქტურა გამოცდას. მძლე გამოცდამ მერანვე ლაბორატორიაზე გადაინაცვლა. 1943 წლის ოქტომბერში ფრანის ძრავების მეთორ პარტია შეკუმეუს.

მსოფლიოში პირველ სერულ რეაქტიულ გამანადგურებელ Me-262-ზე ამ ძრავამ ფეხი ვერ მოსკდა წყობის გაზრდილი გამწვეული შეფრების გამო. ამიტომ თვითმფრინავზე JuMo-004-ის ტიპის ფრეზული კომპრესორის მქონე რეაქტიული ძრავები დააყენეს და სერული წარმოება დაიწყო.

რეაქტიული ძრავის შემდეგ მოდიფიკაცია იყო BMW-003A-1, რომელიც „პენ-სტლის“ გამანადგურებელ He-162 Volkssjager-ზე გამოიყენებოდა. მისი ხელდა სიტევაისტრევით „სახალხო გამანადგურებელს“ ნიშნის. 1942 წლიდან მოყო

მარეების საბომბდამშენო ავიაციამ შიშ-ქნელთნად გაზარდა გერმანიის სამწველო რეკორდების დაბომბვის ინტენსივობა. საჭირო იყო სწრაფი და მნიფირიფული გამანადგურებელი, რომლის წარმოება ათე მასალისგან, მგელითად, ხისგან იქნებოდა შესაძლებელი. მძლე „პენ-სტლი“ ერთად-ლიანი და ერთბაიანი გამანადგურებელი შექმნა. მისი პლანერის კონსტრუქციამ უტეტსწილად ხე გამოიყენებოდა, რაც ამ-რტეფდა მის წარმოებას და არ საჭიროებ-და მძლე ცვლიფიკაციის მუშებს. თვით-მფრინავი პირველად 1944 წლის 29 ოქტომ-ბრის აფრინდა. მისი სიფრე — 9,05 მ-ს, ფრ-თის გაქნია კი 7,2 მ-ს შეადგენდა. ცარილი თვითმფრინავი 1660 კგ-ს იწონდა, მაქს-იმალური ასაფრენი მისის დროს ეს ციფრი 2800 კგ-ზე იზრდებოდა. ფრენის სიქტრე 905 კმ/სთ-ს უტეფლებოდა და ის ორი 30 მმ-იანი ქუქქითა იყო შუარადებელი.

თვითმფრინავი სერულ წარმოებაში ერთდროულად სამ ქარხანაში წამეუს. გვემის თანახმად, 1945 წლის აპრილში 1000 გამანადგურებელი უნდა ავიყო შექ-დეგ თვეში კი — 2000, მაგრამ ორივე თვე-ში მხოლოდ 166 თვითმფრინავის გამო-ყენება მოხერხდა. მოუტეფად იმისა, რომ He-162 მეორე მსოფლიო ომის ყველაზე სწრაფი თვითმფრინავი იყო, მოკუმეფე-მა მისი მუშეფობით მხოლოდ ერთი თვით-მფრინავი ჩამოაფეუს. სხვათა შორის, თვითმფრინავი რეკორდულ ვადაში — 90 დღეში დაბომბებდა.

კიდევ ერთი თვითმფრინავი, რომ-ელზეც BMW-003 გამოიყენებოდა, ფრ-მა „არადის“ ბომბდამშენი Ar-234 Blitz-

(„ღვლა“) იყო. ამ ძრავს, რომელიც მეორე მსოფლიო ომის დასასრულამდე თითქმის 500 ცალი გამოეუსეუს, თვითმფრინავის ოთხბომბავის მოდიფიკაცია Ar-234C-ზე ამორტაკედნენ. ამ ვარიანტის თვითმფრ-ინავის მხოლოდ პროტოტაპები არსებობ-და და სერულ წარმოებამდე საქმე არ მს-ეულა. საბაში ომისთვის ვარიანტად კი, რომელსაც მშვერავ და ბომბდამშენ მოდ-ეფიკაციებზე იყენებდნენ, 210 თვითმფრ-ინავი ავიო.

მეორე მსოფლიო ომის დაბომბება კონ-ცრნიისთვის კატასტროფის ტოლფეუს იყო. თანხი ქარხანა აღმოსავლეთის სავიკა-ციო ზონაში აღბომბდა და ის, რაც ომის დროს ვანადგურების ვადეურსა, საბჭოთ-აკუმბის ვაიტებს, ამტოხავ კომპანიის აქციონერებსა მუქნეზში დაჩრქილ ორ ქარხანაზე ვაიტრანეს ვრავლებს.

ომის შემდეგამ გამოიყენებოდა პირველი პროფექტია მოტოციკლეტი იყო. 1948 წლის მარტში ვენციის ავტოსალონზე R-24-ის ტიპის მოტოციკლეტი ვაიტრანეს და მოტეფ წყობს თითქმის 10 ათასი ცალი ვაიფდა.

ვახული საუენის 50-იანი წლები ავ-ტომობილების წარმოების საქმეში კომპ-ანიისთვის შეტად უშედეგო გამოიფე-ა. ამერიკული ბაზროსთვის შექმნა 503-ე და 507-ე მოდელებმა არ ვაიამბოლა. ამის 1959 წლის გერმანიაში დაწეფული ფრანსური კრისისაც დატრანეს. ის 15 მდ-ეანი მარკა, რომელიც კომპანიაში ხეფის მრეწელობის მენაგება გერმან კრავსს ორი წლით აფრე დაბამდა, 1959 წლის ტუ-ბილ მოფრინავად იქეა. ერთხანს BMW-ს

დირექტორია სამყო „ქრსელისონ“ გერმანიასაკე კი ვეფეფა, მაგრამ რეციალური დიდერები და წერილი აქციონერები უარზე იყენენ.

ოთხი წლის შემდეგ ფრანის კონკრეტიდან ახალი BMW 1500 ჩამოყდა. ამ ეგრემობილს ჩაყვრა საფუძვლი ოთხკარიანი მანქანების ახალ კლასს და რაც მთავარია, გერმანულს ამერიკული მანქანებისთვის ზურგი შეუქცევინა. ოთხმოცი ცხიანი არების“ წყალიობი მანქანა მაქსიმალურ 150 კმ/სთ სიქქარეს ათიარებდა. 100 კმ/სთ-ის განსაითარებლად კი 16.8 წმ სქირდებდა, რამც ის სპორტული კლასის ავტომობილად აქცია. მანქანზე დიდი მოთხოვნა იყო და ამბობენ ქარხნები დღეუმი საშუალოდ 50 ცალი უქცებდნენ.

1972 წელს ფრანმა მჭეუქ სერიას დაურქრდა. იმ წელს გამოშვებული BMW 520 მჭეუქ მხოლოდ ოთხი მჭეუქი გამოშვებული პარული მუ-5 სერიას მანქანა იყო. გასაკვირი ის არის, რომ თუიდან ავტომობილი ოთხკალიდინრანი მრეათი გაიტანეს ბაზარზე. უქცეკალიდინრანიის დავებია კი მხოლოდ ზეიო წლის შემდეგ მოხრზდა. რა თქმა უნდა, 115 ცხ.ბ. არ ესარიდა 1275 კვ-იანი მანქანისათვის. თუქცეკა 520-ე მჭეუქელს ამ დროისთვის საქმაოდ იშეათი ოციეთი — სქქარის ავტომატური კოლიეთი და უსაქინთხოვების დეფეიბი იზიადედა. სულ რაღაც ერთი წლის შემდეგ უქცეკა 45 ათასი კაცი იტრედა კოცულ დილით მის დეფებს, სანამ 13 წმ-ს 100 კმ/სთ სიქქარის მისადეფად დახარევიდნენ.

1977 წელს მჭეუქ სერიას უქრია დიდეკა. მას აკომპლექტებდნენ ოთხი მოდიფიკაციის მრეათი, რომლის სიძქმდექე 170-დან 280 ცხ.ბ.-მდე ვარირებდა. ორი წლის განმცლიბამ „შედიანის“ შეიდევილი არ მიაკლებია, სანამ 1979 წელს „ქრსელისონმა“ ახალი S-კლასი არ გამოშვება. მუქრხეწელის ბასუქმდექე არ დაეუქნა და მალე გამოშნდა ახალი მოდილი, რომლის ლურჯეფორი ლეოთი დამუქნებელი კამბტის ქვეშ 184-ე სქქარისხილანი მრეათი იდეა. ახალმა 728-მ სასქრია მუქრხეწერი ფრანის სასარეკლად გადმწინა და ეს საეესობი მო-

მე-5 სერიაის
უქანისკნელი მოდილი
E60-ის ტაბის ძარიოი

სალოდნელი იყო. ავტომობილი 200 კმ/სთ მაქსიმალურ სიქქარეს ათიარებდა და „ქრსელისონზე“ უუქრი იდეა ღირდა. 1990 წელს რიოლამ პარეკლიბისთვის კვლეე „ქრსელისონი“ და მისი თექსტურსაქცეკლიანი 190 სერიოი, მაგრამ ამ ავტომობილის პომუდარობის ზეწიტის BMW-ე დეფს უქცეკა საქცეკრად ცნობილი მქსამე სერიაის E30 ის ტაბის ძარიანი M3 გამოშვება. მის მძლეულს საგზაო პარიობებიდან გამომდინარე, საკვირის ტაბის ზურქეუქი უქცეკა, 100 კმ/სთ-ის სიქქარის გათიარებებს მანქანა მხოლოდ 6.3 წამს ანდომებდა, კოცეე ოცი წამის შემდეგ კი ის უქცეკა 200 კმ/სთ სიქქარით მჭეუქოდა. სულ მალე ამ „საბამოს“ საყვლად სიქქარისა და ექსტრემის მოყვარულები რაგს იკვებდნენ.

1996 წელს ფრანმა ითეის ითეიანისმცეკლები ახალი BMW 740i-ით გაიხარა. რეციეკალიდინრანი მრეათს წყალიობით 100-მდე მისადეფად მას მხოლოდ 6.5 წამს სქირდებოდა. „შედიანის“ საექსპლექტაციო საექსპლექტანილი „სტრელსი“ გამოქწინების ინსტრუქციისებან ოდნეე თე ვანსხეუფებოდა იმით რომ მასზე ოდნეე იხეუდი იყო. საბავეროდ შეიდექელს სიქქარის მქსანიკური არ ავტომატური კოლიოფის ზურქეუქი შეუქცია.

ახალი „შედიანის“ შემდეგ, 1997 წელს ფრანკეკურტმ ავტოსალონზე კომპანიის სქქედთან ხალხმარეილია იყო — ახალმა ექვე 23-მა დიდი მოწინება დაიშახურა. 503-ე და 507-ე სერიაის მანქანების შემდეგ, ფრანის ასეთი კლასის ავტომობილები არ გამოშვება. ახალი მოდილის წარმცეკობით

გახარებული ფრანის ხელმძღვენილია ვაბანქე კოცეე კრთხელ წყლი და ორ წყელიწამში აწმ-ში, საშხეუქი კარილდის მჭრე ქალექ სასრტანბურგში ქარხანა ააშუნა. იმ დროს კომპანიამ უქცეკა ფეწარიბდნენ კოცეე კომი კლასის მანქანის ზურქეწინაზე მართალია, X5 ამერიკანში შექცენა, მაგრამ ის მთლიანად გერმანული მანქანაა, რომელმაც ატლანტის ოცენის-გამდეული ავტომოთეავარულებების გული სწრაფად მოიხადინა. მუქრხეწელისის წარმცეკება ექსპარეკების ვაიების“ სერეოში იმდენად სწრაფი იყო, რომ პრეწეწეკაციიდან რამდენიმე თეუმი მანქანა ამერიკული საავტომობილო მრეწველისის შეუქვლბი — დეტროიტის ავტოსალონზე წარადეიბეს. „ქრსელისონის“ ML-ს, რომელიც იმ ზეწარიდმა ბაზრის ეს ნიშნე ქეწრდა დაკეწეწინა, ჰოზიკაის დაიბოძა მოუწდა.

კრეკური BMW, რომელმაც საქსამარობა ერთი პატარა ქარხნით დაიწყო, დღეს ითეის პროდექციის სხედასხეე ქვეყნისში არსეულ ზეიო ქარხანას (ექედან ოთხი გერმანიამადა, ერთი კი — აწმ-ში) და ოციდარი შელოიბელ კომპანიის მწარიმოებს. ის იმ კომპანიათა რიცხეებს განეკუთრება, სადაც ავტომობილებს მხოლოდ ხელთ აწეიოქენ.

BMW-ს იმპერია გაკრტრების წინამექ საშეწრა აღმწმნდა, მაგრამ კოცულ უქრზე ახერხებდა ფეწხე დადიობის. მიოქლ მხოლოდ იმბი აბრეეწარტრა BMW კოქორტის, უსაფრთხოებისა და ხარისხის სწინინამდ არის ქვეკული.

თეიშეპრ აქულეზაქეწილი

ეკოლოციის ტაბა, რომელიც BMW-ს მე-5 სერიაში დღემდე გაიარა

ბასკური ტერორისტული ორგანიზაცია „ბასკეთი და თავისუფლება“ („Euskadi Ta Askatasuna“), ანუ როგორც შემოკლებით უწოდებენ, ETA, ნახევარი საუკუნეა, რაც ესპანეთის თავსატეხად იქცა. თავად ორგანიზაციის აქტივისტები თავს ტერორისტებად არ მიიჩნევენ: „ჩვენ პატირობები ვართ და 50 წელია, ვვითხოვთ შადრიდს. ვიბრძვით ისევ, როგორც შეგვიძლია“, — განაცხადა 2004 წელს ეტას ერთ-ერთმა ლიდერმა მიკელ „ანტა“ ალბისუ ირიარტემ.

ესპანელ ექსპერტებს აოცებთ, რომ ესპანეთში ბასკური პროვინციები ფართო ავტონომიით სარგებლობენ, ეტა კი ბრძოლას მიიღწევს არ წყვეტს. „ბასკეთი სრულდამოუკიდებლობას იმსახურებს“ — ასეთია ტერორისტი პატრონების პასუხი. ამ სათაურით ჯერ კიდევ 1898 წელს გამოვიდა წიგნი, რომლის ავტორიც ბასკური ნაციონალიზმის მთავარი თეორეტიკოსი, საბანო არანა (1865-1903) გახლდათ.

ცოცხალი ისტორიიდან საუფლათოდ ცნობილია, რომ მკვნიერები ბასკებს კავკასიურ სამკაროსან აკეშირებენ. ეს ხალხი მენტალიტეტით, კულტურითა და ენით ვეროპელებსაგან მკვეთრად განსხვავდება. მათი კავკასიულებთან (ერძოდ, ქართველებთან) მსგავსება კი იმაზე მეტად თვალსაჩინოა, ვიდრე ეს თავად

1481 წლის ესპანეთ-ბასკეთის შეთანხმებით, აბსოლუტურად ყველა ბასკი, თუნდაც ღარიბ-ღატაკი ყოფილიყო, წოდებით ესპანელ აზნაურს — იდაგლოს უტოლდებოდა...

ETA

ბასკეთი და თავისუფლება

სენ, ქართველებს, წარმოვიგეგნია. ბასკების ქვეყანა (ბასკურად — Euzkadi) შეიდი პროვინციისაგან შედგება: ალაუა, ბისკაია, გიპუსკოა, ლაბური, ნავარა, ქვემო ნავარა და სული; აქედან ოთხი (ალაუა, ბისკაია, გიპუსკოა, ნავარა) ესპანეთის შემადგენლობაშია, ხაში (ლაბური, ქვემო ნავარა და სული) — საფრანგეთისა, ბასკური პროვინციები XVI საუკუნეში დაიყო და მას შემდეგ სახლური თითქმის არ შეცვლილა. ქართველებს სგან განსხვავებით, ბასკებს ეროვნული სახელმწიფოებრიობის დიდი ტრადიციები არ გააჩნიათ. ისინი XV საუკუნის მეორე ნახევრამდე პირენეს მთებში ე.წ. „სამხედრო-დემოკრატიული“ წვლით ცხოვრობდნენ. სწორედ იმხანად ბასკეთის პროვინცია ზემო ნავარაში ხელისუფლება

ხელთ იგდეს ფრანგული წარმოშობის არისტოკრატიებმა, რომლებმაც ეს მხარე დამოუკიდებელ საგრაფოდ გამოაცხადეს და შექცადნენ. პოლ ბასკეთში გაბატონებულიყვნენ. მათ მალე დაიპყრეს სულის, ლაბურის და ქვემო ნავარის პროვინციები, რის შემდეგაც ალაუაში, გიპუსკოასა და ბისკაიაში მცხოვრებმა ბასკებმა, რომლებიც გადამოივლებს არ ეპირილებოდნენ, საშუალოდ არაგონ-კასტილიის (ესპანეთის) მეფეს მიმართეს. ხანაცკლოდ კი მაკრებთან ბრძოლაში დახმარება აღუთქვეს. არაგონ-კასტილიის მეფე ფერნანდო III-მ და დედოფალმა ისაბელმა ბასკების გასაპირა გულთან მიიტანეს და 1481 წელს გამოსცეს ბრძანება, რომლის თანახმადც „ბასკების ქვეყანა“ წოდე-

ბასკების ქვეყანა შეიდი პროვინციისაგან შედგება: ალაუა, ბისკაია, გიპუსკოა, ლაბური, ნავარა, ქვემო ნავარა და სული; აქედან ოთხი (ალაუა, ბისკაია, გიპუსკოა, ნავარა) ესპანეთის შემადგენლობაშია, ხაში (ლაბური, ქვემო ნავარა და სული) — საფრანგეთისა...

ბასკური ნაციონალიზმის მთავარი თეორეტიკოსის, საბინო არიანს 40 წლის ასაკში გარდაცვალების მიზეზდაცად, „არინსმა“ ბასკეთში არსებულ მასშტაბს მიიღნია... ბასკი ნაციონალისტები დღემდე ისე იმოსებიათ, როგორც თავის დროზე არიან, რომელიც შვი კურტაქთია და ზერტით დადიოდა და გრძელ ნევრს ატარებდა.

ბული ალფა, ბასკია და გაბესკო ესპანეთის შუფის პირადი მფარველობით სარგებლობდა; სამეფო კარი პროვინციების მმართველობის უმაღლეს ორგანოდ ოფიციალურად ცნობდა კორტებს, ანუ პარლამენტს, რომელიც ძველი-აუანეუ გერნიკაში, დიდ მუხახთან ერთობოდა. მისი გადმეყვრებულები გაუქმება შეუფეს არ შეეძლო; ვარდა ამისა, სამეფო პროვინციანი მოქმედებდა მხოლოდ და მხოლოდ ბასკური ტრადიციული სამართალი და არა ესპანური კანონები; აბსოლუტურად ჯუდა ბასკი, თუნიდაც ღარბი-ღარბი ყოფილიყო, წოდებით ესპანელი ანაზურს — ივადგოს უტოლდებოდა. ამეგრეოულად, ესპანეთის მონარქი ედღებუელი იყო, ბასკეთი ვარემუ მტრებისგან დაეცეპ, საგერეო ურთიერობებში კი ვორტესის კონსულტანტი ვოფილიყო. მოკლედ, პროტექტორატის პირობები იფეაღური იყო და, რაც მოაქვანია, ორიეუ მხარეს აკმაყოფილებდა. მაღღეკური ბასკები მამინეუ ნაებენ მერებთან (არაბებისთან) ომში და თაეც ბერეჯერ ისახელებს. ესპანეთის სამეფო კარის სახახეულად უნდა ითქვას, რომ მათ ბასკებისთვის მიეცემული პირობა არ დაურღვეკეთათ თითქმის 600 წლის განმავლობაში — XIX საუკუნის დასასრულამდე, სანამ ესპანეთის კოლონიური იმპერიის მზე არ ჩაეცენა.

ყოიდა; ასე გაიყო ბასკეთი ორად. XIX-XX საუკუნეთა მიჯნაზე ბასკების ქვეყანაში კორონიკურად დაწინაურდა ბასკიის პრეინცია. კასტალიის-მის ვანეთარებას, როგორც წეხი, თან სდევდა ბასკთა ტრადიციული ყოფის მოშლა, რახეც XIX საუკუნის მეორე ნახერიდან — 1873-1874 წწ. ესპანეთის პირველი რესპუბლიკის დამხობის შემდეგ — მადრიდის ახიმილატორული პოლიტიკაც დაემტარა; იმ პერიოდში ბასკები რესპუბლიკელებს უჭერდენ მხარს, რადგან ბურბონების დინასტიასთან ძველათანეუ მტრული დამოკიდებულება ჰქონდათ. როცა ესპანეთის ტახტზე აღდგინეს XII ვიედა (1874 წ.), ბასკების ქვეყნის უფლებები შეზღუდა, — ახალმა მეფემ ბასკური ტრადიციული სამართალი, როგორც „პარბარონული ჩვეულება“, კალშის ერთი მოსხიბ

გააუქმა. ბასკების ქვეყანაში მდებარე პანური პოლიტიკის განყოფილებები გაიხსნა, მგრამ ხალხი მათ არ ცნობდა. შუფის ახალი ბრძანებით, პოლიციასთან ურთიერობაზე უარის თქმის სამუდამო კატორვით ისჯებოდა. სწორედ ამ დროს ბასკურთა ნაციონალისტების მომაველი მთავარი თეორეტიკოსი საბინო არიანს ცხრა წლის იყო. მამამისი — ტრადიციული სამართლის მკონეუ დონ სანტიაგო არიანს შუფის ბრძანების ემსხერპლა, რადგან ორ მოსიხლე ვეკრს შორის შუეაკეობდა. ის ესპანურმა პოლიციამ დაპაპტიმრა და ბრალად შეკლელობაში თანამონაწილეობა დასდო. დააკაცეს თავად მოკლეულის ოჯახის წევრებიც. — საქმის გამოსახიებლად პოლიციას რატომ არ მამაოთო; შეკლელი კი ვერ იძუფეს, ვინაიდან მოკლეულის ახლობლებმა ის არ გასეეს. მოკლედ, მუღუნები ისე განეთარდა, რომ ციხეში, ფაქტურებრივად, უდამამაულო ხალხი აღმოწინდა; ამ ყველაფერმა კი, ცხრა წლის ბასკ ბიჭუნად უდიფესი გველენა მოახზინა, — საბინო არიანს ჭირის დღესკათი შეხმულდა ესპანელები და მათი კანონებიც, იგი საგარეულო სოფელში მამამისის მშობლებმა აღზარდეს, ხოლო 20 წლისა სამუშაოდ ბილბაოში ჩავიდა და ყველას გაუმტკიცა, რომ ძარღვეები ვეროპული ხისხილ არ ვეგა, — მან მოკლა მონამართლედ, რომელმაც მამამისს სამუდამო კატორა მოუხაჯა. არიანს საფრანგეთში გაეცეკა, იქედან ამერიკაში გადავიდა, ესპანეთში კი 1895 წელს დაბრუნდა და ბასკთა ნაციონალისტური პარტია (Eusko Alderdi Jeltzalea) ჩამოაყალიბა.

1512 წელს ესპანეთმა შეკერთა ზესი ნეარაც, საღაც მოსახლეობის დიდ უმრავლესობას ბასკები შეადგენდნენ, მაგრამ მისთვის განსაკუთრებული უფლებები აღარ მიუჩინებია; ამტომაც არის, რომ დღესაც ესპანეთში ავტონომიით მხოლოდ ალფა, ბასკია და გაბესკო სარგებლობს, ხოლო ნავარა ჩვეულებრივი პროვინციაა, ნავარას ყოფილი საგრაფოს სხვა ნაწილები — ღაბურისი, სულის და ქვემო ნავარის პროვინციები — XVI საუკუნემდე საფრანგეთს შეუ-

1898 წელს, როცა ესპანეთს და ამს-ს შორის ომი დაიწყო, ბასკეთის დედა-ქალაქ ბილბაოში გამოცოცხალი საბინო არანას წიგნი „ბასკების ქვეყანა სრულ დამოუკიდებლობას იმსახურებს!“ (Euskal herria askatatu izango da!), რომელიც ისეთ რადიკალურ მოწოდებებს შეიცავდა, რომ ესპანეთის უსაფრთხოების სამსახურებმა მოელი ტორაკო სკამშიდანვე ამოიღეს და განადგურეს. ატორი კი დააპატიმრეს. საბინო არანამ ციხეში თავისი წიგნი ახალი მასალებით შეავსო, გადაამუშავა და შეკრიბა გადარჩენის შანსით. საბინო არანას ქვეყანა სრულ დამოუკიდებლობას იმსახურებს!“ შიორედ შექსიანში გამოცემის 1903 წელს, როცა საბინო არანა ციხეში კვლავით გარდაიცვალა. შვიობრებმა მას წიგნის სასტიკლო ვჯემსპარი გაეციფებლეს ზელებში ჩაუღეს.

საბინო არანას გარდაცვალების მიუხედავად, „არანოზმა“ ბასკეთში არ-ნახულ მასშტაბს მიაღწია, რამდე მართიად გვირანად შეუყოფია. „არანამ ორმოც წელამდე ვერ იცილებლა, თქვალა ესპანეთს სამუდამო პობილემი შეუქმნა“, — წეზლა ცნობილი შერე-ალი მიკელ დე შარანო, წარმომკლო-ბით ბასკი. უნარლადეა, ბასკებმა არანას სიკვდილის შემდეგ ბევრი ზე-ბუნებრივი თვისება მიაწერეს და ლამის დამტოვად გამოაცხადეს. სხვათა შორის, ბასკი ნაციონალისტები დღემ-დე ისე იმოსებთან, როგორც თავის დროზე არანა, რომელიც შვი კურტა-კითა და ბერტეით დდილიდა და ვრტულ წყერს ატარებდა.

ბასკური ენის ორთოგრაფიის წეს-თა შედგენიე საბინო არანას სახელ-თინაა დაკომობრებული — „ბასკთა მამა“ სეცილაობით წარმომცენელი იყო და 1884-1888 წწ. ბრბოს უფერისიტებში მომავალში ცნობილ ბასკოლოგთან, პროფესორ ვირე ლაკობთან ერთად სწავლობდა.

XX საუკუნის პირველ ნახევარში ბასკთა ნაციონალისტური პარტია მტკიცედ ადგა „ბასკისტულ“ ზახს, რის გამოც მისი საქმიანობა ესპანეთში რამ-დენჯერჯერ აიკრძალა. როდესაც ესპანეთის შიორე რესპუბლიკა გამოცხადდა (1936 წ.), პარტიის ინიციატეით ბასკ-ბის ქვეყანამ ფართო ატრობითა მიიღო, თუცხად ზედ რადეც ერთი წლით ადრე. 1937 წელს, გერეზალმა ფრანსის-კო ფრანკო ბაპობრდემ რესპუბლიკა დაამხრო და დექტატურა დაამყარა. ბასკების ქვეყნის ატრობითა გაუქმდა, ბასკური ჭა აიკრძალა, ხილო გვერნა-ე (და ბასკების წინდა მუხაც) ფრანკ-ისტულმა დაიციამ პრინსიპან მიწისა ადგუა. დაიწყო უმკაცრესი რეპრესიების ხანა, რომელსაც უარეყო ბასკი ეს-სხეურნა. ვისაც კი საბინო არანას წიგნს უყვიდნენ, 15 წლით ციხეში სემ-დნენ. რადა თქმა უნდა, ამგვარი დრა-კონული პოლიტიკის გამო ბასკთა საპროტესტო მოძრაობა გაძლიერდა. მას ბასკთა ნაციონალისტური პარტია წარმართავდა, რომელიც 1937 წლიდან ღრმა იატაკქვეშეთში საქმიანობდა.

1959 წელს პარტიის რამდენიმე ახ-ალგაზრდა წევრმა, სტუდენტ მამი ქე-ბერეიტაკის შეთაურობით, გადარწეიტა, ბასკთა ნაციონალისტური პარტიის ესპანულდებულე იფთა დაერსებინა და შექმნეს ათეციანი დაჯგუფება, რომლის მიუჯლობლაც ფრანსისტული რეჟიმის წარმომადგენლებისა და მო-მხრეების განადგურება შეუდგენდა. მამი ქე-ბერეიტაკმა ამ ჯგუფის სახელწოდებად არინა „ბასტეო და თვისიულება“. — სწორედ ასე ქვერა საბინო არანას კუბოზე. შემდგომში, კონსპირაციის მიხნით, სრული სახელწოდებისგან დრა-ნა მხოლოდ აბრევიატურა ETA, ქე-

2003 წელს პარტია „ერის ერთიანობა“ ესპანეთში ტერ-ორისტულ ორგანიზაციად აღიარა და რეცისტრაციცა გაუშქმა, რასაც მოჰყვა პარტიის საქმიანობის აკრძა-ღვა ევროკავშირის მიოლ ტერორისტობაზე და ტერორის-ტულ ორგანიზაციათა სიაში მისი შეყვანა. ასე რომ, დღეს „ერის ერთიანობა“ ესპანეთისა და ევროკავშირში უკვე აიარ-ღებატულრად მოქმედებს.

ბერეიტაკ დაჯგუფებაში მხოლოდ ტერ-აქტი 1968 წელს მოაწყო ბილბაოს ცენ-ტრში, — პოლიციელებით სავსე ორი ვე-ტობუსი ააფეთქა. იმავე დღეს ეტას ლიდერი მალდონებამ შეტაკებისას დაიღუპა. ამ ეველდებამ ბასკ სტუ-დენტებსა და პოლიციას შორის უჭელა-შეიძლება გამოიწვია, რადა თქმა უნდა, სტუდენტთაგან ბევრი დააპატიმრეს, ციხეში კი თითქმის ყოველი მათგანი ვტას წვერი გახდა. ასე დაიბადა ბასკური ტერორისტული ორგანიზაცია.

ეტას ამჟამინდელი პოლიტიკური ფრთა Herri Batzuna

მიუხედავად იმისა, რომ ETA ბასკთა ნაციონალისტური პარტიის მამაზე ჩამოყალიბდა, მის ამჟამინდელ პოლი-ტიკურ ფრთად სხვა პარტია თვლება: Herri Batzuna, ანუ „ერის ერთიანობა“ 1978 წელს ჩამოყალიბდა, როგორც ეროვნულ მოზიციებზე მდგარი მე-მარტხეი პარტია, რომელიც ესპანეთის ახალი კონსტიტუციის მიუღებას ეწი-ნაოდმდებოდა. 1979 წლის პარლამენ-ტის არჩევნებში პარტამ ბასკების ქვე-ყანას მხოლოდ 13% მიიღო და სწორედ მა-შინ გავრცელდა ხმა, რომ „ერის ერთიანობა“, არც მეტე, არც ნაკლებს, კე-კე-ბეხთან იყო დაკავშირებული. ზედ-მალე პარტია საერანდების ოუსტიცი-ის სამინისტრომაც დაარეცისტრირა, რის შედეგადაც „ერის ერთიანობამ“ ამ ქვეყნის არჩევნებში დაიწყო მონაწი-ლეობა. პარტიის უმჯობესი შესყურე-ბის საბჭოთა კავშირთან ურთიანობის უარყოფდნენ, ხილო ETA-სთან მათი კავშირის თაობაზე კი 2003 წლიმდე არევის არაფერი სჩნებოდა.

1998 წელს „ერის ერთიანობამ“ შე-იცივლა სახელწოდება და „ბასკი პარტი-ორები“ (Euskal Herriarrok) დაირქვა. პარტია ესპანეთისა და საერანდეთის თითქმის ყველა არჩევნებში მონაწილე-ობდა და ბევრჯერ მოუყვა კლდეც, მა-გრამ პოპულარობით მას ბასკთა ნა-ციონალისტური პარტია ყოველთვის აღმეტებოდა.

2001 წელს „ბასკმა პარტიორებმა“ ძველი სახელწოდება იმის გამო დაიბრუნეს, რომ მირავ არჩევნებში მეტი ხმა მიეღოთ. ექსპერიმენტმა გაამართლა, თანაც ისე, რომ პარტიას ევროპარლამენტში მოხვედრასაც ეწინააღმდეგებებდნენ, მაგრამ იმ-ხანად ესპანურ მასშედიამ გავრცელ-და ინფორმაცია „ერის ერთიანობისა“ და ETA-ს შიღდრო კავშირის თაობაზე, რამაც პარტიას სამართალდამრეველთ-მან პრობლემები შეუქმნა, — 2002 წლის მარტში ოუსტიციის სამინისტრომ „ერის ერთიანობის“ წინააღმდეგ ოფიციალუ-

რად აღძრა სარწული და მისთვის ქვე-
ნის მიუღ ტერიტორიაზე საქმიანობის
აკრძალვა მოითხოვა. სასამართლო
პროცესი ერთ წელშივე გაგრძელდა და
დადგინდა, რომ პარტიას მართლაც
ქონდა კავშირი ტერორისტებთან და
პოლიტიკურ ასპარეზზე მათ ინტერე-
სებს იცავდა. 2003 წელს „ერის ერ-
თიანობა“ ესპანეთში ტერორისტულ
ორგანიზაციად აღიარა და რეგისტრაცია
გაუქმდა, რასაც მოჰყვა პარტიის
საქმიანობის აკრძალვა ევროკავშირის
მიუღ ტერიტორიაზე და ტერორისტულ
ორგანიზაციასთან სიაში მისი შეყვანა. ასე
რომ, დღეს „ერის ერთიანობა“ ესპან-
ეთსა და ევროკავშირში უკვე არაფერა-
დღურად მოქმედებს.

მიუხედავად ამისა, პარტიის აქტი-
ვისტებმა 2005 წელს საფრანგეთში
დააფუძნეს საზოგადოებრივი ორგანიზაცია
ლერტური სახელით — Herri Bata-
zuna და ყველა დონის არსებობაში
შინაქილდობის უფლება მიიღეს, რაზე-
დაც ესპანეთის პრემიერ-მინისტრმა
ხოხე ლუის როდრიგეს საპატრონი
პარზის საპროტესტო ნიტით მიმართა.
სხვათა შორის, ოფიციალური პარზი
ბასკეთის დამოუკიდებლობის მო-
მხრეებთან გაცილებით ღლიადურია,
არაფრ ესპანეთი, თმცადა საპატრონის
ოტას შედეგი მალევე მოჰყვა, —
ფრანგმა და ესპანელმა პოლიციელებმა
ქალაქ ბაიონაში ETA-ს რამდენიმე
წევრი ერთობლივი ოპერაციის დროს
დააკავეს.

მიუხედავად იმისა, რომ
ETA ბასკეთი ნაციონალისტური
პარტიის ბაზაზე ჩამოყალიბ-
და, მის ამჟამინდელ პოლი-
ტიკურ ფრთად სხვა პარტია
იყოფილა „Herri Batzuna“, ანუ
„ერის ერთიანობა“ 1978 წლის
ჩამოყალიბებდა, როგორც
ერთვრულ პოზიციებზე მდგარი
მემარცხენე პარტია, რომელიც
ესპანეთის ახალი კონსტი-
ტუციის მიღებას ენაიალმდე-
გებოდა. 1979 წლის პარლი-
ამენტის არჩევნებში პარტიამ
ბასკების ქვეყანაში სხვათა
საშუალოდ და სწორედ
მაშინ გაფრცხვლდა ხმა, რომ
„ერის ერთიანობა“, არც
მეტ, არც ნაკლები, კა-ბრე-
ბესთან იყო დაკავშირებული.

პარტია „ერის ერთიანობის“ სა-
ზოგადოებრივი წარმომადგენელი არ-
ნაღლო ოტყვია, ლეჯრების თაობაზე კი
ინფორმაცია არ არსებობს.

2006 წლის მარტში ETA-ს აქტი-
ვისტებმა განაცხადეს, რომ თუკი მადრი-
დი „ერის ერთიანობის“ ლეგალიზაციის
მოახლენდა, ხანგრძლივ მორატორიუმს
გამოაცხადებდნენ, მაგრამ პრემიერ-
მინისტრი საპატრონი არ დათანხმდა.
ერთ-ერთ იუმორისტულ გახვტოში
კარიკატურაც კი დაიბეჭდა: საპატრონი
ტერორისტების პირისპირ იდგა და მათ
შუათითს უჩვენებდა. რამდენიმე თვის

შუბდე კი მასხედიამო გურეცელა პრე-
მიერ-მინისტრის განცხადება, იგი ტერ-
ორისტებთან მოლაპარაკებაზე თანხ-
მობას აცხადებდა. ამ განცხადებას ETA
2006 წლის ივლისში გამოქმბაურა და
ქალაქ სან-სებასტიანში (გაბუსკოა)
იფიციალური მოლაპარაკება დაიწყო...
გაგრძელება იქნება

ევრწლის შუბდე ნომრბს შუბფოცა-
ზებს ინფორმაციას ETA-ს ტრეკტორიაზე,
პოლიტიკურ საქმიანობას და ჩატარებუ-
ლი ტერორისტული აქტების შესახებ
მინილ ლაპაძე

განახლებული რუბრიკა

სიტყვა და საქმიანობა

www.sitqva.ge

ავტოგანცხადებები
„სიტყვა და საქმის“
ხუთშაბათის
ნომერში

მეორე მსოფლიო ომის საუკეთესო ტყვიამურსავენი

ყველა ფრონტზე 400 ათასზე მეტი გერმანული MG-42 იბრძოდა

ფინანსისტორი და ბრძანებელი MG-42 საბრძოლო და საბავარო სამხრეთების წინააღმდეგ გამოიყენებოდა

მეორე მსოფლიო ომის დროს საქართველოდან გაცემული 350 ათასზე მეტი კაცი დაიღუპა და რამდენადაც მძიმე უნდა იყოს ამასთან შეფუძნა, წინა პაბების დღე ნაწილი გერმანული ტყვიამურსავენიების MG-42-ების გამანადგურებელ ცეცხლს უმსხვრდა, რადგან მათ გერმანული პოზიციებისგან საბჭოთა მფარველები ცხვრებით მიერეცემოდნენ. ვინც გერმანული ტყვიამურსავენიებისგან სივდილიან შესახვედრად „ურას“ მახილით არ გაიქცეოდა მათ ზურგიდან ჯ-კ-ვე-დეს დაზაოფეცი საბჭოთა „მაქსიმებით“ ხვრეტდნენ.

გერმანული MG-42 აღიარებულია როგორც მეორე მსოფლიო ომის დროინდელი საუკეთესო ტყვიამურსავენი, რომელიც გამოიარებოდა დიდი ცეცხლის ძალით მობილუბობითა და უზურსაღურობით. მაგრამ არ უნდა დაგვფუწყდეს, რომ MG-42-ის წინამორბედი MG-34 იყო.

ფინისტური გერმანიის არმიაში — ვერმახტში 1934 წელს შეიარაღებაში მიიღეს პირველი ერთიანი ტყვიამურსავენი MG-34, რომლის საბრძოლო გამოყენება შეიძლება იყოს როგორც მსხვერპლს ხელის ტყვიამურსავენი, ასევე საკუთარ დასაცავად. ურ დაზგანე დამარბულისი (დაზგანე დამარბულისი ტყვიამურსავენი უხვტი ცეცხლის გახსნა შესაძლებელი იყო როგორც კუიების, ისე საერეო აპარატების წინააღმდეგ). გარდა ამისა, MG-34-ს აქენდნენ ტანტებსა და ჯგუშინსაქენებზე.

ასევე უტლიან მიტოვებულ ტექნიკებს, რაც მას დიდ უჩვეურობას და მოხიზვარბას ანიჭებდა.

MG-34-ის სროლის ტემპი წუთში 900 გასროლის აღწევდა და იგი უეზნებოდ მხოლოდ 10,5 კგ-ს იწონიდა, რაც იმ დროისთვის ძალიან კარგ მანქანებოდ ითვლებოდა.

შორე მსოფლიო ომი ვერმაცხტმა სწორედ MG-34-ით დაიწყო და 1941 წელს საბჭოთა კავშირშიც ამ ტყვიამურქვეყნით შეიარაღებული შეიჭრა.

თანდართან გამოწინადა MG-34-ის ორი დიდი ნაკლი: რუსეთის ტალახში ტყვიამურქვეყნის შექნისშეტი ხშირად გამოვიოდა შეუობრიდან, თვად MG-34-ის სერიული წარშება კი საკმოდ ძირი ველებდა, არადა საბჭოთა არმიასთან გაყოფიერულ ბრძოლებში ვერმაცხტს ყველდღეურად ტყვიამურქვეყნის ახალ-ახალი პარტები შეიარაღებოდა.

1942 წელს ვერმაცხტის შეიარაღებაში მიიღეს მოღერწებული ერთიანი ტყვიამურქვეყნი MG-42, რომელიც გარჯნულად კი შეედა MG-34-ს, მაგრამ მისგან ბერი მნიშვნელოვანი ტექნიკური განსხვებება შეინადა. MG-34-ის სროლა როგორც ვერმაცხტურ ტყვიამური, ისე საითითიდაც შეიძლეოდა, ხოლო ვანწებანი ლენტე მარცხნადა ან მარჯვიდან მიწეფებოდა.

MG-42-ში გაამარტვეს კონსტრუქცია და ვანწებანი ლენტე ტყვიამურქვეყნს მხოლოდ მარცხენა მხრიდან უწეფებოდა, ამასთან, გაეყმდა ერთეულოდ სროლის რეჟიმი, საშევიროდ შესაძლებელი გახდა ლულის სწრაფი შეცვლა ხელ რადაც 6-10 წმ-ში. 250 ტყვის შეწეწებლად გასროლის შემდეგ რეკომენდებული იყო ლულის აუცილებლად გამოცვლა, რადგან MG-42-ის სროლის ტემპი წუთში 1200-1500 გასროლის აღწევდა და ლულა საშრლად ხერხებოდა.

ახლანდ ერთანა ტყვიამურქვეყნი MG-42-მა რომ გაამართლა, ამაზე შეიძლევი

ვერმაცხტის ვარიანტები MG-34-ითა (ზემოთ) და MG-42-ით (ქვემოთ)

ვიზუალურად MG-42 (ზემოთ) MG-34-ისგან (ქვემოთ) ლულის გასაცვინებელი ცხაურის კონსტრუქციითაც განსხვავდებოდა

პოლიგონურ ბლოკბასტერში
„რეგიონი“ რაიანის
„გადასარჩენად“,
გერმანული MG-42-ები
ხშირად ჩნდებიან კადრებში

სტატიის ავტორი
MG-3-ით თურქულ
სასახლერო პოზტზე

ციფრებიც შეტყულებს — 1942-დან 1945 წლის განაღბულამდე 400 ათასზე მეტი ტყვეიმერქვეი დააშხადეს, MG-42-ების განაღბება არც შიორე მსოფლიო ომის შემდეგ შეწყვეტილა.

50-იანი წლების შიორე ნახევარში გერმანიის ფედერაციულმა რესპუბლიკამ მიიღო უფლება, აღედგინა შეიარაღებული ძალები, რამელსაც ბუნდესვერი ჯაოდა. ბუნდესვერის შეიარაღებაში 1958 წელს მიიღეს MG-42-ის ახალი ვარიანტი, რომელსაც MG-1 უწოდეს. განსხვავება, ძირითადად,

პისტოლეტ-ტყვიამერქვეიებით (ППС-ებით) და ნაალაფარი MG-34-ით საბჭოთა მებრძოლები გერმანულ თვითმფრინავს ესვრიან

ვაზნებში იყო — შიორე მსოფლიო ომის დროინდელი MG-42 (ისევე, როგორც MG-34) გათვლილი იყო 7,92X37 მმ კალიბრის ვაზნებზე, ხოლო ბუნდესვერის MG-1 კი ახალშექმნილი ჩრდილოატლანტიკური ალიანსის კალიბრზე — 7,62X51 მმ NATO-ს ვაზნებზე. კურობი ის იყო, რომ გერმანიის ფედერაციული რესპუბლიკა ვერ ახერხებდა საჭირო რაოდენობის MG-1-ის დამზადებას ბუნდესვერისთვის, ამიტომაც ოფიციალური ბონი იტლებული გახდა, სახელმწიფო შეესყა იმ MG-42-ის პარტიები, რომლებიც ფაშისტურ გერმანიას მოკავშირეთა ჯარებმა ჩამოართვეს. ასეთი სახით შესყდულ MG-42-ებს უკვლად წენ დულას და ვაზნების მიწოდების შექანისშს. კალბრშეკვლავს MG-42-ს მიიღო ახალი დასახელება MG-3 და მისი სერუ-

წვერი დოსიერ ერთიანი ტვი-
ამფორტევი MG-42-ი 11,6 კვ-ს
ინონიდა (დაზღვისთან ერთად
32 კვ-ზე მეტს). მისი სიგრძე
1219 88 იყო, ხოლო ლულის
სიგრძე 533 88-ს აღწევდა.
სროლის ტემპი წუთში 1200-
1500 გასროლას შეადგენდა.
ღერტაში 7,92X57 88 კალიბ-
რის 50 ვაზნა იყო.

მოდერნიზებული MG3-ის მასა
10,5 კვ-მდეა შემცირებული.
მისი სიგრძე 1225 88-ია, ლულის
სიგრძე — 565 88. სროლის
ტემპი იცვლება 700-800 გას-
როლა/წთ-იდან 1100-1200 გას-
როლა/წთ-მდე.

MG-42-ის მოქმედების პრინ-
ციპი დაფუძნებულია ლულის
მცირე (18 88-ით) გადაადგ-
ილებაზე და მის ხისტ წა-
კეტაზე ორი გაორგოლატის სა-
შუალებით. სროლა დია სა-
კეტიდან წარმოებს.

ლა წარმოება გერმანიის გარდა, იტალიამ,
რანსა, პაკისტანს და თურქეთს დასწეს.
სხვაი შორის, ეს ბოლო ორი ქვეყნა ჯერ
კიდევ უშვებს MG-3-ის მოდერნიზებულ
ვარიანტებს. თავად გერმანიის ბუნდესვერ-
მა მას თანდათან ცუდან მკარგალობიან
(5,56 მმ) ერთან ტვიამურქვეშ MG-4-ზე.

არ არის გამოჩენული, მხოვლიის
ქსამე ქვეყნების არმების შეიარაღებანი
MG-3 კიდევ 25-30 წელი დარჩეს, რაც იმის
მსვენებელი იქნება, რომ 1934 წელს შექმ-
ნილი MG-34-ის კონცეფციამ საუკუნეს
გაუძლო.

ირაკლი ალადაშვილი

**MG-42-ის
ირასრული დაშლა**

**MG-3 ტიპის
ტვიამფორტევეებს
ბუნდესვერი დღესაც
იყენებს ავღანეთში**

MG - 42

ნ. 27/52

საქართველოს
არსის მემორიალი

საქართველოს
არსის მემორიალი

ISSN 1987 - 5061